

Boğaziçi İlmî Araştırmalar Serisi : 14

TUNCELİ YÖRESİ AĞIZLARINDAN DERLEMELER

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY
Yard. Doç. Dr. Ahmet BURAN

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

**TUNCELİ YÖRESİ
AĞIZLARINDAN DERLEMELER**

Institut kurde de Paris

LIV. Tur. 2693
27/06/2016

TUNCELİ Y RESİ AĞIZLARINDAN DERLEMELER

**Prof. Dr. Tuncer G LENSOY
Yrd. DoÇ. Dr. Ahmet BURAN**

İSTANBUL 1992

BOĞAZIÇI YAYINLARI A.Ş.

ISBN : 795-451-088-1

Dizgi : Odak Dizgi - 513 98 22

Tashih ve

Montaj : Bilginer Yayın Organizasyon
(Tashih) 528 55 61

Kapak : Hamit Yüksek

Baskı : Bayrak Yayıncılık Matbaacılık
Limited Şirketi 528 39 59

Baskı Tarihi : Ocak 1993

**BOĞAZIÇI YAYINLARI A.Ş. Prof. İsmail Gürkan Cad.
Ortaklar Han 12/25 Cağaloğlu-İSTANBUL P.K. 1397 - Telefax:
526 09 77, Tel: 520 70 76**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
METİN ALINAN KAYNAKLAR	11
METİNLERDE KULLANILAN FONETİK TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	12
GİRİŞ	15
Harita	19

METİNLER

TUNCELİ/MERKEZ/KOCAKOÇ BUCAĞI

Erdoğan: Yöre halkının etnik kökeni, evlilik ve ölüm ile ilgili gelenekler	23
Erdoğan: Düzgün Baba Efsanesi	29

TUNCELİ/MERKEZ/SÜTLÜCE BUCAĞI

Çıralı: Masal	32
Gökçek: Hatıralar	44
Güleç: Hatıralar	50
Uzuntarla: Evlilik ve ölüm ile ilgili gelenekler	55

TUNCELİ/ÇEMİŞKEZEK/AKÇAPINAR BUCAĞI

Ulukale: Masal	58
Ulukale: Masal	61
Ulukale: Masal	65
Ulukale: Gelenekler	68
Ulukale: Masal	71
Ulukale: Masal	76
Ulukale: Çayın Efsanesi	80
Ulukale: Masal	82
Ulukale: Zincirli Taş Efsanesi	96
Ulukale: Ağuçan (Ağu İçen) Efsanesi	97
Ulukale: Hatıralar	99
Ulukale: Doğum ile ilgili gelenekler	101
Ulukale: Ölüm ile ilgili gelenekler	103
Ulukale: Maniler-Şiirler-Bilmeceler	105
Ulukale: Maniler-Şiirler-Bilmeceler	109
Ulukale: Halk Hikâyesi (Tahir ile Zöhre)	113

TUNCELİ/HOZAT İLÇESİ

Hozat: Hayat hikâyesi	117
Hozat: Masal	121
Hozat: Türkü	124
Hozat: Masal	126
Hozat: Maniler	129
Hozat: Maniler	135
Uzundal: Bilmeceler	137
Gözlek: Rus işgali ve yöredeki insanların etnik kökenleri.....	141

TUNCELİ/MAZGİRT İLÇESİ

Mazgirt: Halk inançları	144

MAZGİRT/DARIKENT BUCAĞI

Anıtçınar: Halk inançları	146
Aydınlık: Halk inançları	148
Ortaharman: Halk inançları	150
Özdek: Halk inançları	152

OVACIK/KARAOĞLAN BUCAĞI

Doludibek: Köy ile ilgili bazı hatıralar	154

TUNCELİ/PERTEK İLÇESİ

Pertek: Soğan dolması	158
Pertek: Sulu kıyma	158
Pertek: Mercimek kıyması	159
Pertek: Dut pestili (Bastuh)	159
Pertek: Orcik	161
Pertek: Keşkek	162
Geçitkaya: Ayranlı köfte	162
Hıdırdamı: Kurut	163
Hıdırdamı: Tuluk peyniri	163
Zeverek: Saç kavurması	163

PERTEK/AKDEMİR BUCAĞI

Aşağı Gülbahçe: Mercimek çorbası	164
Yukarı Gülbahçe: Kaymak çökeleği (Tumas)	164
Sözlük	165

Institut kurde de Paris

 NS Z

Anadolu ağızları  zerine yapılan çalışmalar hen z yeterli değildir. Zaman, emek ve maddi destek isteyen ağız çalışmaları, dil, k lt r tarihi, halk edebiyatı ve s zl  etnografya malzemeleri açısından oldukça  nemlidir.

Medeniyet, teknolojiyle birlikte ilerlemekte, yol ve elektriğin girdiği k y, mezra ve komlarda yaşayan insanlarımız da bu nimetlerden yararlanma yollarını aramaktadır. Ancak, elektrik, TV ve radyonun ulaştığı pek çok y remizin insanı, farkına varmadan, yavaş yavaş pek çok değerini kaybetmektedir. Kaybolan bu değerlerin içinde en  nemlisi de mahall  dil  zellikleridir.

Bir milletin var olmasında en  nemli unsur olan dildeki aşınma, beraberinde folklor ve etnografya değerlerine de zarar vermekte, masal, efs ne, destan vb. gibi s zl   r nler ve  let-edavat, kap-kacak adı m zinin acımasız derinliklerine g m lmektedir.

İlm  metodlarla araştırıldığında, Anadolu'nun b t n y releriyle birbirine sıkı sıkıya bağlantısı olduğu g r l r. Doğu ve G neydoğu'da konuşulan mahall  ağızlardaki zengin

kelime hazinesinin bazı fonetik ve morfolojik değişikliklerle öteki bölgelerde de konuşulması bunun delilidir.

Doğu, Türklerin Anadolu'ya girdikleri kapı ve yerleşip çeşitli devletler kurdukları bölgemizdir. Kars'tan Malatya'ya, Ağrı'dan Van, Tunceli, Bingöl, Bitlis ve Elazığ'a uzanan topraklarda yaşayan insanlarımızın ataları Orta Asya Türk mençelidir. Hattâ, bazılarının soy kütüğü Saka, Peçenek ve Kuman-Kıpçak Türklerine kadar uzanır.

Çalışkan öğrencim ve asistanım Yard. Doç. Dr. Ahmet BURAN ile birlikte hazırladığımız bu ikinci kitap, tarihi çok eski bir Türk beldesi Tunceli'nin Horasan'dan göçen halkının ağız özelliklerini vermektedir. Metinler, sevgili öğrencilerim, şimdi değerli birer öğretmen, Gülzemin Ayken, Hıdır Güyildar, Sevinç Karakaç, Ali Kemal Timuroğlu ve İbrahim Tosun'un hazırladığı mezuniyet tezlerinden seçilmiş ve transkripsiyon birliği sağlanarak yeniden düzenlenmiştir.

Çalışmada, ekli haritada da görüleceği üzere üç ilçe ve farklı coğrafyada yer alan onsekiz köyden kırksekiz metin yer almaktadır.

Bu çalışma, Tunceli ve yöresi ağızlarıyla ilgili derli toplu malzeme vermekte, fonetik, morfolojik ve sentaks özellikleri ile de pek çok sorunun cevabını içine almaktadır.

Millî birlik ve beraberliğimizin dayanağını teşkil eden bu tür çalışmaların sürekli olmasını diler, Devletimizin konuya maddî ve manevî sahip çıkması gerektiğini ifade etmek isterim.

Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY

METİN ALINAN KAYNAKLAR

- 1 - Ayken, Gülzemin, **Pertek Ağızı ve Halk Mutfağı**, F.Ü., Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edeb. Böl. Mez. Tezi. (Yöneten, Tuncer Gülensoy), Elazığ 1987, 71 s.
- 2 - Güyildar, Hıdır, **Tunceli (Merkez) Köy Ağızları**, F.Ü., Fen-Edeb. Fak., Türk Dili ve Edeb. Böl. Mez. Tezi, (Yön. Tuncer Gülensoy), Elazığ 1987, 49 + 32 s.
- 3 - Karakaş, Seyinç, **Hozat (Tunceli) Ağızı**, F.Ü. Fen-Edeb., Fak. Türk Dili ve Edeb. Böl., Mez. Tezi, (Yön. Tuncer Gülensoy) Elazığ, 1987, 82 s.
- 4 - Timuroğlu, Ali Kemal, **Mazgirt (Tunceli) Halk İnançlarında Ağız Özellikleri**, F.Ü., Fen-Edeb. Fak. Türk Dili ve Edeb. Böl., Mez. Tezi (Yön. Tuncer Gülensoy) Elazığ 1987, 60 s.
- 5 - Tosun, İbrahim, **Ulukale (Tunceli/Çemişkezek) Köyü Ağızı**, F.Ü. Fen-Edeb. Fak., Türk Dili ve Edeb. Böl. Mez. Tezi, (Yön. Ahmet Turan), Elazığ 1992, VI + 46 + 62 s.

METİNLERDE KULLANILAN FONETİK TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

A - ÜNLÜLER

- a : uzun a
a : kısa a
a : yuvarlaklaşmış a (a o arası)
a : yarı ince (a e arası)
a : a ı arası, yarı dar a
e : kısa e
e : uzun e
e : yuvarlak e (e ö arası)
e : kapalı e (e i arası)
ı : uzun ı
ı : kısa ı
ı : yarı kalın ı (ı i arası)
i : uzun i
i : kısa i
i : yuvarlaklaşmış i (i ü arası)
u : uzun u
u : kısa u
u : yarı kalın u (u ü arası)
u : u o arası u'dan daha geniş yuvarlak bir u
ü : uzun ü
ü : kısa ü
ü : ü ö arası, normal ü'den daha geniş bir ü sesi

B - ÜNSÜZLER:

- Ç : c ç arası yarı tonlu bir ç ünsüzü
F : f v arası yarı tonlu f ünsüzü
g : kalın ünlülerle kullanılan art damak g'sı
h : hırıltılı h
k : art damak k'sı
K : daha arkadan boğumlanan ve daha kalın bir tonsuz damak sesi
K : k g arasında yarı tonlu damak sesi
n : geniz nesi
P : b p arası yarı tonlu ünsüz
T : t d arası yarı tonlu ünsüz
v : çift dudak v'si

() : ünsüzler altında belirsizlik, (düşmek üzere oluş) işareti

() : ulama işareti

() : diftong işareti

() : ünsüz üzerinde, kalın ünlünün yanındaki ön damak ünsüzünü gösterir. (ka...)

Institut kurde de Paris

GİRİŞ

Tunceli ve yöresi Anadolu Türk tarihi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir.

Henüz Oğuz boyları bu bölgeyi iskân etmeden çok önce-leri, Karadeniz'in kuzeyinden bölgeye inen Saka Türkleri ve onların bir boyu olan Partlar ile Bizans'a paralı askerlik yapan Peçenek ve Kuman-Kıpçak Türkleri'nin yöredeki varlıklarını Arap, Fars, Bizans ve Gürcü kaynakları yazmaktadır.

Eski adı **Kalan** olan Tunceli ili, coğrafi yerleşim alanı itibariyle dağlık bir bölgedir. Adına efsâne yaratılmış olan «Munzur» dağı ve ırmağı, ilin büyük ilçelerinden Ovacık'ın yakınındadır.

Nazimiye, Pülümür, Pertek, Hozat ve Ovacık, Tunceli'nin ilçeleri olup, tarihî yerleşme alanlarıdır. Nazimiye'deki Selçuklu devrinde yapılmış olan Elti Hatun câmi ve türbesi, bölgedeki eski Türk hâkimiyetinin en önemli sanat âbidelerindendir.

Büyük bir bölümü Keban baraj gölünün suları altında kalan Pertek, Doğu Anadolu'daki en eski Türk yerleşim bölgelerinden birisidir. Hâlâ ayakta duran Selçuklu ve Osmanlı devri câmi, türbe, medrese ve çeşmeleri Türk sanat tarihinin en güzel örneklerindendir.

Tunceli yöresi sayısız Türk efsânesinin yaşadığı, nesil-

den nesile anlatıldığı bir bölgedir. Bu efsânelerden:

- 1) Munzur Baba,
- 2) Buyur Baba,
- 3) Gelin Pınarı,
- 4) Elti Hatun,
- 5) Çoban Baba,
- 6) Tujik Baba (veya, Sulı ın Baba)

adı ile bilinenleri ressam ve yazar Hatice GÜLENSOY tarafından işlenmiş, ilk ikisi renkli resimlerle Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanmıştır.

Yöre halkı, kendi ifadelerine göre, Horasan Erenleri'nin torunları olup, Türk töre, gelenek ve göreneklerinin pek çok yörede kaybolmuş örneklerini hâlen yaşatmaktadırlar.

Yörenin Türk kültür tarihi için en önemli özelliklerinden birisi de sayıları yüzleri bulan koç-koyun ve at mezar taşlarıdır. Değerli Türk tarihçisi Abdülhalük ÇAY tarafından yayınlanan «Anadolu'da Türk Damgası» (Ankara 1983) adlı eser ile araştırmacı Ertuğrul Danık tarafından yayınlanan «Koç ve At Şeklindeki Tunceli Mezartaşları» (Ankara 1990) adlı eserde, bu konu çok geniş şekilde işlenmiştir.

Azerbaycan'ın pek çok yöresinde de görülen koç-koyun ve at heykelleri (bknz. **Kamennaya Plastika Azerbaydjana**, Baku 1986) yöre halkının Oğuz boylarından geldiklerini ve kökünde müşterek olduklarını vurgulamaktadır.

Tunceli yöresinde yaşayan Türk insanının kullandıkları kelime hazinesinin büyük bir kısmı eski Türkçe'nin özelliklerini taşımaktadır. En eski Türk sözlüğü «**Divânu Lügâti't-Türk**»te geçen sayısız kelimenin Tunceli ve yöresi ağızlarında, fonetik ve morfolojik bâzı değişikliklerle yaşaması, bölgenin iskânının Türkler tarafından yapıldığının kanıtıdır (Bu konuda bkz. T. Gülensoy, **Doğu Anadolu Osmanlıca-**

sı-Etimolojik Sözlük Denemesi-, Ankara 1986).

Doğu Anadolu'nun geniş tarihi Prof. Dr. Osman TURAN tarafından incelenmiş, «**Doğu Anadolu Türk Devletleri**» adıyla yayınlanmıştır. Ayrıca, bu konuda yazılmış pek çok ilmi makale bulunmaktadır.

Yöre halkının folklor, halk edebiyatı ve etnografyası üzerine de ilmi araştırmalar yapılmış, pek çok kitap ve makale yazılıp, yayınlanmıştır. Yard. Doç. Dr. M. Muhtar KUTLU'nun «**Şavak Türkmenlerinde Göçer Hayvancılık**» adı ile yayınlanan doktora tezi yöre ile ilgili en önemli eserlerden birisidir.

«Tunceli Yöresi Ağızlarından Derlemeler» adlı bu çalışmada ele aldığımız mesele, Tunceli ve yöresi insanının konuştuğu ağız özellikleridir. Pek çok ilçe ve köyden derlenmiş olan ağız malzemeleri, genellikle, yörenin etnik kökeni, töre, gelenek ve görenekleri, masallar, efsâneler, doğum ve ölüm ile ilgili gelenekler, halk inançları, mâniler, ninniler, bilmece ve çeşitli etnografik malzemeleri ihtiva etmektedir.

Elimizdeki malzemelere dayanarak, Tunceli ve yöresi ağızlarının belli başlı özelliklerini şöyle belirleyebiliriz:

Tunceli yöresinin ağız yapısı, birçok yörede de olduğu gibi, homojen değildir. Türkçe'nin yanında Dersimî ağızını da konuşanların bulunması, bazı yörelerde, ağız özelliklerini etkilemektedir.

Özellikle Tunceli merkez ve köylerinde konuşulan ağızların bir kısmının yazı diline yaklaşan veya onunla benzerlik gösteren özellikler taşıması dikkati çekecek bir husustur.

Tunceli'nin Çemişkezek, Pertek, Hozat ve Mazgirt ilçeleri ile bir kısım köylerinin ağız yapıları, Tunceli merkez ve diğer ilçelerden farklıdır. Özellikle Pertek, Çemişkezek, Hozat ve Mazgirt'in bazı köylerinin ağız yapısı Elazığ/Harpur

ve Erzincan/Kemaliye, Eğin ağızları ile aynıdır. Bu de oturanların ana dilleri Türkçe'dir. Bu ağızlarda arka damak k'sı g olur. Şimdiki zaman eki -i (-i-yor) şeklindedir. Bazı çekimlerde şahıs eki kaynaşmış durumdadır: gelim/ gelisin/ geli-gelik/gelisiz/ geliler örneğinde olduğu gibi.

Hozat, Mazgirt ve Pertek'in bazı köylerinde ise şimdiki zaman eki -er biçimindedir: gelerim/ gelersin/ gelir....

Yöre ağızlarında kelime başındaki k- sesleri daha arkadan boğumlanan bir k-/ g- veya K- sesine dönüşürler. İç ve son seslerdeki k'lar ise h olur.

Tunceli merkez ve köylerinde şimdiki zaman eki daha çok -yor biçimindedir. Görüldüğü üzere, yöre ağızlarında üç değişik şimdiki zaman eki kullanılmaktadır: -yor, -i ve -er.

Öteki Anadolu ağızlarında, özellikle Doğu Anadolu ağızlarında görülen birçok fonetik ve morfolojik özellik, Tunceli yöresi ağızları için de geçerlidir: y- düşmesi, h- türemesi, göçüşme, benzeşme ve benzeşmezlik; ünlü değişimleri, ünlü uzunlukları, aslı ünlü uzunlukları...vb.

Kabaca bir hat ile belirtecek olursak, Tunceli'nin güneyinde yer alan ilçe ve köylerde konuşulan ağızlar ile kuzey ve kuzeydoğusunda konuşulan ağızlarda farklılıklar görülürse de çok kesin çizgilerle birbirlerinden ayrılmazlar. En belirgin özellik, yalnızca Türkçe konuşanlar ile hem Türkçe, hem de Dersimî ağzı konuşanların ağızlarındaki farklılıktır.

Ekteki geniş sözlükte yöreye has kelimeler oldukça fazladır. Bunların pek çoğunun etimolojik denemeleri yapıldığında eski Türkçe ile ilişkileri kesin olarak ortaya çıkmaktadır.

Yöre ağızları üzerine yapılacak bir doktora çalışması ile Türk dili tarihinin pek çok yönünün aydınlanacağını belirtmek isteriz.

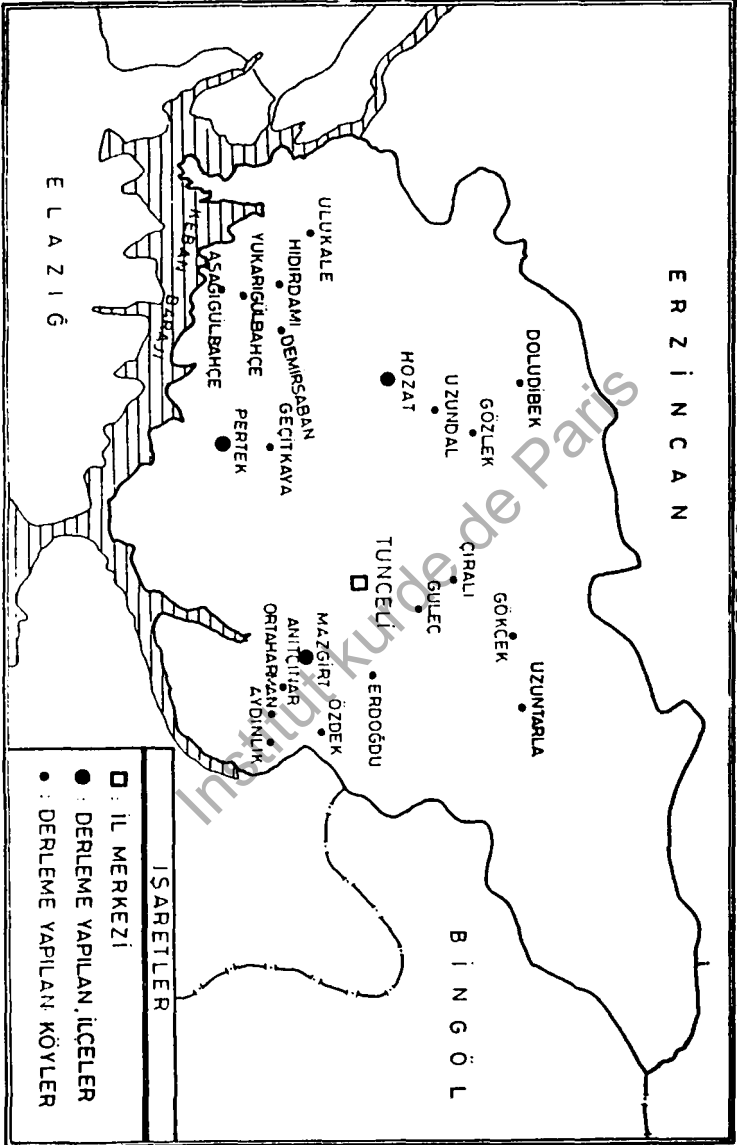
TUNCELİ

ERZİNCAN

BİNGÖL

ELAZIĞ

- İSARETLER
- : İL MERKEZİ
 - : DERLEME YAPILAN İÇÇELER
 - : DERLEME YAPILAN KÖYLER

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

METINLER

Institut kurde de Paris

Anlatan: Hıdır Çağlar (1932)

Derleme Yeri: Tunceli/Kocakoç/Erdoğdu

Konusu: Yöre halkının etnik kökeni, evlilik ve ölüm ile ilgili gelenekler.

- 1 -

burası erdoğdu köyü'dür. tunceli iline bağlı. kendim de 1932 doğumluyum. erdoğdu köyünden mahmut oğlu hıdır çağlar'ım. tunceli'nin üresinde, insanlığında ve geleneklerini anlatmaya anlatacağım. buranın halkı; nesillerimiz éskiden üç yüz yıl evel daha bir kısımda yédi yüz yılā yağın **horā-san'dan gelen türkleriz**. malazgirt meydan muhaberresi yapıldığı zaman, o zaman yolumuz yané ulularımızın yolu iki yol üzerine ayrılıyor. bī kısmī érzurum, érzincan, sivas üzeri anudolúya doğru gidiyor, rumları efendim, islah etmek için, bī kısmidē vān, muş, diyarbakır, elazığ, malatya, adana üzeri gidip yérleştigi ande, bizim bī neslimizde, yané o zaman ayrılan nesillerimizde bī kısmī rüm diyarında kaçan efendim, rumların askerlerini peşine gidip, kovup, vatan yané elde etmek gayesiyle, bunarın péşini takiv ediyorlar, gelciği za-

man efendim, tabî ayrılan rûm, şeyden van'dan ayrıldığı zâman kaçıyor ondan sonra, efendime söyleyem sivas üzerine gidip, kaçmağ kurtulmağ istediği ande, haber alıyorlarķi, o zaman tâbî erzincan üzerinde gelen türklerimizden bî kısmîde o zaman yolarını kesmiş, o zaman gelip, efendim, bu çevreye bî kısmî sığınıyor. sığınma sonucunda nesillerimizde gelen efendim, o zaman efendî nesillerimiz gelip buradaki o rum nesillerini islah ediyor ve bu dağlara yerleşiyor. yerleşmesinde o zaman yane bulunan nesillerimizin yané büyük dedemiz denilen şahıs eki kalmaman. bu kalmamanlı bulunan kişi nâzmiye'nin kalman köyü denilen, bî köy vardırķi hala hazırda gene ismi üzerinde, gelip oraya yerleşiyor. yerleşme sonunda burda evleniyor ve üç tane çocuğ sahibi oluyor. geri dönmüyor tabî. türkiye'yi efendim, artık türkiye'mizi elde ettiğimiz anda burda kalıyoruz.

bundân üç tane evlaT dünyaya geliyor. birisinin ismi âli, birisinin ismi hâydâr, birisinin ismi demli'dir. ve bu üç nesil üç aşiret oluyor. eki bugün alen aşireti denilen ali'nin evlatlarıdır. heyderân aşireti denilen heyder'in evlatlarıdır. demanân denilen aşiretde demli'nin evlatlarıdır. eki bunlar kalmemo sır'ın evlatlarıdırķi, o zaman takTir edilirse halis bulunan türküz. âma o zamândan beri burada kendi geleneklerimizi unutmuş değiliz. sülalece. mesalâ şimdi bir ölû durumu diyelim. ölülerimiz nasıl defnedilir? bizde hasta olunan, ölüm yatağına düştüğü ande, tek tek sağığında gelip bu zâtı efendim, tek tek ziyaret ederler ve bu kişinin hal hatırını, sağığını dayma alah'tan temenî ederler. vefât ettiği anda mecburen yine de, bilgili ilim sahibi olan bî eski türkçe'yi bilen hocâyı getirirler. hoca geldiği anda, daha sağığın-

da iken bi kuran okutabilir. vefât ét Tikten sonra de herkes; kapı komşu olsun, çevre komşulardan olsun, yabancı köylerden olsun, dost akraba olsun gelip kâbrini kazarlar. kazdıkTan sonra, hazırlandı mı, hocası efendim, geldimi ölünün tebeşirini koyup efendim yıkadıktan sonra, kuran da okunur ondan sonra, yolun yarısına, çıhardığı zaman, yolun mezarla ev arasındaki bi mesafede, efendim, tenesür taşı denilen, yane bir yere korlar. herkes efendim, kıbleye yüzünü çevirir, hocasıde önde olmak üzere bu kişiye bî, efendime söyliyem, duasını okurlar. duâ okundukTan sonra bî daha kaldırırılar, mezara getirdiği andé yine orada hoca tarafında «kapı komşular, akrabalar bu mevteyi dârı dünyadan dârı ahrete gidiyor siz bundan, hakkınız varsa helâl edin» helâlligini aldıkdıktan sonra defn ederler. defin ettikten sonra bu kez, bu evel usulden gelen bî konudur. tabî ölünüñ saybî, nedir yané, bütün herkes gider efendim, ölünüñ saybinden bir baş sağlığını diler. fakaT ölü sayibide böyle bir konu yapıyor ki, bir nevi yemek, bişeler hazırlıyor, siz nasıl olsa efendim, ölümünüzün kabrinde çalışmışsınız, sizin de emeğiniz geçmiştir. hiç olmazsa, sizin hakkınız, efendime söyleyem, helâl étme gayesiyle, bir karşılığ olarak bî yemek yerseniz benim için daha faydalıdır. bu eski geleneklerdendir. ve bunıde böyle yaparlar. üç günden sonra, efendime söyliyem, ev sahibi ölünün o elbiselerini, yatağını ter temiz yıkatır, yıkaTıktan sonra üçüncü günü, efendime söyliyem, okuyan hocanın, efendime söyliyem yane şeyin üzerine başlanır kırkı okunur. kırkı okundukTan sonra on beş yirmi gün sonra yané bir taraflarıyla beraber hayli bir kişi var. bî davar keserler, efendime söyliyem, ondan sonra sey yapar ve diğerleri de datlı pişirir.

yane h r komşu kendi geleneklerine g re, getirirler mezar-
da mezarlıgta orada onuñ hayrına dağıtırlar. gelen gidene
v rirler, fakırlara v rirler ve bu arada bir daha  oca gelir,
bir daha koran'ı okur. okudukTan sonra, kırk g n bittikTen
sonra..... yine kırkinci g n  oca tarafından,  fendım, kırkı
 ışarılır. elli ikinci giceside hayrı okunur, yine kırkTan son-
ra,  l n n defni b yle oluyor.  l  konusu bu.

niş n konularına gelince; tunceli'niñ eskiden yane bu
tunceli halkınıñ niş n durumıda kızlan oğlan, bir oğlanla
bir efendım, kız birbirini b yle yaş  addi b y me esnasına,
g z, birbirini tam beğendikTen sonra, bunların her ikisi ta-
rafından, efendime s yleyem, şey oldukTan sonra, bava ta-
rafından kız anesi bavası tarafına teklif getirilir. buyrun d -
nilir, ben  l 'niñ emriyle, peyĥamberin  albiyle dinimizin
 detiyle, ben senin kızını, efendim, oğluma istiyeyeğim. g n-
l ñ varsa, eğer kız bavasıda bunu kabul  ttiđi ande o zaman
g n kesilir,  evrenin adamlarında belli başlı kişilerden, gi-
derler otururlar sohbet  derler, konuşurlar. alah  ayrılı  t-
sin denilir. kız babası tarafından bir davar kesilir alaha, bu-
da yane bir  urban sayılır, efendime s yliyem, pişirir, gelen
kişilere y dirildikten sonra. ondan sonra eski us l b yley-
miş, efendime s yliyem, teklif eder ya sen kızların eşyaları-
nı alırsan b  konu. eğer almazsan bana yane ben kendi yete-
ri kadar, kendi yardımum yapabilirim, yapmaz değilim. fa-
kat gerekir ki bu kıza yataĥ gerek, elbise gerek, ceiz gerek,
giyim gerek, halı gerek, sandış gerek, yine hayli ev mutbah
eşyaları gerek. bnarı eğer oğlan babasına teklif edilir, sen
alamazsan şu  adar  alınd v rebilirsen bunu bane v rebilir-
sin, bunun iki mislini, bir mislisini de ben katarım. bu say-

dıklarım, malların bedelini gidip sayarım gücün ettiği kadar hepsini alır, kıza getirir veririm. böylelikle, efendime söyleyem bir evlenme türenine gidilebilirdi ve ayrıca daha daha evel bazı şeylerde biribirini, çoğ samimi olmasıyla, kız ile oğlan dağ küçükken on on iki, on üç yaşında iken alāh'ın emriyle, peyğamberin kalbiyle şu kızını, efendim, şu oğlanıma verebilirsin denildimi, sevgileri karşılıklı oldu mı tamam. bu vahadı denilen yane alāh'ın bir vahadı sayılır. kız büyüdüğü zaman, oğlanda büyüdüğü zaman, bavaları tarafında, efendim, teğlif edilir. evladım biz zamanda vaad etmişiz bu konu üzerine. siz biribirinize zamanda, efendime söyleyem, artık nişānlanmışsınız biz bavalar şeyiyle, kızla oğlan hiç yané efendim, bavaların tekliflerini keti suretle redétmezler ve alah'ın emri yerine getirirlerdi. evlenme şeylerini vaadlarını, efendime söyleyem, beraber yaparlardı. ve oda aynı yine bir kısım eşyalar bavalar, bavası tarafından bī kısım malde efendim, oğlanın bavası tarafından getirilirdi. ondan sonra, düğün merasimi yapılarak, efendime söyleyem, verir. fakat böyle çarşaf değildieskide. yalnız anteriler bī kısım yapılırdı. anteriler giydirilirdi. eski puşī denilen, efendime söyleyem, böyle genişçe bīşe vardı. etrafında altı yédi barmağlı diyarbekir şeyiyle al yeşil kırmızı şeyleri böyle, vardı, sarı, efendime söyleyem, kordele şeklinde bunar, efendime söyleyem, geliniñ başına örtülürdü. yüzüne de beyaz bir, efendim, krep denilen, efendim, sarışın sarılı, yoğsa yeşil bīşe oda örtülürdü, yane yüz açıklığı yoktu. böylelikle aTgetirilirdi, ata bindirilirdi yoğsa kısırağa, böyle gidilirdi. çünkü eskiden vesayit yoğtu. ancağ şimdi bu devrimizde vesayit yolları açıldı yapıldı. efendim, ondan sonra, bütün arabayla taşsiy-

ne getiriliyor, kızlar, gelin, meselâ düğün yapılıyor, daul zurna ile eskide yele değildi. daul zurna vardı, yođ değildi āma, efendime söyliyem, araba olmadığı için mecburen aTla, efendime söyliyem, kırag sırtında, efendim, gelin getirilirdi. törenlerimiz böyleydi. getirildiği zamande; nikağ durumu gelince, tabi yine hoca çağırılırdı; alāh'ın emriyle peyğamberin kavliyle, dört kitabın hükmüne, efendime söyliyem, mesela bu kız artık bu oğlana helāldır, helāllığa vėrilirdi. cemiyet huzurunda nikāh kılınırdı, hoca nikağı verilirdi. ama son zamanda, bugün, cumhuriyet devrinde artık bu nikağ kılınmıyor diye değildir. kılınıyor gene kılınmıyor diye degildir. gene alāh'ın emri arada vardır, peygamberin kavli vardır. her iki tarafların rızalığı vardır. ama evlenme yapılmayınca imkanı yoğtur. kanūnī sure içinde mecburen. efendime söyliyem, yasanın emrettiği şekilde nikağ kılınmaya mecbur, efendime söyliyem, ondan sonra resmī muamele yapılır ve ondan sonra verilir evlenme durumlarıde böyledir. bunları böyle gördük efendim.

Anlatan: Hıdır Çağlar (1932)

Derleme Yeri: Tunceli/Kocakoç/Erdoğdu

Konusu: Düzgün Baba Efsanesi

- 2 -

düzgün baba'nın kerameti ve adı. düzgün baba seyit mamudu heyrāni'nin birinci oğludur. ismi esasen şah heyder'dir. jargóvit denilen nazmiye'nin, efendime söyleyem bir köyüne bağlı olan yané düzgün baba'nın önündeki bir efendim mézredir. düzgün denilen zat şah haydar'dır. babası tarafından yané seyit mahmuTe heyrāni tarafından jargóvitTe beslenen bir kömü varmış. davar orde beslemiş. oğlunu kış devrinde böyle göndermiş oreyé, demiş oğlum git demiş şu davarları, efendim, orde bir sahib ol de biz ne de olsa geçimimiz artı bu memleketTe, efendim, davarcılığTır. bunları sultan düzgün baba denilen zatyane şah heyder geliyor orada, o kömde davarın başında duruyor. durduktan sonra bī arada kişiyi gönderiyor, babası tarafından yané, efendime söyleyem, géne kureyş köyü denilen nazmiya'ya bağlı olan yérdır. hezreti, efendim, kureyş seyit mamude heyrā'nın la-

kamıdır. tutuyor bî kişiyi gönderiyor diyor hele gidin diyor sahaydar'ın durumu nasıl. o zât gidiyor, efendim, bakıyor ki durumu iyidir. geliyor bavası soruyor yané düzgün'ün bava-sa:, «nasıl» diyor yolladığı adama: «benim oğlum nasıl» sa-héyder falan diyor. «düzgündür» diyor, yané düzgündür iyi-dir. düzgünlük yané iyiliğe iyiliğin, efendom, bir nevi ismi-dir. ondan sonra bî arada, bî hafta, on beş yirmi gün geçtik-Ten sonra bu kez, efendim, bavası kaçıp gidiyor, efendim «ben gideyim oğlumu göreyim» diyor. gidiyor efendim, kışın arasında davara, efendim, oğlununu bulunduğu yere gidi-yor, yané o köme. bimbarek sultan düzgün baba de orada efendim davarlarını kışın zemperi ayında dışarı çıkarıyor. ālanın kudreT kuveti çoḥTur. müminleri çoḥTur. kimse bun-ların sırrına kolay kolay akli ermez. tābī bahıyorki, efendi-me söyliyem, oğlu tarafından elindeki bir maşa vuru-yor, efendime söyliyem, ağaçlara, ağaç gögeriyor davar yi-yor. yedikten sonra bu kez, efendime söyliyem, o davarlardan biri ürkmē yapıyor yané, sanki bir yabancı girmiş gibi kendi içine ürküyor geçi, efendime söyliyem. o zaman düz-gün bava diyor «heey bimbarek» diyor, «ne oldu sana» di-yor «kureyş, bavam kureyş mi seni gördü, yoḥsa» diyor «ne başına geldi» deyince bî bahıyor ki haketen, efendim, dö-nüp bahıyor ki, bavası, geride bakan bavasıdır. o kadar uta-nıyor ki ben diyor hayatTa nasıl bavamın adını ve laḥamını söyledim. insandaki cevhera bah, müminlik bundan doğar, peḥamberlik beyle doğar, kerāmet sahibi beyle kişilerden doğar. ben nasıl bavamın adını söyledim diye, efendim, ba-vam de duydu. utanmasından efendim, arkadan bu düzgün bava denilen yané o daga geri kaçıyor geliyor, geliyor, hele

hazırde yel alāmin ziyaret  tTiği, efendim, düzgün ba a dağı var, a  mağaraya gidiyor, mu arek gittikTen sonra ba ası peşine, efendim, Şey  diyor gidip «oğlum» diyor «bu olacağ kelimedir b  laf demeylen olmaz.» rebbi  lemin emri iŐtebu, tab  kendi kerametiye orada sır oluyor. «ba a» diyor «ben» diyor «artık ben sana ba acak y z  almadı, ben seni  adını  aldırdım.» ondan sonra, efendim, bım arek orada sır oluyor. b t n yer  lem artık oraya gidiyor, kestiği kurbanlarda, niyeti, efendime s yliyem, mesel  b y k kerametler ord  g steriyor. hemen kayb lduğu mağaranın  st tarafta da Şimdi bım areğin topları vardır. yane top bulunan yer bayağı efendime s yleyem, b yle taştan Şey oluyor, top gibidir, bazı o bım arek kendi  udret topudur, atıyor, atıldığı zaman mutlaka d nemimizde yane  c d rt defa atıldı. biz g rd k bunu yane b  defa atıldı erzincan'ın batması oldu. b  defa atıldı, efendime s yliyem, Şu bing l tarafından oldu. b  defa atıldı; bazı konular geldi. bi defa atıldı, t hminime g re, yalan olmasın ben bunu iŐitTim kibris vakası oldu, gene t rkler yan  biz  azandığ. yane bım areğin atTığı toplar mutlaka her atılıŐta mutlaka ya memlekette bir heyl n olur.

Anlatan: Hüseyin Yılmaz (1947)
Derleme Yeri: Tunceli/Sütlüce/Çıralı
Konusu: Masal

- 3 -

kendinizi bize tanıtır mısınız?

ben çıralı köy halkından hüseyin yılmaz.

yaşınız?

otuz dokuz.

Tahsil dereceniz?

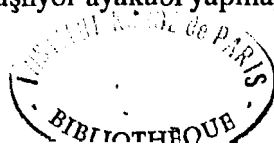
yok.

bildiğiniz bir masalı bize anlatır mısınız?

hay hay, bildiğim neyse anlatayım size.

tārihin birinde biada, yane bezirġanla gezerken, bezirġan dēdigimiz çok zengin bir adam, işTe hayvanlarla yer yer mal satar gezerken, tārihin birinde tekrār diyor gidem, diyor bu malı satacām gidip diyor hızır āliyi selāmı görecem. kendi mallarını satıyor, parasını altın olarak koyuyor torbaya, düşüyor yola, hayli bī yol. artık gidiyor neticede daġda birine rashyor. selāmalekim-alekimselām diyor «kardeş» di-

yor «néreye gideceksin» diyor. «vālāyı» diyor «ben bezirgāndım» diyor «malımı satmaya gidiyordum, şimdi malımı hep-simi sattım, paramı almışım» diyor «gidip hıızır āliyi selāmi görecez.» «kardeş getir» diyor «terkedeki altınlarını getir, at suya» diyor «seni» diyor «hıızır āliselāmin yanına götürecez.» götürecez, olmaz-olur-olmaz-olur. bu atıyor velhāsıl «git» diyor bu vilāyette bī hoca vardır «sen» diyor «git» o hoca saba cāmiye giderken gulerek gidiyor, cāmiden yinerken ağlıyarah geliyor. sen onun derdini öğren, gel bana söyle» diyor «ben seni hıızır āliselāmin yanına getirecez.» bu devam ediyor, şehire varıyor. şehire varıyor gidiyor, hocayla görüşüyor. selamāleykim, -aleykimselām, gece hocanın evinde misafir olarak kalıyor, saba oluyor. hocanın cāmiye gittigini takıv ediyor. bī baılıyor ki, gerçekten hoca cāmiye gittiği zaman gulerek gidiyor camiye, tekrar cāmiden geldiğinde de ağlıyor diyor «hocam» diyor «ben işte bī gecedir sizde misafir kalıyorum bu yandan cāmiye gittiginizde gulerek gittiniz, o yandá gelirken niye ağladınız. yane dērdiniz neyse bana anlatın» diyor. diyor «sen beni nedeceksin» diyor, «bizden ileri bir vilāyet daā vardır-bir şehir-» diyor. «git ordá bī ayakabıcı vardır. bu ayakabıcı bī çekiç vuruyor; gülüyor, gülüyor, gülüyor ondan sonra, tam içini boşatıkTan sonra, bu seferde ikinci çekici de vuruyor, başlıyor ağlamaya. git» diyor «onun derdini öğren, gel bana söyle» diyor bende sana derdimi anlatacam.» adam vuruyor tābi, devam ediyor yola onun söylediği şehire varıyor. soruyor, arıyor derken ayakabıcıyı buluyor. baba ayakabıcı işe başladığında yanına oturuyor. tābi bī baılıyor, adam başlıyor ayakabı yapmaya ağlıyor,

ağlıyor ağladıktan sonra, bu sefer tekrar başlıyor gülmeye. «**ya**» diyor «arhadaş derdin nedir» diyor «ben» diyor «**sa** **ba** **h** **T** **a** **n** beri yanındayım, bahıyorum hem ağlıyorsun, ağladıktan sonra, bu seferde başlıyorsun gülmeye. derdin nedir?» diyor «bana anlat» diyor «ben gideyim.» diyor «bizden **ileri** bir şehir **da** **ğ** **var**» diyor, «**orda** **göz** **leri** **görm** **iyen** bir adam yol kenarında duruyor» diyor, «**alah** **rızası** için» diyor «**beş** **kuruş** **para** **verin**. **beş** **kuruş** **para** **v** **er** **dik** **ten** **so** **ra**» diyor «**bi** **de** **bana** **b** **i** **tokat** **vurun**» diyor. «**g** **it** **onun** **derdini** **öğ** **ren** **gel**» diyor «bana anlat» diyor, ben de **d** **er** **d** **imi** **sana** **an** **lata** **cam.**» ordan da **d** **e** **v** **a** **m** **ê** **di** **yor**, **d** **e** **v** **a** **m** **ê** **di** **yor** **g** **idi** **yor**. **o** **g** **ö** **r** **m** **iyen** **a** **d** **a** **m** **ın** **o** **l** **d** **u** **ğ** **u** **ş** **eh** **ire** **va** **ri** **yor**. **va** **ri** **yor** **t** **â** **b** **i**, **a** **r** **ı** **y** **o** **r**, **s** **o** **r** **u** **y** **o** **r** **a** **d** **a** **m** **ı** **b** **u** **l** **u** **y** **o** **r** **b** **i** **y** **o** **l** **u** **y** **o** **l** **d** **u** **ğ** **u** **n** **a** **d** **a** **m** **ı** **e** **l** **i** **n** **i** **a** **ç** **m** **i** **ş**, **s** **a** **d** **a** **k** **a** **i** **st** **i** **y** **o** **r**, **i** **st** **e** **d** **i** **k** **t** **e** **n** **s** **o** **n** **r** **a**, **b** **i** **r** **i** **s** **i** **beş** **kuruş** **verince** **de** **di** **y** **o** **r**: «**bide** **bana** **b** **i** **tokat** **vurun**, **alah** **rızası** için.» **bi** **to** **ğ** **at** **vuruyor** **lar**. **a** **ğ** **ş** **a** **m** **a** **k** **a** **d** **a** **r** **y** **üz** **kuruş** **alıyor**, **y** **üz** **tokatta** **yi** **y** **o** **r**. **a** **ğ** **ş** **a** **m** **a** **d** **a** **m** **ı** **t** **a** **k** **i** **v** **ê** **di** **yor**, **e** **v** **i** **n** **e** **g** **idi** **yor**. **e** **v** **i** **n** **e** **g** **idi** **yor** **sel** **â** **m** **a** **l** **e** **y** **k** **i** **m** **-** **a** **l** **e** **k** **i** **m** **s** **e** **l** **â** **m**. **m** **i** **s** **a** **f** **i** **r** **o** **l** **u** **y** **o** **r**, **o** **g** **ö** **z** **ü** **g** **ö** **r** **m** **e** **y** **e** **n** **a** **d** **a** **m** **ın** **e** **v** **i** **n** **e**. «**ya**» diyor «arhadaş bugün senin yanındaydım» diyor. «**sen** **e** **ğ** **e** **r** **y** **üz** **ç** **u** **r** **u** **ş** **a** **l** **d** **i** **n** **s** **a**, **y** **üz** **tokat** **da** **y** **e** **d** **i** **n**» diyor. «**yane** **senin** **birisi** **sana** **beş** **ç** **u** **r** **u** **ş** **s** **a** **d** **a** **k** **a** **verince**, **bide** **bana** **b** **i** **tokat** **vurun** **demenin** **anlamı** **nedir**» diyor. «**d** **e** **r** **d** **i** **n** **n** **e** **d** **i** **r** **? b** **a** **n** **a** **a** **n** **l** **a** **n** **t**» diyor, «**bende** **biraz** **içim** **rahat** **etsin.**» söylemek istemiyor. **vel** **h** **â** **s** **ı** **k** **ı** **ş** **t** **i** **r** **i** **n** **c** **a** **s** **ö** **y** **l** **ü** **y** **o** **r**. **di** **y** **o** **r** **k** **i**: «**i** **ş** **t** **e** **b** **e** **n** **t** **â** **r** **i** **h** **i** **n** **b** **i** **r** **i** **n** **d** **e** **b** **e** **z** **i** **r** **g** **â** **n** **d** **ı** **m**» diyor. «**mal** **s** **a** **t** **ı** **y** **o** **r** **d** **u** **m**, **k** **ı** **r** **k** **t** **a** **n** **e** **h** **a** **y** **v** **a** **n** **ı** **m** **v** **a** **r** **d** **ı**. **m** **a** **l** **ı** **y** **ü** **k** **l** **e** **d** **i** **m** **g** **i** **t** **t** **i** **m**, **m** **a** **l** **ı** **m** **ı** **s** **a** **t** **t** **i** **m**. **p** **a** **r** **a** **m** **ı** **a** **l** **d** **i** **m**. **t** **e** **k** **r** **a** **r** **g** **e** **r** **i** **d** **ö** **n** **e** **r** **k** **e** **n**» diyor, **y** **o** **l** **d** **a** **b** **i** **a** **d** **a** **m** **r** **a** **s** **t** **l** **a** **d** **ı** **bana**: **sel** **â** **m** **a** **l** **e** **y** **k** **i** **m** **-** **a** **l** **e** **k** **i** **m** **s** **e** **l** **â** **m**. **d** **e** **d** **i**: **k** **a** **r** **d** **e** **ş**, **d** **e** **d** **i** **b** **e** **n** **ç** **o** **c** **a** **y** **ı** **m** **ş** **u** **f** **e** **l** **a** **n** **y** **e** **r** **d** **e** **a** **l** **t** **u** **n** **v** **a** **r** **d** **ı**r. **g** **e** **l**

diyor gidek ben bu malı çıkaracam, yarısı bana yarısı sana» adam artık tâbî kabul ediyor. beraber gidiyolar mağaranın önüne. yalnız diyor «ben ne yaparsam» diyor «kesinlikle işime karışmıyacağın. karışmıyacağın,» tâbî hoca artak duâ mı okuyor, ne yapıyorsa, dünyada ne kadar canlı varsa, herşey bunların gözünün önünde geçiyor. geçiyor, en sonunda bî kız çıkıyor, kız oynuyor, tâbî oynadıktan sonra, bu sefer de üstünü başını çıkarınca bu dá hocanın arhasında duruyor tâbî. öyle kendi kendi kendine sinirleniyor diyor, geldim ki bî tane vuruyum, yine dedim boşver. bu ne yaparsa yapsın bana ne, ben zaten artık bunları konuşmuşum. bî bahiyorlar kız kayboldu: iki yığın altın. kırk tane hayvanı çekiyorlar bunlar, altınlarını yüklüyorlar devam ediyorlar yola. yola devam ederken diyor dedim: «boşver ya, burda bî duva okumakla niye ben buna yirmi yük vereyim, on beşini ona verecem, yirmi beşini ben alacağım.» yiniyor aşağıbiniyor hocanın üzerine, hocayı boğmağ istiyor. hoca yalvarıyor: «ya» diyor «işte kardeşim niye beni öldürüyorsun, sebep ne?» diyor. «sen» diyor «orda bî duva okumayla; ben sana yirmi yük altın mı verecem. on beşi senin, yirmi beşi benim.» «kardeşim iyi, onada memnūnum, öldürme beni teki yirmi beş olsun senin, on beş senin olsun,» biraz daâ geliyorlar, bî daâ oyunu yapıyor derken, velāsili, kırk tane hayvanı elinde alıyor. kırk tane hayvanı elinde alıyor, aa önce mağaranın kapısı açıldığı zaman bunlar altunlara vardıkları zaman -bah meseleyi unuttum orda- mağaranın altunların üzerinde bî tek kutu var, kapalı bî kutu. hoca önce uzanıyor, kutuyu alıyor koyuyor cebine. bunlar tâbî malı yükledikten sonra, tekrar yola devam ediyorlar. velāsili böylelikle hocayı döve döve

yirmi tane hayvanı elinde alıyor. hoca çekip yaya vuruyor yola gidiyor. gidiyor, hayli bir yol aldıktan sonra diyor «ayıhtım bahtım, unutmuşum o hoca ordan o altunların üzerinde bî kutu vardı, o kutuyu aldı. demek ki bu kırk deve yükün değerinde o kutudur. onun için hoça bana karışmadı. yoħsa benim yaħamı biraħmazdı. biz birbirimizi döve döve; sürikliye sürüklie, birisi bize rastlasaydı dērdi evet, sen haksızsın kardeşim. yirmi si senin yirmisi bu adamındır. altunı bu çıħarmış.» tekrar diyor, «hayvanları bıraktım bindim ata» diyor «verdim adamın peşine. bî düzlükte yaħaladım. bî daha adamın üzerine bindim, boğazını sıhtım öldüreceм» diyor. yalvardı: «kardeşim işte baħ ben bu kadar altun çıħardım, hepsini elimden aldın, şimdi bende ne istiyorsun? diyor dēdim «peki kutuyu da niye getirdin? çıħardı kutuyu da verdi bana. döndüm biraz yol alırken» diyor «kutuyu açıp baħmaħ istedim. aniden aniden bî tufan başımın üstüne gözlerimin kapandı, görmez oldu. bu sefer de» diyor «o kırk tane hayvan orda kaldı. kim getirdiyse bilemiyorum. ben yerimde kaldım. yalvarıyorum; alāh rızası için, ben felan şehirde oturuyorum, çoluħ çoluħ felan yēdedir. nē olur birisi beni evime götürsün.» işte adamın biri bunun bu vaziyetini görünce kolunda tutuyor, götürüyor evine bırakıyor..«şimdi» diyor «idip elimi açıyorum birisi bana beş kuruş verince» diyor «bi de bana bî tokat vurun» bi de bî tokat vuruyorlar. «bu da benim için bî ibret olsun. kimseye bî daā böyle bi haksızlık yapılmasın» diyor. «benim şeyim budur» «işte» diyor «benim derdim budur» o arada unutmuşum bî ekleme yapcam. ayakabıcıdan sonra bi de bî padişahın oğlu var. onun dā derdi şu: ode hergün sürekli, günde bî teneke altun getü-

rüp ösnen eziyor, getirip savuruyor geliyor. şimdi bu adam bu gözü görmiyen adamın evinde dönerken de bu şehire, bunun derdini öğrenmek istiyor. bu padişahın oğluna geliyor. diyor ki: «ya» diyor «her gün senin dikatini çekiyorum, günde» diyor «bu kadar altun getirip ezip atıyorsun» diyor. eğer «bu kadar malın varsa çok varyetli bir insansan» diyor «fakir fukaraya yardım et sen» diyor «niye böyle yapıyorsun, derdin nedir» diyor «bana anlat» işte o gözü görmeyen adamın derdi budur. öyle deyince diyor ki: «ben bî padişahın oğluydum. babam» diyor «babamın tek biçocuğuydum. babam vefât etTi. babamı de çok seviyordum» diyor «babam vefât etikTen sonra, dağ sağken» diyor ki: «ben eğer ölürsem» diyor «artık bütün imkânların kesilirse maddî olarak kendini kaybedersen» diyor «büyük evde» diyor «bir askı asmışım şeye, evin tabanına» diyor «idip orda kendini asacağını. babam öldü» diyor «babamı definétTik. yatıyordum, bahtım işte bahçede bağirmalar çağirmalar, kimisi ağlıyor kimisi sızlıyor sordum aneme, dedim kimdir bunlar? dedi ki bunlarda işte akrabalarımız. akrabalarımız, kahtım bende bunların içine gitTim. biraz da ben ağladım, sızladım. ondan sonra «otur» dediler. oturdum. bî bahtım herkes cebinden birer şişe rakı çıkardı, koydu masanın üstüne başladılar içki içmeye. birisi uzatıyor işte «bu dayımın hayrına -babam ölmüş babamı çok sevdiğimi iyi biliyorlar- onu içiyorum, bî dublede o uzatıyor, işte «buda amcamın hayrı olsun», «iç» derken, velhâsıl rakı verdiler bana, sarhoş ettiler beni. kahtım babamada küfür etTim, ağzıma geleni söyledi. ondan sona, sarhoş halimle getirmiş beni yatırmışlar. üç gün yatahta kahtmamışım. gözümü açamadım birgün ayıhtım ne ka-

dar varyetimiz varsa hepsini süpürüp götürmüşler. bî benle annem kuru bi evin altında kalmışız. anneme dedim «biz açız» peki ne yapacağız. şimdi artık paramızda yok, malımız da yok, bunlar herşeyimizi yağma ettiler, getirdiler,» dedi ki: «oğlum işte iki tane altunum var. getir bunları sat, kendincede birşey al, ip al hamallıh» gitTim diyorip aldım, işte ekmekek mekmekek aldım, eve döndüm diyor. günlük saba gidiyorum, şehirde geziyorum. alāh rızāsı için birisi demiyor ki: şu yükü al bedava burdan buraya kaldır. bî kaç günde böyle süründüm, bahtım artıh hamallıhta da kimse bana iş vermiyor. imkanlarım kesilince» diyor «anneme dedim «anecigim ben artık intihara gidecem» gittim diyor, dedim «bavamın, bavam sağken daā önce yane benim hakımda sana ne söyledi. dedi ki baban demiş, çocuğum kaħarsa benden sonra, bütün imkanları kesilirse, maddi olarak bütün imkanları kesilirse, maddi olarak kendini kaybederse, işte gitTin felan evde tabana kendini assın. ip alıyor giriyor içeri tābi, girdim diyor, ipi atTim tavana kendimi astım, diyor. bide bî tekme koydum sandalyeye gitTi diyor, ağırlık binince, aşağı çökünce diyor, taban olduğu gibi üzerime geldi. üzerime geldi. anem tabi, hayli bi zaman geçtikTen sonra, anem diyor hele bî gidiyim, zaten bu adam intihar etti. hiç olmazsa birkaç kişiyi çağırayım de götürüp defin etsinler. sona tābi kimseyi çağırmadan kendisi geliyor. ben bağırdım dedim ki: «ane ben sağım, kapıyı aç.» annem kapıyı açtı, girdi içeri. meğer ki zamanında bütün ne kadar varyetimiz varsa, altun olarak hep getirmiş tavana koymuş. işte şimdi şu kadar altunlarım vardır. günde bu kadarını getirip azip atıyorum ki, bude be-

nim için yane, herkes için ibret olsun. benim derdim de budur» diyor. dönüyor geliyor, bu sefer de o ayakabıcının yanına. ayakabıcıya diyor ki: «işte o altun ezip atan adamın derdi budur. senin derdin nedir?» diyor «bende işte bî padişahın oğluydum» diyor. «babam öldü öldükten sonra da ben kesinlikle evlenmeyi yane töbe etTim. dedim evlenmeyecem, bekar kalacağam. kalacağam, birgün» diyor «eş dost, akraba toplandı, etrafıma geldiler. dediler ki: sen işte padişahın oğlusun, senin bu kadar varyetin var. sana evlenmek gerekiyor. biz sana fâlan yerde bî kız görmüşüz, sana layık görmüşüz. onunla evleneceksin. bende teklifi kabul etTim.» diyor. kıza getirdiler. düğün müğünümüzü yaptılar diyor. birgün diyor hayli bir zaman kaldıTan sonra, birgün bî bahTim sabaha karşı bu kadın kaşıp gidiyor. güneş müneş atıTan sonra çıhıp geliyor. birgün öyle iki gün öyle, birgünde sabah erken den kaşıp kavaye gittim. kavede bikaç kişi toplanmış çay çiyolar. herkes yane günlük kendi ayleleri hakkında işte, yaşlı bi adam var, ode hocadır. onlar ona günlük rapor veriyorlar, yané günlük kendi evindeki durumu hocaya anlatıyorlar. tâbi onlar anlatınca, sıra bana geliyor. soruyorlar, diyorlar «peki senin neyin var», diyor «işte benim ailemde» diyor «sabaha karşı kaşıp gidiyor, güneş atıTan sonra dönüyor geliyor.» o zaman diyor «git» diyor «parmağını yar biraz tuz koy» diyor «bekle baçalım ne göreceksin.» o gece gitTim, parmağımı yardım diyor biraz tuz koydum, kıvrınıyorum diyor. uyku gözüme girmedi, diyor bekliyorum. o günde bizim evde diyor, öyle acaip bi souk varki insan dayanamıyor. kadın diyor, gece yarısı kaşTı, gitti diyor gitti. o şehirde de o

gün bî adam ölmüş, götürmüş defnètmişler; gitti mezarı açtı, ölüyü çıkardı diyor, ölüyü yahtı, döndü geldi. diyor ben mahsus dedim: «yağ ben bu gece çok üşüyorum» bî bahtım geldi ateşin önünde oturdu. dedim: «yağ sen ne biçim kadınsın. sen gece yarısı kaşıp gidiyorsun, ölüyü mezardan çıkarıp getirip yaşıyorsun» ben öyle deyince, bu kadın benim gözümün önüne bî uzandı, gitTi göge dayandı diyor. «git hemen hocayı getir niķaķımızı boşat, yoķsa seni yiyecem». korķuyla diyor, öyle bir koşaraķ gidiyorum ki düşsem parçalanırım. gitTim diyor, hocayı getirdim., niķaķımızı boşatıķ diyor, karıdan ayrıldım. şimdi saba geldigim zaman, o karının güzelliği aklıma gelince diyor, ağlıyorum ağlıyorum, ondan sona bide diyor onun o kötü hareketleri gözümün önüne gelince; gülüyorum, diyorum «iyi ki o kadından ben kurtulmuşum, teki günlük ekmek paramız da çıkarmayım, aç kalayım.» onun da derdini öğreniyor, geliyor, tekrar dönüyor geliyor hocaya. geliyor hocaya, diyor: «hoca» diyor. «işte o adamın derdi budur, senin derdin nedir? diyor «bende birgün» diyor «cāmiye gitTim. vaāz vèrdikten sonra» diyor «bî baktım» diyor «cāminın kenarına bî kuş konmuş, öyle bî güzel öyle bi güzel, bóyle yane bakmaya kıyamıyor. elimi uzattım ki yane kuşu yakalıyım, götüriyimeve kafese koyayım, bî bahtım ki, diyor yabancı bi yèrdeyim. hiç tanımadığım bî ülke. insanları bayağı bana yabancı geliyor. ondan sona, öyle sakın insanları var kimse kimseye karışmıyor. gezdim» diyor «biraz bahtım» diyor «acıhtım.» diyor «adamın birine sordum. ya dedim işte ben buranın yabancıyım. ben acım,

param yok, ne yapacam diyor. 'dédi kardeşim burda ekmek bedava vèriyorlar. git işte fırıncıya de ki acım, sana ekmek vérir.' gittim fırıncıya söyledim, bana ekmek vèrdi, karnımı doyurdu» diyor «ondan sonra bî kaç gün orada gezerken» diyor, «dédim ya üstüm başım kirlenmiş, ben ne yapacam? adamın birini sordum. dèdi ki: evlenmek mi istiyorsun? dedim: he. iyi evlenmek istiyorsan git felan yèrde ana yol vardır. üç tane yol gelip tek nohTada birleşiyor o yolun üstünde duracaḥsın. önce kızlar gelip geçiyor. sona gelinler geçiyor. üçüncü seferde yaşlı kadınlar geçiyor. o üç kalfeden hangisini beğenirsen bî tanesine mendilini atacaḥsın, sana ayrılır gelir. gitTim o üç yol ayrımında durdum. baḥTim, önce kızlar geldi, geçti. sonra gelinler geçti. daha sonra de yaşlı kadınlar çıḥTı» diyor. «işte genç kıza mendilimi atım, ayrıldı geldi. ondan sonra, dèdim peki, bu seferde evimiz yok, nerde yatacaz? dèdi git şu felan adama söyle de ki, alāh rızāsı için bize bî ev boşat. gittim adama söyledim diyor. hemen, bana bî saat müsade vèr, ben hemen burda deḡişecem, sana yèr vèrecem. gittik» diyor «adam ev boşatmış, o gece» diyor «orda kaldıḥ, yalnız» diyor «kadın bana dedi ki: burası öyle bî yer ki, ne yalan söyleyeceksin, ne alāhın işine karışacaḥsın, bî kelime daha söylüyor ama onu unutTum. neyse tabi bunlar hayli bi zaman kaldıḥTan sona-ha bide ḥaram yèmiyeceksin şimdi ḥatırladım-ḥaram yèmiyeceksin, alāhın işine karışmıyacaḥsın, bide hırsızlıḥ yapmıyacaḥsın. şimdi sabah kaḥTım» diyor «tam bizim evin önüñde ḥark geçiyor, gitTim» diyor «ḥarkta elimi yḥadım. bi baḥtım yuḥarda ḥarkın içinde, suyun içinde bî elma geliyor bèyle bakmaya yane insan kıyamıyor. bende» diyor «elimi uzattım, elime aldım,

dédim götürüp yiyelim. yiyelim, aldım götürdüm» diyor «hanım bana dēdi» diyor «bu elmayı niye getirdün? dēdim: valā hanım, işte suyun içinde geçiyordu, bende açtım aldım, elma temiz güzel bizde yiyecēz. dēdi ki: o elma bizim deĝil ki başkasınıdır. onu bekleyen vardır. sen niye haram yiyor-sun? bu haramı yemişsin bī daā, bu iki şartımı yērine getireceksin, bunları yapmıyacaħsın. tamam. birgünde» diyor «kaħvede oturdum» diyor «múnakaşa falán yoħ, yane böyle herkes sakın normal konuşuyor» diyor «eve geldim dedim ki: ya bugün kavede dōĝüştüler, nerdeyse adam ölecekti» diyor «sen yalan söyledin. bu memleket Te kimse öyle bişey yapamaz. artık bunu da yapmışsın, bir tek şartım var: alāhīñ işine ħarışmıyacaħsın. iyi. birgünde» diyor «yolda gidiyorum. yağmur yaĝıyor. bir baħıyorum; ne üstüm ıslanıyor, ne çamur ayaĝıma havada güneşli sıcak, öyle bī güzel ki. döndüm geldim» diyor. dēdim: bugün bī yağmur yaĝdı, çamurdan maf oldum. dēdi: sen alāhīñ işine de ħarıştın. artıħ seninle ilişKim bitTi. «bī baħTım» diyor yine cāmideyim. saba-ları kalħınca gidiyorum. diyorum, şimdi gidersem o kuşum ordadır, elimi uzatacam, nasılsa yine beni aynı yēre getirecek. saba gidiyorum, kuş orda yoħ; bu yandá giderken güle-rek gidiyorum, o yandá da, kuş orda olmayınca aĝlayaraħ geliyor. «benim de derdim budur» neyse dönüyor geliyor, daĝ başındaa o adama. tekrar aynı adamla denkleşiyor. selā-maleyküm-aleykūmselām. diyor «kardeşim sen» diyor ħocanın derdini öğrendin mi? derdi neymiş? «derdí budur.» «peki» diyor «gel» diyor, «seni getireyim. hızırın yanına getirecem.» alıyor, beraberinde gidiyorlar. tam bir köprünün başına varınca diyor: «ħardeş getir şu terkideki altınları at su-

ya» diyor «köprü bize yol vèrsin, yoħsa biz geçemeyiz.» olmaz- olur, olmaz-olur. velhāsili ikna èdiyor. altınlarını atıyor suya. altınlarını atıyor suya. geçip gidiyorlar, bī mağaranın önüne, mağarada tabi ħayli bī zaman kaldıħtan sonra..... tek bī yapacağım iş budur, diyor işte diyor, gidersin bu çölde, nerde odun ağaç parçalarını topla götür diyor, bende ava gidecem, aħşamları burda bişirip yiyeceğiz. «yalnız?» diyor, «seni ħızır'a getirecem. hiç korħma.» hayli bir zaman orda kaldıħTan sonra. birgün odun toplamaya giderken, böyle bir neyir kenarında, bī baħıyor aşığda bir bezirgān geliyor, ne uçu var, ne bucu var. selāmaleyküm-aleykim-selām diyor: «kardeş burda ne yapıyorsun?» diyor: «valahi işte bende senin gibi bir bezirgandım» diyor, «malımı sat. Tım, altınlarımı aldım, götürdüm» diyor, «bi adam beni kandırdı, deddi: getir altınlarını suya at. seni ħızır'ın yanına götürececem. altınlarımı suya attım» diyor, «odır hayli bī tarihten beri beraberiz» diyor, «ne ħızır'ı gördüm ne bişe» diyor. «ya» diyor «ben az bir sermāyeyle bu işe başladım, şimdi» diyor «büyük bir sermayeyle» diyor «işimi çeviriyorum. sen» diyor, «gīt dé ki benim altınlarımı vèr, ben ħızır mızırda vazgeçtim.» tābī akşam adam avdan geliyor. diyor: ne gördün bugün diyor, sen baħıyorum ki durumun yerinde değildir. diyor ki kardeşim sen niye beni kandırdın. sen bana dedin; seni ħızır'a götürececem. ħayli bir zamāndan beri burdayım diyor, baħ diyor, ben bugün bezirgan gördüm, az bir sermāyeyle işe başlamış, şimdi yané haddi var hesabı yoħ. vèr diyor, benim altınlarımı.

Anlatan: Zülfü Tacay (?)

Derleme Yeri: Tunceli/Sütlüce/Gökçek

Konusu: Hatıralar

- 4 -

eskide bizim burāde şey yok Tu. bu sudan bu yanı yasak-
Tı. şu burası boşatma mıntıkasıydı. yaõ dedik ne yapalım,
burāda okādar ceviz var, elma var, sonra arı çok. bizim bur-
da o eskilerin arıları kaçmış hep dağda, orman kovukların-
da, ceviz kovuklarına girmiş, «ulan gidek» dedik «arı bu-
lah». birgün bu suyu geçtik, sabah erkenden git Tik bu roş-
nek tepesine, dağda gece git Tik o dağa, sabah erkenden or-
dan yola vurdu, yola vurdu, arkadaş, sabahteyin devam et-
tik, sonbahar günleri, günler kısa o dağdan aç susuz git ba-
vam git, ahşam güneşi çökti buyer dağı denilen yüksek bir
dağ var onun arhasını aştı, askırığe ulaştı. gece yorgunūz
bitkin bir haldē, kalabalıgız. şimdi küçüğü var, büyüğü var,
ihtiyarı var, kimimiz katırla gidiyoruz kimimiz eşek -afeder-
siniz- götürüyoruz ki ordā ceviz yükleyip götürecēz, gittik
oráyá ahşam gitik oráyá şimdi arhadaşın biri şöyle biraz gez-

di geldi dēdi «yağ burāda hiç ceviz eseri denilen bişe yoğ» dedi, «yağ biz boşuna gelmişiz» yağ ulan nē ēdek, nē ēdek biz bu kadar yol geldik birbuçuk gün yol gitmişiz yaya. böyle dağlardā, dağda zikmat dağ bağıyorsun diyorsun sirt budur burda, bu dağ çoğ uzun sürer. yane böyle bildiğin gibi değil a. nasilki caTede gidiyorsun gitmiyorsun yol bitmiyor asfalt-Ta, zikmat o dağdā öyle, gidiyorsun gitmiyorsun bitmek yoğ. neyse sabah ētTik, sabah ētTik şöyle bī köyü dolaşalım dēdik. sabahleyin çihTih köyü bī dolaşTih, oooo, dağ taş ceviz dolu, dōktük kardeşim, çıktih bu cevizlere hepsini dōktük, yağmurde bī başlamış sicim gibi yağıyor. sonbahar günleri şimdi cevizleri topladıh bī cevizin altına yığdıh, yağmur de yağıyor sicim gibi, şimdi cevizin altına girmişiz hem de ateş yahmışiz bī taraftan ceviz kırıyoruz. ulan bir bahtih ki bī bağırtı bir çağırtı; ayılar çihTı. tabi dağ işsiz sessiz bī yer ayılar çihınça çocuklar bağırmaya başladı, huy ētTiler, ateş attılar, ayıları kocaladıh, gitTiler. onlar yanaşamadılar bize, hane ateş varya ateşten ayı çoğ korhar, şimdi o gittikten sonra sabahleyin tekrar cevize sarıldıh biz, cevize sarıldıh, bizim o hasan var bir arkadaşımız gitti geldi, «ulan» dēdi «ben bir arı buldum» dēdi «böyle nasıl işliyor» dēdi «zane dersin ki beş altı arı kovani» sırf o bī ağaçTa, bizden önce gelen bi kısım köylüler var, onlarda balta var baltayı aldıh, yanaştih arıya. kocā bī ceviz ağacı. ceviz ağacını devirdik. bu soba kadar böyle bal çihardıh, öyle yığdıh, beyaz. sonbahar beyaz mubarek öyle bi bal ki, yığdıh, oraya, şimdi kardeşim, üç dört gündür gitmişiz. ekmeğimiz bitTi. balı yiyince bu defter sersemliğe başladıh. şarhoş olduğ yağ, şarhoş olduğ, gittik derede soğ su içiyoruz. buz gibi su akıyor mubarek bēy-

le kıyamasın baḥasın, zanédersin sût aḥıyor. biraz kafamızı mafamızı yihadıḥ. arkadaşın bī kısmı dediler ki bugün hareket édek, gidek dediler, memlekete gidek, köye gidek dediler. şimdi bī kısmı dedi ki; bizim bī arkadaş var kitaba mı baḥmış, nèreye baḥmış, eski inanç yā adam «ben» dedi «bugün pazar günüdür, gitmem» dedi, «pazar günü gidersem, mākaḥ bize bişe olur. «yaḥ kardeş» dedik, «biraḥ, hadi seninki pazar, bizimki pazardır, ḥama bize iyidir, ḥadi gidek» «yoḥ gitmeyiz» dedi. bi kısmı hareket etti, bizi dinlemediler geldiler. geldiler biz ötesi gün geldik, yané pazartesi günü. onlar pazar günü geldiler, hareket ettiler biz pazartesi. sabahleyin geldik ulan, daḡa geldik uuuu, alaḥ göstermesin, bizden önce gelen arḥadaşlarımız, üç kişi daḡda fırtınaya tutulmuş ölmüşler. üç tane ceset bëyle, birisini gördüm önünü çevirmişbëyle kibleye, adam elini koymuş ḥafasının altına öyle cansız gitmiş. birisi sırt üstü düşmüş o de öyle ḥurumuş. o biri de bëyle taşın altına sığınmış, ufak bī taş var. şimdi o daḡlar öyle yüksek ki arḥadaş orda bi yağmur yağdı mı zanedersin ki insana taş vuruyorlar. bëyle bir tek yağmur sana vursun zanediyorsun ki, taş vuruyorlar. öyle hem soḡḡ, hem oranın yağmuru büyük daḡın. anasız babasız daḡlar. alanın bi ağacı yoḥ, bī ormanı yoḥ, ondan sonra bī mağara yoḥ altına giresin neyse biz ölüleri görünce, bizim bi arkadaş var -o geçen sene rāmetlik oldu- ben dedim ki «amca » dedim «falan yère geldik mi daḡ yoluyla gitmeyelim, sen dön dedim dere yoluyla gidek» dedim. adam oraya geldi hemen döndü. aḥaḡda geldik dereye yendik, selāmete kavuştuh. yavaş yavaş geldik. şimdi bu seferde burada jandarma korḥusu var. jandarmada geçemiyeecez. yavaaaş yavaaaş geldik, mıḡara-

niñ altında kaldı. ekmeğimiz bitmiş şimdi ceviz yiye yiye ar-
tıñ mest olmuşuz. ceviz de insan yeyince zıkmatafedersin-
insan amel oluyor. şimdi biz gitTik bu kış armutları var, bi-
zim o dağda, bī adam dikmiş, tek bī ağaç. o bi ağaç bēş altı
sene kalmış, öyle dallanmış budaklanmış, kardeşim nasıl tut-
muş, dēsem ki bēş altı katır yükü şey var, kış armudu var
üzerinde inanmazsın. bēyle sapsarı kesilmiş nār gibi. o ar-
mutları aldı, yolda yiyēe yiyēe geldik. yiyegelince biz bura-
da iki kısım oldu. dēdik ki: kimimiz dēdi ki bu aşağı geçit-
Te gidelim, kimimiz dēdi ki yukarı geçitTe gidelim. suda
var önümüzde. şimdi aşağı geçitTe biz iki kısım oldu, geç-
tik geldik. yukarı geçitTe gidenler, jandarmalar yaħaladı
bunları. jandarmalar bunları yaħaladılar, kara kola getirdi-
ler. üç gün üç gece orda dayağa çektiler, elindeki cevizleri al-
dılar. ondan sonra adamlardan da o zaman para yok, on ku-
ruş yömeyle çalışıyorum ben. adamlardan kırk lira da para
aldılar, o adamlardan, ondán sonra bıraktılar. geçtik köye
gitTik.

bī sefer gine gitmişTik biz. bī arħadaşım var genç. o ben-
den daā babayığit. dağdā tutTu mu bizi bī fırtına. gine aynı
yere gitmiştik bi fırtına tuttu bizi arħadaş, bī fırtına tutTu. o
arħadaşım güp diye bi yere düşüyor bi kaħıyor, bī yere düşü-
yor bi kaħıyor. netice baħtıñ adam yuvarlandı, biz birahtıñ
onu. daā kurtuluş yoħ şimdi üç dört arħadaşız, a bēyle bī ya-
man yere girdik. fırtınadā vurmuş bize bu sağ tarafımdan vu-
ruyor. benim şapkam var, bēyle bu sağ tarafıma eğmişim, faz-
la vurmasın, bu sağ tarafın gözü kapandı bēyle. bu gözüm
kapandı bu taraftan rüzgār vurduğı için, yağmurla beraber
çarıyor adamın yüzüne. öyle olduğı için o taraf kapandı.

şimdi dağın otude öyle bî şeyki bayır bēyle, ot bēyle paslı, zanedersin sabun. eğer ayağın yolda çıharsa, izden çıharsa, hemen doğru dereyi boylarsın. uçurum, altı uçurum. bēyle düz yêr değıl oralar çoğ yüksek. kardeş şimdi o arhadaşımız düştü biz geçtik geldik, artık sıkıştık amanımız geldi. dördümüz bēşimiz «yā alah» dedik «eğ r vādemiz dolmuşsa bizi burda öldürme, bu dört teneke ceviz için. nedir bu rezillik biz nerde geldik buna bulaştıh» dedik. biz onu geçtik geldik, biraz haketen ileri geldik, demek ki alah duāmızı abul etTi. nasıl oldu ki, yağmur durdu, bulutlar açıldı, güneş çıhTı. yoħsa canımız çıhacaħ, ölecez hā. şimdi arhadaşın biri, çağırdık, -bizden öncegidenler dediki işte «senin amcan oğlu düştü» dedik, «git amcan oğlunu götür.» adam gitTi sırtladı getirdi, adamın dili dāmağı kesilmiş, evet soluğu alıyor, fakat ses seda yoħ. dili kesilmiş adamın. getirdik tāa aşağı, gece yarısı ormana kavuştuh. ormanda güzel bî ateş yahtıh. o zaman kiprit denilen çahmaħ denilen bişe yoħ. bizde eskide kav vardı, bide çahmaħ taşı. dövenlerde çahmaħ taşı var ya? o taş. bēyle vurursun, vurursun, şeyle oçahmaħ çağarsın, -eski dede usulü- çağarsın kavu tutar. kav tuttu mu işte beyle çaputun arasına, otun arasına korduk onu, ateş yanardı. ateşi yahtıh, adamı koyduk, gece yarısına yüfeledik; sırtını, belini, türlü türlü yanê sunī tenefüs yaptırđık adama. adam zor belā canlandı. şimdi canlandıktan sonra biz en az aşağı bir günlük yol gelmişiz.. adam tabi, yükü orda kalmış cevizi ne desin bize beğenirsiniz? «ya» diyor «benim cevizlerim hane» diyor, «cevizlerim hane gidin cevizlerinizi getirin» «yoħsa ben gelmem» diyor. «ulan bira oğul, senin cevizin» diyoruz, «bi günlük yoldā kaldı.» bu dereden aşağı kendisine ce-

viz topladıq. buraya gelene qadar adamın yükünü tamamladıh vallah. götürdük köye zor bel o sefer geldik öyle kur-tuhduq. bende bu qadar yeğenim.

Institut kurde de Paris

Anlatan: Hasan Arıkan (1932)

Derleme Yeri: Tunceli/Sütlüce/Güleç

Konusu: Hatıralar

- 5 -

önce kendinizi bize tanıttirmısınız?
ben güleç köyünden, tunceli'nin merkez güleç köyün-
den hasan arıkan.
yaşınız?
yaşım elli dört
başınızdan geçen bir olayı anlatın.

öteden beri, efendim, küçüklükten beri bende bî heves
vardi. av hevesi vardı. ava gidiyordum. üç beş gün ava gidi-
yorsam, muâkağ bir iki gün ava gitmem gerekirdi ve gitTik
ziraî mücaleye müracaât etTik. ziraî mücadele bize silâ vèri-
yordu. ivli setli tüfek vèriyorlardı bize. çıhıyorduk, on gün bî
işe gidiyorsak muâkağ bizde bî heves, bî insanın kalbında ne
olursa muâkağ ki onu takıp etmesi gerekir. dağa çıkıyor-
duk; zaman zaman geyik vuruyorduk, zaman zaman ayı vu-
ruyorduk, zaman zaman kurT vuruyorduk. fakat umumiye-

ten ayı üzerine duruyorduk. çünkü zararlı hayvan olduğu için, ayı üzerine duruyorduk ve her sene bir iki tane ayı vuruyorduk, her sene iki üç tane ayı vuruyorduk. iki tane arhadaşım dağ var onlarla beraber zaman zaman gidiyorduk.

birgün efendim, ben şeye gitTim, eleziğ'a gitmişim. elaziğ'da döndükTen sonra «ava çıkacağım» dedim. ay, tam temmuz ayıdır. çihTim ava, bî arhadaş var yanımda. dedim ki «ben ayı avına gidiyorum, var mı benimle beraber gelecek ava.» bizim yanımızda birkaç tane komşu var, o dedi «ben geleceğim,» o dedi «ben geleceğim,» o dedi «ben geleceğim.» velhasıl ben sabıredemedim, çihTim, gitTim. bahTim pêsinde bir arhadaş geliyor. arhadaş geliyor, elinde bi balta var. baltayı tuttum ona verdim, ve yoldan giderken konuşuyorum, diyorum ki «bah arhadaşım biz ava gidiyoruz. āniden baharsın önümüzde bî ayı çihTi ne yapmamız gerekir.» diyor «sizde silā var» diyor «bende de balta var» diyor «tabî ki siz bunu biliyorsunuz» diyor «vuracağsınız» diyor falan. kararlaştırdık. fakat ben bunu söyledim, dedim ki: «arhadaş bah biz gidiyoruz, āniden ayı çiharsa, beni tutarsa sen kendini şasırmyeceksin, baltaylan, yanê bana vuracağsın, baltayı kafasına yerleştireceksin, acele etme, sabırsız olma falan. böyle adama nâsihat verdim falan. gittik ilerde bî taşın tepesine oturduk bî bahTim adam çağırđı beni: «hele gel gel» dedi, «burda ayı geliyor falan. ve bî bahTim, ayı değıl geyikTir, öteden geliyor. geyikler geliyor, ben dedim ki,» sen ayı dağ her halde görmemişsin, bu ayı değıl geyikTir, gelsin geçsin, biz geyiğe tüfek atmıyoruz» falan. «iyi dedi ve eli metre yüz metre dağ ileri gitTiK. böyle sahlana sahlana gidiyoruz, oturduk. orda bahTim, tekrar adam bana bi taş attı böyle taş-

la döndüm bahtım ki «gel» dedi «burda ayı var» falan. bî tahım bî ayı karşıda geliyor. karşıda geliyor, fakat benden en az yedi yüz sekiz yüz metre uzaktır. tabî tağmin ediyorum, ben buna ateş etsem de vuramıyorum falan. şöyle döndüm geri tarafından karşısına geldim yaşılaştım, şöyle üç yüz dört yüz metre kadar. başa doğru geliyor oturdum taş, taşın arhasında bî ardıç var, ardıçın kenarında hemen nam-luyu atım taşın üzerine, bî bahtım ki, ayı geliyor. gelince o anda bî ısırk çaldım. ayı durahladı. durahlayınca ben ateş ettim, ateş edince ayı böyle bî tür döndü yerinde oturdu. yerinde oturunca ben de orda sessiz durdum, âla ne yapacak dedim. her halde kurşun buna değdi mi değmedi mi? bahtım ki, kahtı, hemen başa doğru böyle koşarak geliyor. koşarak geliyor, ben bî tane ateş ettim değmedi. tam önünde bî taş var, o taş deyince, ayı tam hücum etti o taş. zanediyorsunki o taş ona mermi sıhmış. o taşın derdindeyken, ben ikincisini sıhtım, bahtım yuvarlandı, yuvarlandı, gitTi asahta bî kayanın kenarında seyirdi kaldı. ben arhadaşıma dedim ki: «hayde gidek» dedim «o geberdi» dedim, «bî gidek ba-hağ, döner geliriz» zaman tam ahsama doğrudur, gün batmahtadır. yanê nêrdeyse karanlık olacak falan. arhadaşım bana dedi ki: «yoğ» dedi «gitmeyelim» dedi «ayı yaralıdır» dedi. benim bî tek mermim kalmıştır. «gitmeyelim» dedi. «yok» dedim «sen korharsan gelme» dedim «ben gider ba-har, gelirim» falan. kahtım ben gidince arhadaş benden üç beş yaş büyükTü o zaman- bana dedi ki: «hele gitme» dedi «arikan gitme» dedi «bu ayı yaralıdır» dedi «senin bî tek mermin var» dedi, «ben burda birkaç taş yuvarlatayım birkaç taş etrafında yuvarlansın gitsin» dedi, «belki ayı sağdır»

dēdi, «ya bize doğru gelir, ya kaçarız, ya silā sıharız» falan. «iyi» dēdim adam birkaç tane taş yuvarlattı, taş gitti, etrafında zangır tangır taş aşağı gitti. hiç ses seda yok. ben o zaman daā fazla cesaret aldım. kaḥTım doğru gittim. kaya en azında; şöyle taş, üç metre yükseklikte bī taş. tam taşın tepesine gittim. baḥTım taşın altında yatıyor. yatınca ben döndüm, ona dēdim ki «gel» dedim, «korḥma o gebermiş» diyince kafasını kaldırdı bī bēyle bana baḥTı, tekrar kafasını yēndirdi yerine. kafasını yēndirince, ben artık tahmin ētrairum bu kaḥacaḥ. arḥadaşım geldi. ben çağırınca o geldi, elinde bī taş var, taşı vurmaḥtayken, baḥTım aşağıTa ḥaḥ deyince hücum ētti bī taşa, taştan yuḥarı çıḥmaḥ istersen ben bu tarafta namluyu dayattım. nasıl namluyu dayattım, baḥTım hemen tamamen kendisini çekti taşın altına. gizli yēre. ben aynen oraya takıb ediyorum, orda baḥyorum. ufacık bī çitirtti geldi, ses. meḡer ki taşın altı oyulmuş. hemen taşın kenarında çıḥmış. tam önünü bana atar atmaz, ben döndüm nasıl döndüm, namluyu nasıl kafasına dayattım, tabī o anda bereket tüfek patladı. yané tüfek patlamasaydı ayı beni parça parça ēderdi tam alının ortasında dēymişti. ayı baḥTım yuvarlandı, yuvarlandı, bī döndüm baḥTım arḥadaşım en azında yüz metre iki yüz metre kaçmış. artıḥ bende korḥmuşTum o anda. tabi sinirlendim. bu adam niye beni ayının ağzında biraḥTı falan. döndüm geldim, ben ondan konuşmuyorum, o bende konuşmuyor, velḥāsıl o türlü çektik geldik. ayı yuvarlandı taa gitti aşağı düştü, bir ormanın kenarına, orda kaldı. geldim aḥşam üstüdür. rāḥmetli bī amcam vardı. beni görür görmez o zamana göre atmış beş yetmiş yetmiş yaşındaydı, dēdi ki sen ne yaptın bugün. dēdim ki bēyle bēyle. ba-

na çoğ kızdı. dēdi ki: «ben sana dēmedim ayı birgün seni yiyecek, ava gitme» falan. «ne yapalım» dēdik. biraz kızdı mızdı, ama dēdim: «ben ayı gebertTim» dēdi «olmaz» dēdi «bu gibi işler tehlikeli iştir, girmeyeceksin, gitmeyeceksin» falan. sabahleyin kahtık benim evde beş tane mermim vardı, onları aldih. bıkaç tane kapı komşular geldiler. benim yaşımda, daha genç, daha büyük. çıktık gittik, tam o kayaya gittik. bahtık ayı odur daha yerinde kalıyor. kalınca biz çektik gittik üzerine, ayı üç tane mermi yemiş. birisi koltuğunda, birisi de bu barsaqları dökmüş aşağı en son sıhtığım silā de tam alnına değmişti, arkada çıkmıştı. hāma o kurşun alnına değmeseydi beni parçalardı ayı. yane bu memleketin bazı usulleri vardır. bizde eskiden beri heves vardı, hālen heves var. ava gitmek istiyoruz. fakat bu durumda hiç bişe vuramıyoruz.

Anlatan: Musa Kaya (1927)

Derleme Yeri: Tunceli/Sütlüce/Uzuntarla

Konusu: Evlilik ve Ölüm İle İlgili Gelenekler

- 6 -

önce kendinizi bize tanıtır mısınız?

ben uzuntarla köyünde hasan oğlu musa kaya'yım
yaşınız kaç?

eli dokuz, bin döküz yüz yirmi yedi doğumluyum.

bizim bu yörenin evlilik törenlerini veya ölüm törenleri-
ni; eskiden veya şimdi, (nasıl olur) bize aktarır mısınız.

öbür efendim. eskide bi kız çocuğu dünyaya geldiği za-
mān bir birinişey edenler. yani birbirini sevenler gidipTe se-
nin kızın dünyaya gelmiş, (alānıñ emriyle) benim de bi oğ-
lum var dünyaya gelmiş alānıñ emriyle bu kızını çocuğuma
istiyorum. yani söz verir mısın o adam eğer söz veriyorum-
se, alānıñ emri varsa olur. efendim söz veriyorum dedim
ondan sonra sonuna kadar kimse daha ne kıza yane şey et-
mez, daha talip çıkmazdı ve o kız o çocuğundi. en sonda alā-

niñ emriyle evlenirdi. hamā şimdiki eski gibi deġildir. kız büyür oġlan büyür, ēfendim büyüdükTen sonra birbirine söz veriyorlar. söz verdikTen sonra ēfendim oġlanın babası kızın babasından gelir sorar. ālanın emriyle bu kızınla, sen kızınla benim oġlanın gönlü var, bunu kabul eder mısınız. kız babaside derki madam kızım kabul etmişse oġlanda onu kabul etmişse haķın emriyle bende kabul edeceğim, diye bī tören var.

peki, evlilik törenleri nasıldı? düğünden önce ne gibi hazırlıklar yapılyordu.? nişan nasıl yapıldı.? daha sonra ne gibi gelişmeler olurdu.?

evelki eski zamanda eski zamanda ue gene bī nişan getirüp taħarlardı. sonrade bir nişan törenini yapacaħlardı. ondān sonra de düğünā giderlerdi. düğünce evlenirlerdi.

peki, nişan olarak veya başlık olarak ne gibi şeyler verirdi.

valayı eskide başlıħlar çoħTi. eskide çoħ başlıħ alırlardı. hamā şimdi öyle deyil. şimdi başlıħlar pek nadir yani ondān biri başlıħ almaz.....

peki, eski düğünlerde ne gibi eğlenceler düzenlenirdi.?

eski düğünlerde aTa binerlerdi, cirit oynarlardı, ēfendim, silah atarlardı, onden, sonra yemek yerlerdi, eyence yerlerine çıkarlardı, ēfendim, ondān sonra gelin getirirlerdi, gelin getirdikTen sonra, gelinā elma atılırdu, ēfendim, yemeklerini yerlerdi, düğün biterdi o hallā.

eskiden her halde gelinlik yoktu. gelinin kıyafeti nasıldı?

gelinlik yoħTi hāmā, ginādē o zamanın adetine göre gi-

na gelinlik sekilinde çarşaf giyilirdi.

araba yoktu o zaman?

aTna götürürlerdi, efendim, araba olmadıTan sonra aT vardı aTna götürürlerdi.

peki, ölüm törenleri nasıl olurdu?

ölüm törenleri; ölü öldükTen sonra yane dağ sağ iken hocayı getirürlerdi. kuran okuturdu, efendim, öldükTen sonra tabi onun bütün toplardı. köylüler elbirliğiyle mezarını kazarlardı. efendim, herkes gelen, çalışanlara yemek yedirdi. ondán sonra, ölü öldükTen sonra, mezar kazdıTan sonra götürüp bide ölüyü yolun yarısına düa verürlerdi. gömdükTen sonra, mezarda kurân'ını okudukTan sonra gelirlerdi. oradaki kimin evinde ölü var, yané ölü ölmüşse o halkı sırayna komşular üç dört gün bifafta, herkes her gece bi kişi evine getirirdi, yané acısı geçsin diye. efendim, ondán sonra herkes dava biter giderdi dağ.

daha sonra hayır için ne gibi şeyler yapılırdı? kırkı falan?

o zamān yā her gün hayrını verürlerdi. kırk gün devamlıgünden bide defa hayrını verürlerdi. kuran'ını okurlardı, hoca kuran'ı okurdu. kırk gün bitikTen sonra bide topTen bide kazan, yani bi davar keserlerdi. ondán sonra kırk gün bitikTen sonra bi de mzāra giderlerdi. mezārdān hayrını verürlerdi, yane kuran'ını okuTurdi, ondan sonra, tabi ölünün hayrını her zamān verebilirsin.

seneden bir mi oluyor, yoksa?

ondán sonra seneden bide defā, istersen on defā yap. o senenin elindeki bide şeydir. duruma bağıli bişeydir.

Anlatan: Zeynep Yılmaz (1939)

Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale

Konusu: Masal

- 7 -

şahşah padişahın oğli

deđirmancinin biri bađaci bűşürü koyi pencige tilki gelĩ
alĩ gedi. gedi Ki ekmeK alá, gedi yoh. bi daha bűşürü koyi bi
daha götürü. bi daha bűşürü koyi. üçincide belki diđ hele be-
nüm bu ekmegimi kim götürü. baği Ki tilki geldi ağırladı ha-
man döneriken elni sali tilkinin poççigi eline geli. dönü yav-
lari yahari. diğ bi şartdan verürüm senin poççigin. nasıl ve-
rürsün? diğ gidersin padişahın kızını baña isTersin. ben se-
nin kuyruğun verrüm. nasıl isTiyem ne söyliyem. diğ gider
dersin Ki şahşah padişahın oğli senin kızını isTi. kaği gedi.
seláminalėkim alėkimselám, hoş geldin dilki qardaş, safa
geldin. nedı hele gel derdin söyle. diğ derdimi heç söyleme-
yin. şahşah padişahın oğli sizin kızi isTemeye gelicek ben-
nen haber gönderdi. diğ get oğlanı getü kız görsün bibilerini
görsünle verek. eyi olur diğ. gedi oğlanı ali getürü çayın kena-

rına, oğlân dij gètebaña bi kat elbise getü. gedi. padişah dii neye geldin dilki kardaş. dii hêÇ sòleme. şahşah padişahın oğli duş alâm dərken kucağımdan elbiseler düşTi murad aldı gèTdi. su götürdi. aman éle bi elbise olá Ki béle hêÇel degmemiş. göz görmemiş olá, beğenmez, geyinmez. getüri gèvüri. gèTduk mi dij béle etrafan bahmayasın bülüle Ki görmemişsin. gèdi bañi. oturduğu yèrde béle bañi. hani havasláni. görmemiş élesi elbise. dilki dardaş diüle çağırile, niye o éle édi? dij Ki ben size démedim éyisini vérin. beğenmedi. ahan zordan ne halden gèvürdüm dij. neyse beğeni. kız oğlani göri, oğlân kızi göri begendürile. éyi. gün kesile fálanca gün. gelicekle isTemeye. alile véri. her işini yapile, dügün dutulcañ. neriye götürülcek. dilki dij ben gidem devin konağına sen dügünci geldügi zaman aşşağı yoldan getürün yuharı yoldan gèTmeyin. devin konağınñ önünden gelin dülki kañi gèdi devin konağına. dev, dülki kardaş hoş geldin safa geldin, kazanımın bi terefi boşTi sen nerden geldin. dij sen éle déme kañ Ki ben seni sañliyém. nölmiş dij. dij bi alay ásKer geli seni vuricañlar dii. geldim Ki seni sañlayam. arhadaş deyölmüyük. nereye sañlıyasın beni? nasil édücek-sin. dij sen ahan bu bahÇadá otur. ben bu otlári hePPi çekem senin üzeren yığam. çeki otlári, dévi ortasına yéndüri. etrafını otdan büri, çañi kirbidi. dévi ataşli. devin konağını temizli, yañi, pākli, dügünçüle geli, adamlá toPlánile, işTe konşile toPlánile. tabi her şeysi çoñ, degirmanci daha. yemeg ekmek véri. gelini léndürile, gelinnen barabar bi haf-Ta kali. işTe bi şeyler aluşTuri epeyi. herif sabah gèdi aħşam geli ki külden eşşeg olmiş. ya herif bu ne? dij senin işin ne? ya dij Ki béle béle. işTe benim bi degirmanım var. be-

nım işçim öldi. şimdi mecburi komşu ile aç diye uni öğüdük bi şê dii heri f kâr eden ar mi etmiş. sen öğüt. gêt çalış, ben ona çoğ görmem dij. tilki dij daha benim vahTim doldi. kuyruğuni de ali tabi. gelnim dij hele ben bir gün düşem ölem. sen oğlum geldügi zaman, şurda yalaşur yalaşmaz ben düşem ölem. sen ağıla hele baham ne dij? dülki söli o geline. tabi oğlan konahtan yoğaru çıkariken nerdivandan aman nerdivanın başından dülki uzani. kız başli ağlamağa, elni dizine vuri bi şeler söli gendi gendiye. dij nedir kari nedisin. dij ne değil Ki dülki kardeş öldi kaldım burda sahapsiz. bāā bağ dij...neye ağlisin, dut poççeginnen at gēde. dülki orda dorğuli. dij he yavrum he, şahşah padişahın oğli sen yeTdün, hadē şimdi devin konağına da çökütdüm seni. niye atmiyasun, atarsın. dülki küsi. yeni geçi gēdi. muratlı muradına sen de muradan.

Anlatan: Zeynep Yılmaz (1939)

Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale

Konusu: Masal

İki  ard ş varmış. birinin d rT Tene ođli var, birinin de kızı var. o ođli olan kızı olana gidi geli diđ  ancıhlar babasi. d şini o kızı olan. o b y k kızı diđ Ki baba senin d şuncen  ođ bu g nlerde ama neyi nesi bilmem. ođul diđ ben h Ç so ağa  ıhmazdan olım, amcan baňa bu kelimeyi konuşı, kızlar babasi diđ. diđ baba diđ sen de ona d  Ki taziler babasi onda ne var. niye ona darlısin ki. g di bir g n o da ona  le s yli, aman o darılmı,  uyılđnmi. o bi kere  uy  apmış. eve geli kız diđ Kibaba n ldi? diđ ki kızım s ledim,  uyılđnmedi. kız diđ Ki baba giT d  ki senin b y k oğlundan benim b y k kızımı  alışmaya yolluyah, bağam nasıl taziler babasi,  le  ancıhlar babasi d meK ne d meK.  ađiler bunlar ikisi g dile  alışm y . bindiri arabaya. bir  aT d  elbise kesi.  rkek kimin sa ını ma ını kesi, bindiri arabaya.  ağıP g dile. mesele burdan elazığ'a  ada gidile. o zaman tabi padişahlığ sarayı varmış.  apıyi d ğiler bi tenesi  ıği kimsin diđ? diđ k yl yim.  alışmaya geldim. benim yanımnda  alışırmısın diđ? diđ  alışırım. nasıl  alışım? sen ne iř b n verisin? diđ benim bi

oğlım var. o oğlımnan barabar baḫÇıvancılık yaparsın. yaparım dii. gēdi o oğlāndan çalıŝı. ēpēyi çalıŝtıḫTan sonra, o oğlān inceli onu. bir gün geli annesine dii. anne dii. adın ne dii. dii adım ali. anne dii «ali kızi can kızi yaḫTi yandurdi bizi. ḫoli bilerzik göri parmağı yüzik göri dii, anne ali kız. kız ne dii oğul, o bi seneden beri bizim yanımızda çalıŝı. nasıl kız olur da sēzmem. yoḫ dii anne ali kız. oğul dii gēdın güleş alın. ele bellı oli. güleş alınca bilirsın Ki érkekTır ḫaridır. hani dēmeK ḫari çarPıŝınca belli oli. gidile. kızın da bi finigi varmiş. kıza ḫaber vēri. dii kız olduĝunu anlamiŝle, diḫkātli olāsın. gēdi. neyse bunlan ēpēyi çarPıŝile, güleş müleş alile. gine geli dii; ali kızi can kızi yaḫTi yandurdi bizi ḫoli bilerzik göri parmağı yüzik göri dii anne. annesi nēTTın dii oğul. dii anne o beni ḫaldırdı vurdu yere. tamam dii oğul güçlü, baḫ érkek olduĝu belli. yoḫ dii kız. dii gēdın mercan daĝına mercan toplāyın, kızlar tēz tēz tolpar. fınık geli ḫaber vēri dii ki senın kız olduĝunu annamiŝlār diḫkātli olāsın dii, o nasıl toplise sen de ēle toplā. gēdile. dii ali toplā bi terKisi bunun bi torba altına, mercanın. dii Ki ben ne bılem sen toplā Ki ben sana baḫam toplıyam. kız buni Taldali tabi pence pence topli. toplile, ordan da gelile nēTTın dii oğlum. dii anne gine aynisi. tamam dii oğlum érkeg işTe baḫ. yoḫ dii anne ali kızi can kızi yaḫTi yandúrđı bizi ḫoli bilerzik göri parmağı yüzik göri dii. anne ali kız. ḫaḫi gēdi. zamani doli, dii hele ben gidem, benim bi amcam oĝlu vardi. benim günim doldi. hele gidem baḫam o amcam oĝlu gelürse gidek melmekete bi ihtiyar annem vardi. yoḫ canım gēTme, işTe baraba duraḫ ali burda çalıŝaḫ saña her şey yaparah her şey vērürük. yoḫ dii hele gidem o ihtiyar nenemi, babami görem,

birez de para vèrem de gelem gine sizin yannızda çalışam.
ama o mercan dağında geliriken onun adiresini, köyini, so-
kağını, tabi kapi numarasını ali adirasını her şeyini o oğlan,
kağile ve dalâşile geli aradan epëyi zaman geçi gëdi çarşıya
babasına bi at ali elbisi ali geyni bacilerine ne lázımsa ali. bi-
nî atına, gidi emicesi oğliyi buli. gezi gezi bahi ki bi kağve-
nin öyünde oturi saç sakal karışmış birbirine memeT diji, ne
var. senmişin diji benim. bu ne senin halın. diji ne olâ iş bula-
madım işTe beLe përişan oldım. bunu götüri hamama. yihî.
pâkli. üzerindeKi esKi elbiseyi buna geyüri biraz da harşlık
veri getüri. kehr edi ya hani emicesi ele demiş kaği geli. ami-
casi, gëdile amıcasi evünden ölçek getirile parasını ölçücek.
amıcasi duti şey yapuşturi ölçegin dibine. tatlı bişiler yapuşti-
ri ki hale göre ne ölçecekler kız ne çalışmış, getirmiş. tabi ta-
rasını ölçeriken bi tene yaPişi ölçegin dibine. geli kızım ne
var ne yoh. hoş geldin hani ya memeT diji amca memeT gel-
medi, işsiz diye, utandugundan gelmedi, gëdin getirün. ara-
dan epëyi zaman geçi oğlan diji anne ben ali'nin köyüne gë-
dim. özledim. ali'yi özledim. gëdip ali'yi getirecem. oğlum
diji ben ne bilem ali hanKi melmeketlisin, sen nêrelisin, ne-
sin neyi nesisin? sen nêrden bulâcahsın onu. yoh diji anne
ben giderim. gëdi çarşıdan iki üç kilo sakız ali getüri. bi de
bi dağarcuk dërler oni maqasdan kırpi. halbur gibi bele de-
liK deliK edi. ne kōsan içine tabi tōkile. oni ayrı bi çenteye
koyi. sakızı de ayrı bi çenteye koyi. bi de bi esKi elbise gey-
ni, arabaya bini geli yerine. caddede yeni. yeni, sakız sata-
rım, sakız satarım dëyi sokağları dolani. hani sokağ numara-
larına bahi, sakız sata sata sata-sata geli ali'nin kapisını buli.
sakız satarım sakız satarım, neden verisin sakızı? diji buğlur-

dan vërim saķızı. tabi ali'yi tani ya hani mercan dağında bi-
 rez mercan almiş koluna boynuna taħmiř. ali de geli saķız
 ali. diğ ve vëricöyük? buğlur getiricâhsın. ben buğlurdan vë-
 rim. saķızı. buğluru getüri bêle dağarciğin ağzını açi, tabi ali
 tanımi. buğluru boşalti. dağarciğin alti delik daħa buğlur he-
 Pi döküli. ali taķılayıP güli. gülince oğlan dii vâı ali vâı. ali
 baħi diğ senmüsin. diğ he benim. orda bibirlerine sarlıle. Ka-
 vüşile. muratlı muradan sen de muradına.

Institut kurde de Paris

Anlatan: Zeynep Yılmaz (1939)

Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale

Konusu: Masal

- 9 -

ëhtiyar bi neneden bi torini varmış. nene geTmiş torlá-
mış, toPlámiş geTmiş. işTe daru. esKiden daru varmış. har-
mançalh éTmiş geTmiş, yihamış, sermiş, torunini de önüne
kõmiş, gine geTmiş toplamaya. gideriken kızım dëmiş ya-
man kârğa gelirse daruyi vërméyesin götüre. o, o yana gëdi,
kârğa geli, kız kız dij daruyi baña vër. yavrali yavrali. kız vë-
ri ali gëdi, götüri yavrularına. nene geli Ki aħşama daru
yoh. kız bu daru no oldi dij ya kârğa geldi götürdi kızını dö-
ği çabuğ giT daruyi al da gel dij. kız gëdi bahÇalara alacak
kârğa, bulacik kârğa benim darumi vër. nenem baña darili.
kârğa dij gel burıya hele. geli. dij saña bi sörfa vërem dë,
açıl sörfam açıl dë türlü yëmekler seçil. ama dij kimsenin
yanında sölemiyesin. götür nenenle sãñ bu yëter. Ölene ká-
dá yëyin. getüri, yëre yëndüri. hani dij daruyi getürdün mi?

vay seni mi kara kadaya gelesin. bele olâsın şeyle olâsın. deyneği ali kızın üzerine erişi. babaanne dij, dur saña bi şey getirdim. bu hePPından eyi. gel Ki yiyek. sörfayı yere koyiler. açıl honçam açıl dij türlü yemekler seçil. sörfaya açılı, türlü türlü yemekler, yiyile, karnını doyırile, kaldırı. nenesi dij Ki kızım buni de hehe söylemiesin, gel elmizden alı götürüle. yoh dij nene sölermiyim. daha her şeyisi çoh oli diye gedi padişahın kızını buyur edi, eve çağiri, misafir geturi. davat edi padişahın kıızı geli, hatırını kırmı ösküz diye geli. sörfayı ali yere koyi, açıl sörfam açıl türlü yemekler seçil. sörfaya açılı ki ti elvan türlü padişahın yemekleri. yeyip içile. kız kağı gedi içeri tabi, onlara su mu getüre ne getüre, padişahın kıızı honçayı ali omizli hadê yalla, ali gedi. nenesi geli dij kız hanı sörfaya? dij Ki padişahın kıızı bize gelmişTi aldı getdi. kız sen niye söledin? doği. saçlarını yoli, dij çabuğ getdaruyi al da gel. kız gine gedi bahçälere, alacığ karğa bulacığ karğa benim darumi ver, nenem baña dañılı. kız dij gel burıya saña bi şey verem. efedersin dij bi merkep verem de yollarda demiesin ki sıç eşşegim sıç. kız merkebi geturi ahıra, ele söli merkebe. sıç eşşegim sıç. sıçı ki canğur cunğur altun hePPi. nenesine çağiri. Kız dij kimseye söylemiesin. haman altunları toplile. geditile çarşudan her şey getürile. nene dij ben hamama geditcem. yavrum dij eşşegümüzü götmüyesün. yoh dij herkeş ne tani Ki bizim merkebi altun sıçı diye. gedi, hamamcinın karısına çağiri dij bu eşşegümü içeru götü, ama sıç eşşegim sıç demiesin hâ. kız o yana gidi. kari ele söli. bağı ki eşşekaltun sıçı. hamañ iki üş tene ali gelimerkebinın kıçına koyi. onunKi de ona benzimiş. gelirken veri ali geli. ahura geli gine ele söli. bağı ki iki tene altun düşTi, geride

bi şey yoh. gine döği çabbuh gêt dij daruyi getür. қаһи gine gedi, çağiri bahçelerde, alacıh қарға bulacıh қарға benim darumi vër, nenem bana darili. қарға dij gel Ki saña bir şey verem..bi tokmaq. dij ki tokmağı götürürsünüz, o senin honçan götürен, merkebn götürен, kim neyin götürmişse kapusina қorsun, vur tokmağım vur dërsin қafasını gözini kır. kız getüri tokmağı padişahın қapisına kapusına қoyi, benim honçamı getür dij. kız defol dij, gelir seni dögerim ne honçası? getürisin mi getmüsin mi? dij yoh bizde honça. vur tokmağım vur dij қafasını gözini kır. tokmaq başli pata күt. getüri vëri honçayi, ali geli. gedi merkebi de ali, dij alduğun altunları dá vër. onları de getüri. tokmağı da alile yeyiP içiP muratlarına ërile. murath muradına, sen de muradan.

Anlatan: Zeynep Yılmaz (1939)

Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale

Konusu: Gelenekler

- 10 -

benim bi tēyzem vardi. elli altmış yaşunda vardi. yavrum dııdi: «h̄er berekeT kalıcaı, büyük küçük kalıcaı. yer üzünde a beıe evin yüzüne bi tosPağa koyacılar dünyanın sazını sözünü söliyecek. göğyüzünde bi kuş uçucaı, dünya melmekete yol götürcaı, sesi dünyayı alıcaı.» baı işTe şimdi araba, ucaı, tēyara, televizyon, tēyip, her şe çııTi. e h̄er berekeT de kaıTi. büyük, güÇÇük de kaıTi.

eveli böyükler variken biz ne diye giledük, böyüklerin içine girēdük.

bizim kövde bi tene vardi. yaşlı. sübyan emmi derlerdi. işTe aklıım yeTTi ben buriya geldükTen sora o adamlan konuşum. nasıl Ki emmi gelürdi, kaçarduı. Taldalara girerdik., nasıl konuşaı onun yanında.

bir gün amcam oturmuş yemeK yiyi. dedim eze hani, a amcaya bunccuı, az pēynir komuşsuz. az komuşsuz sörfayá.

tabi oğul sen de yarın büyüdünse éle yapasın. katıh démişle, atıh mı démişle? idaralı olacağsın.

işTe esKi zaman adamları her şeyi bülülerdi. benim babaannem vardı bi tene. bir gün gétDük oduna. hayvan tabi yükliyemük. gücüm yêTmi hemi. gücüm yêtene kede baba annem giderdi, ben de yanı sıra gider gelürdüm. o zaman da daru vardı. işTe o zaman gördüm daruyi. geldi. hele dedi oğlum gêt bāñ bi eKmeK getü. getürdüm. bi tabağ da orndan, tabi çöKeliK dêrlerdi, hele bāñ bi tabağ da çöKeliK getü. oni da getürdüm. bele etegini serdi. eKmeğini üfeledi, çöKeliği de kaTdi içine bele. bi tas Ta ayran yanısıra. baba anne o yéyilir mi? he kızın dedi yéyilir. şimdi yüz bin türlü sôrfaya getürisîn gine boğazında tuti o zaman adamın neşesi vardı.

amcam kızi vardı. iki éltilerdi. çıkarlardı damlara. dört beş Tene dam lóğlar, kürür, inerlerdi. evin işini görürlerdi. beş alti de hayvan; ineK, öküz, bunların yemini vêrürlerdi. gelürlerdi, kaynanaları bir parça ekmek vêrürdi yerlerdi. neşeden yerlerdi. ben de onlara bağardım. neşem açılırdı. şimdi olsa ti yüz bin türlü sôrfaya getirik. gine öf, pöf, kaldırım bunları.

işTe türlü türlü her şeler çıTti. neşemiz de giTdi. herimiz berekeTımız dá canımız da. esKimoları nêrde bulası. her berekeT vardı. esKinin adamları bağ hêÇ bi tana dii mi bi yêrim arği? şimdi kime sorisen hêş bi tene dêmi ki éyiyim allaha şükür. başım arği, bêlüm arği, kolum arği, hasTayım. esKiden neden éleymiş? o zaman çay yoğTi, vite yağı yoğTi, sıvı yağ yoğTi. ineK yağı var ya, tere yağınlan sen oynin mi? tuT Pekmezi. bağ şimdi doğTor tuT Pekmezi tevskiye

èdi. niyēē? eveli biri hesTe oldu mu, hele getirün bi üsKüre bekmezi ezer kaynaturduḡ. içine de bi avuç rahani soḡarduh, içerdük, atarduh yorḡani kafamıza. terledük mi baḡarduh aslân gibiük. Şimdileri doḡTora. acaba o ilaÇlari neden yapile.

geçen sene doḡTora dêmişTim gine. yav dëdım sen bu ilaÇlari bana verisın ama, bu ilaÇlari neden yapile a? efëdersın kedi boḡunnan mı yapile? torPaḡTan mı yapile? sen bunlari baña yëdürisın. külli beter edisın beni. kafam argi. èyi èT beni èyi. senın kafan gëTKi erifın èyi ède. senın erifın kafan bozmiş.

nenem anama düjdi: ana kurban dêrdi: siz baḡasız bu kızın sonuna. bu kız böyüsün Ki göresız nasıl ḡayretli olá. nasıl ızanlı olá. nasıl bële olá şeile olá. torpaḡi bol olsun.

Anlatan: Ahmet Altınoluk (1916)
Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale
Konusu: Masal

- 11 -

şimdi zamanın birinde bir padişah bi de bir kızi varmış. fakırın bi tenesi gêtmiş, dileni yā tabi. padişah mesela bèle bahçasında otirmiş. efendim, ziyafet, yemek gêtmiş, o fakır de yemiş. sonra kaħmış, bèle orda dikilmiş baħmış. aħıré çarığı bèle dönmiş ayağının üzerine barmahları dışarda kalmış. neyise padişah buni görise gülümsi. kızi dđi ki baba niye sen buna güldün. dđi kızım baħ halına. dđi baba avraT düşKini o. ne kızım dđi. avraT düşKini dđi. evraT düşKini ha. è seni vèrdim ona hadé. neyse gèdi, kız da arħasına düşi çocuğ görü dönü baħi ki kız arħası sıra geli, taşlamağa başlı. kız dđi gèTme, ben seni alacam, babam beni sãan vèrdi. yav anam, bacim gèT sen padişah kızisın, ben bi fakır dilencüyim, ben seni alabülmüyüm? sen gètme neyân lázım, gètme dđi. şe le bèlederken, gèdilerkin, arħasına düşi yetişi. aħşam olunca gèdi ki bèle bi daş kavuğı, daş kavuğının içine girmiş. ordâ

bi de bi mînderi var. efendım. etrefTen ne vemişlerse işTe parse getirmiş oriya koymış. efendım. giriler oriya. oriya girilese, sabahtan oli. kız diji Ki baña bañ. sen bu dilencülükTen vazegeç. ne yapam diji, nêdem? çıharti kadın boynundan bi altun vèri. diji bu altunu alursun, eline bi balta alırsın bi de bi örken alırsın. şu dağlarda odun kır getir, bu köylerde sat. peki diji. ertesi gün oli. bi altun daha çıhari vèri. gêt diji baña şu ipTen ip getir. efendım, işTe şu, şu, şu dezgêhleri baña al'da gel diji. bunlari alıp geli. geldüKden sonra gendü oduna devam êdi. kız de gendi gendiye başlı halıdan, secâdeden tohumaga. efendım bunlari tohiyiç meydana çıhartıgı gibi, hePsi antika mallar, herkeş aħın êdi ona. bi gün bir bezirgenin bi tenesi geli bu halileri görise çoñ beğeni. diji ki bu halilerden bi tene ben alám. ali, diji oğlum buni nêrde yapısız? kim imal êdi? diji Ki işTe oduncinin hanımı yapı bunnarı. diji ki ben gidem buni yapani görem de parayı oña vèrem. gèdi Ki kız çoñ güzel, parayı vèri. bi hali deseni de vèri, aynıından yaPmasını söh. emin oli ki kız oğli kız. bir gün oli bezirgen geli diji yav senin odunun arhası kaç lira? bi meyijde diji. ahan sâan iki meyijde, sabañ gel baña çalış. olur diji. bezirgen êle diji ki oni öldüre kariyi kendi alá. sabahtan oli. baltan urganını gatirmêyesin. peki diji. baltasını, urganını birañi gèdi. evini gösteri. giri kapıdan içerü. kapıyı dögi, açiler. padişah diji gel, gel, gel. gèdi içerü. otur diji burda. oturi. yemeK mèmeK yèduri karnını doyuri. başka bi göze ali. bañi Ki bi yere altun tökmüşle bir yere de gümüş tökmüşle. meyijde. bezirgen diji Ki oğlum buni burdan oriya tökçeksin, ordan buriya ahtarıcahsın. ordan oriya, ordan oriya ahtarıcahsın bele kalıcañ diji. aħşam parani alıp gèdiceksin. pe-

kê dij. o adam dışarı çıtuhtan sora dij ki kendi kendiye, bu parayı burdan alıp oriyá tökmekden ordan alıp buriyá tökmekden bāñn yövmüye vërmazler. bunda dij muttāā bi iş var. bunna benim başımı yiyëcekle dëyince, etirāfınā baħi. baħi Ki tavanda esKi pashı bi kılış var. kınıni çıhardı Ki tamam, güzel, parıl parıl parlı. kılıcı ali elıne, kapunun arħasında duri aħşam oluncaya kadā. aħşam olı. bezirgen iki tene adam bulı. dij buni öldürürsez size şu kāde altun vërcem. eyi dijle. neyse, bi tenesi dij ulā ben gider onun işini bitirirım, neye sen gelisın? tabi o adam (dilencü) kapunun arħasında kılıcı çekmiş duri. adam kapuyı açi ki içerü soħula, bu bi tene ati kafasına, çekip ali içerü, ati kenara. neyse, arħadaşı dij yav bu gëTti gelmedi. hele bi gidem baħam noldi dij. gëdi o da kapuyı açi. bi tene de oña ati oni dá ali içerü. o da getTi. bezirgen dij halla halla bu iki gëşi gëTdi bunlar neydiler? aħiri adam bi adam. niye buni çuvala koyıP da götürüp atmiler? dij hele bi gidem de baħam. kapıyı açi ki gire içerü, bi tēñ de oña ati. baħi ki daha kimse yoħ heman koşı karisine. kari dij Ki herif nërde kaldın! dij kari Hëç sorma, mesele béle béle. başıma bele bi hallar geldi. dij o altunnan o gümüş orda miydi? he dij ordaydı. dë haydi. kari koca kaħıp gëdile altını gümüşi doldirile tormalara, yükliler, gelile. dijle haydë biz burdan kaçañ. nërëye gidek? işTe bilmëyecek bi yer. çekilile gëdile. yoħsā orası dá babaların köymiş. neyse aradan çoħ zaman geçi tabi, kimse tanımi bunlari. ahirë bunlar hemi daħa kari-koca olmamışlá. kari dij Ki: git dij bu köyde, bu şeyirde ne keder usTa varsa toplá, al gel. ne kadā usTa varsa toplayıP alıP geli. usTalar geli buyrun dij. dij baña ële bi seray yapıcaħsız ki fildişinden yapı-

cahsız, padişahın serayından yüksek olacaḡ, ondan da süslü olacaḡ. âhân parasi da peşin. hāmân usTalar gelile, kısa zamanda serayi yapile gédile. padişahın çocuḡlari ava gédile, bu ênişTeleri de geli, o günü onlara heÇbir av vèrmi. atTuḡunu vuri atTuḡunu vuri. neyse vurduḡTan sora geli eve, karısına sôli ki; üş Tene genç babayiḡit geldi. ben bu gün heÇ onlara av vèrmedim. êyi êtmişsin diḡ. eḡer yarın da gelülerse sôle, de, de ki yarın siz hePPi bizim davaTlımsız, buyrun gelin bize. işTe o qarşude yapılan seray bizimdir. ikinci günü gine gédile. efendim, atiler uriler, atiler uriler, atiler uriler bir şey yoḡ, heÇ bi şey yoḡ. gine oḡlân ali geli. oḡlân diḡ Ki yarın sizin kimiz varsa, babaz mi var? kimiz varsa, tabi padişah oḡulları olduḡlarını bilmi, yarın bizim davatlımsız. siz kimsiz diḡile o çocuḡla. ne bilem diḡ işTe allahın bir adami. peki. gédile babalarına sôlile babalari diḡ ki; hayır davatli deḡil de hele biz gidiP görelim bunları ki, ne biçim bi adamlardı da geldiler serayın yanubaşında bir seray yaPTiler de bunlar beḡe bu hali aldilar. neyse. sabaḡTan oli kaḡile gelile. karı kocasına tembe êdi, diḡ Ki; baḡ sen heÇ bişeye baḡmiyasın, kaḡın her bi şeyi almış. diḡ elbisen geyinürsün, padişahın yanına oturursun. geliler, anasi, babasi, kardeşleri, otürile. babasının sevdiḡi yemeKleri kızı yapıP getüri, padişah diḡ ki sormaḡ ayib olmasın, bu yemeKleri kim yapı. diḡ valla ben ne bilem bizim evde bi hanım var, o yaPTi. o hanımı diḡ çağırırmsın? ben bi soru sorayım oña. olur diḡ. çağiri geli. neyse. sori: kızım diḡ bu yemeKleri ancaḡ benim kızım yapardı, sen bu yemeKleri yapmaḡi kimden öğrendin diḡ. niye diḡ. senin kızın de bi anadan babadan töremiş, ben de bi anadan babadan töremişim. belki ben de padişah kızı olabilirim diḡ.

éle dëyince, padişah biraz kendi gendiye ötkeleni. diji Ki kızım yoh yanniş anlâmayın da hâkiqetini meydana koyalım. neyse kañi babasının boynına sarılı. diji Ki sen benim babamsın, faqire güldün ya diji işTe o faqir bu adamdır. ben demedim mi avrat düşkünüdür. işTe avrat olursa bëyle yapar diji. o zaman kañi bunin boynına sarılı. padişah diji daha ben ehTiyarlamışım. hadê senin kocan padişah olsun, sen de geÇ efendim sultan ol.

Institut kurde de Paris

Anlatan: Ahmet Altınoluk (1916)

Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale

Konusu: Masal

- 12 -

zamanın birinde bir padişahle bi aylesi varmış. padişah gece rüyasında bahmış Ki bi ağ saçallı adam geldi, dedi Ki; padişaha söylemiş Ki senin gençlikTe mi başına iş gelsin, yoḥsa eḥTiyarlıkTa mi gelsin başına. bi cevaP vèrememiş. padişah bir cevaP vèrememiş. vèremeyince, o gün èle geÇmiş. ertesi gün bi daha gine aynen gine o sözi söylemiş. gine bi cevaP vèrmemiş. sabahTan olunca karısına anlatıyor. diḡ Ki lále bu gün iki gündür baña bi giçi geliyor şunu soruyor. ben de oña göre bi cevaP vèremedim. diḡ sen ḡos ḡocaman bi padişahsın nasıl o soru soran gişinin cevabını vèremedin. bi daha gelirse de Ki; gine gelise gençlükTe gelsin. eḥTiyarlıḡTá sen o darbeyi çekemezsin, o eziyeti çekemezsin. gençlikTe gelsin. üçüncü gece gine geli o soruyu sorise bu diḡ Ki gene gelise gençlikTe gelsin. eḥTiyarlıḡTe ben o keḡri çeke-mem. peKi diḡ. sabahTan oli, padişahi harba isTiler. filan

yerde kavğa çıhtı geleceksin. padişahi harba isteyince, diğ daha padişahlığ geçti, hükümdarlığ kırıldı. diğ lale eyisi mi biz bu memleketi terk edek de gidek. e herif gidek ama senin elinden iş gelmi benimkinden iş gelmi ne yapacauğ? e ne yapalım hadê gidek de heç olmazsa bi kövün hayvanlarını güdek idaramızı yapuğ diğ. de hadê sen bilürsün. kağı gidiler kövün birine. işte diğler biz geldük heyvanlarızı gütmek için. heyvanlarızı verin güdek de bize heyvan başına ne verisez verin. heyvanları efendim veriler. bunlar heyvanları güdiler. bi çüt de ikiz çocuğu oli bunların. ikisi de oğlan. o kövde bi iki sene kalile. kaldıhtan sora bezirganın bi teneşi eşya getirmiş yıgmiş. meselâ çeşmenin başına satış yapı. satış yapise. kövön beKÇisi gedi oriya. bezirgen kövön beKÇisine diğ Ki, yav bu kövde heç güzel çamaşır yıhiyan var mı? bizim çamaşırlarımız kirlenmiş verek yıhasınlar. he var diğ. kimdir? çobanın karisidir diğ. çamaşırleri çıktı vëri götürü. çobanın karisi bi tertemiz yıhi. yıhadıhtan sora, hani o zamanın şeinen ütölemek gibi yapı elbiseyi, kaTli, boğçali, götürü. bezirgen açi bağı Ki bi çamaşır yıhamış, ama heç daha hayaTda görmemiş bunu. diğ Ki bunun ücretini ben kendüm verem, evi bāñ gösTerirmısın? bekÇiye diğ. beKÇi gösTeririm diğ. düşü önüne götürü, işte şurasidir diğ. gedi kapuyi tak tak vuri. dışarı çıhi Ki gözler görmemiş bi kadın. çamaşurlari siz mi yıhadınız? ben yıhadım diğ. diğ gelin de parayı verem. kadın gedi Ki parayı alá, bileginden duti arhasına ati, hadê allaha asmarladıh. ÇeKiP gëdile. çeKiP gëTdiK-Ten sora, kiracilerin yanına geli, ben diğ işte filan nohtada bekliyorum sizi, yükleyin heyvanları gelin. kadın yalvari orda. diğ Ki; benim vayrularım vardı. ne anladın yanê beni ka-

cırdın. dij ki o yavrular zaman gelecek Ki gene geliP seni bulcahlar. bezirgen başı sôli, bāñ da dij senin gibi avraT lâzım. yav dij benim kocam var. bezirgen dij eğer o koca koca olsadi çobanlığa düşmezdi. o da dij Ki bugün çoban olan yarın ağa olur. bugün ağa olan yarın çoban olur. bezirgen dij neme lâzım gün bu gün saaT bu saaT. alıP gēdi kadını. kadını götürü evine. efendim, aħşam çoban geli Ki ne çari var, ne kimse var. çocuħlar evde ađli komşilere dij, daa ben gide miyecem davarıza, sığırıza. baan müsade verin, ben nēdem burda, neyse. topliler aralarında biraz para vēriler çobana. çoban kaħi çocuħlarını arħalayıP geçip gēdi. önlerne bi böyük fıraT gibi bi şey geli bura geçecek, çocuħların bi tenesini fıraTın kenarına yendüri. oğlum sen burda dur ben bunu karşıye geçiremem gelem seni götürmem. arħali suyun ortasına gidi, bi de geri dönü Ki çocuğu kurTağızlamiş gidi. kurd ađızlāyıP geTTigi gibi şaşırđından sırtındaKini de suya bıraħı. gendüsi efendim, ađlıyaraħ geçi gēdi. aşığıda balıħÇılar tor atarken bi de bahiler Ki suyun yüzünde bi çocuğ geli. hama kucaħlayıP aliler. yuħarda da avciler baħi Ki efendim, bi çocuğu kurT ağızlamiş geli. orda bir iki silah sıħiler, kurT çocuğu bıraħı gēdi. çocuğun bi tenesinin adı balıħçiođlu oli bi tenesinin de avcıoğlu koyiler. efendim kadın da gēdi bezirgān başını ali. bezirgan başı de ēpēyi zaman kaldıħTan sora askeriyenin istikaħını vērimeş. askeriye bütün bunun elinde miş. o öldükTen sora kadın gine bıraħmamış, işi gendüsi yaPmiş. çocuħlar ikisi de bövi. avcı oğli de bövi, balıħçı oğli de bövi, yētişiler. askerlik çağları geli. askerlik çağları geldikTen sora, ikisi birden asker oli. o da gedi aynen o analarıñın olduğu yēre, o da gēdi. ikiside oriya gēdiler. tabi bezir-

gân başı öli. neyse. analari bële balkonda otüri çocuĥler iki-
 si dë aynen oriya, debboya şe'édiler. beKçi olaraq gédiler.
 nöbeTçi. bële gezerken yav arĥadaş dij, senin hëÇ başan bi
 iş gelmedi mi? anlâtsana dij. biz burda hëÇ olmazsa konu-
 şaĥ daa dij. ĥardaş dij neyi anladam ben saña. benim babam
 padişahmış. he. işTe mesele bële bële. aynen dëdigüm gibi
 anlati. ondan sora da dij geliler filan yërde çobanlıĥ édiler.
 babam bi aĥşam geli Ki anami bi tenesi almış gëTmiş. gëT-
 dikTen sora babam ĥali daha orda yalnız. bize bi iki ay baĥ-
 TıĥTan sora, baĥi Ki olacaĥ yoĥ, bizi ala dij ki gidem filan
 yëre, orlarda çalışam. gelise bi tenemizi sırtlı, suyun ortası-
 na gelince göri dönü Ki ĥardařımı ĥurd aĥzlamış gëdi. beni
 de dij řařurduĥundan hama suya biraĥi, babam da aĥliyaraĥ
 çıĥi gëdi. işTe dij ondan sora benim adımı balıĥçı oĥlu koy-
 mişler. ĥardařımın adını da avcı oĥlu ĥomiřler. ulâ dij avcı
 oĥlu benim, ulâ dij balıĥçı oĥlu de benim. iki ĥardař orda bi
 birne sarlıler. başlıler orda şe'etmeye. anasi de balkonda
 dinli bunları. babalari de aynen gün gëdi. baĥi Ki bu seray-
 den daha yüksek bi seray yoĥ. hele buriya ben misafir olâm
 da bân bi şe'vërsinler. aĥan bële bu ĥapunın yanında duri.
 babalari de dinli buni tesadüfle, analari de dinli. analari yu-
 ĥardan ařsaĥı yëni, çocuĥlarına sarılı. üzlerini öpiler. öPTük-
 Ten sora ĥocasi de ordan ĥaĥi geli o da hePsine sarılı. on-
 dan sora işTe ĥadın dij ki; épëyi zaman ĥaldıĥTan sora dij
 Ki; gördüğün rüya çıĥTi mi? he dij çıĥTi. hâ. işTe şimdi ĥo-
 casına dij; sen bu esKerlerin isTikaĥını vërsin. sen allahın
 emrilen benim ĥocamsın. gene padişah gibi bi adam olacaĥ-
 sın. âân ben de dij burda işTe ĥanımım. bunlar da işTe bële.
 yëyiP içiP muraTlarına geçiler.

Anlatan: Ahmet Altınoluk (1916)
Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/ Ulukale
konusu: Çayın Efsanesi

- 13 -

adamın biri çok ibadet etmiş. bir türlü allahı görememiş. gitmiş bir devresin bi tenesine deyanmış. demiş Ki devres ben bu kade ibadet yapıyorum gine de allahımı göremiyorum. nedir? bende bi bozukluk var mı? yok mü? buni banna de Ki ben suçümü bileyim demiş. neyse. devres demiş ki; sen o kahri yapamazsın, kahri çekemezsin. neden demiş? kırık gün uyku uyumıcahsın demiş boynıne ibadette kalcahsın. kırık gün tamamlá. hay hay demiş ben buni yaparım. yaparım deyince efendim, otuzdokuz gün hiç uyku uyumamış. yaharmış. efendim boyná ibadette den vakit geçirmişse, efendim. kırıkinci günü artık gözlerini açamıyor. gedi ki şeyde efendim secde yapa veyahut ibadet yapa, gözleri kapanıyor. haman makasi alıyor gözlerinin kapagını kesiyor. ikisi-

ni birden. sen neden beni yaradan allahıma gösTermiyorsun
ki. sen kapaniyosun Ki ben allahımı görmiyem diye. kapağı-
nı ordan kesTiği gibi kan aılıyor. oni hamañ bele bir barda-
ga koyiP oni içiyor. işTe bu çay ordan kalmazdır.

Institut kurde de Paris

Anlatan: İsmail Karakaya (1912)

Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale

Konusu: Masal

- 14 -

bi padişah varmış. üç oğlu varmış. padişah bi gün demiş
oğlum dünya üç köşedür. ikisini ben aldım, bir de size kaldı.
buni de siz alırsaz, yanè her şey sizin elizde kalır. dünyanın
her köşesi sizin elizde kalmış olur. pek iyi baba. padişahın
dá üç Tene oğlu var. her oğluna da diji. nedür baba? nedur
baba? dedi ki oğlum ben bu hint padişahıynan yedi seneden
beridür harb edim. o hint padişahının da bi ati vardur. o ati
alur gelürsez bu dünyanın her köşesi de bizde kalur. peki
olur. padişahın bi göççük oğlu var. o diji ben de gelicem. oğul
dij sen de baña kal. göççükleri yollumağ telikeli bir iş. ya
ölür ya kalur. işte durmile ne yapam diji. biz onlardan boyu-
na harb edük. yoğ diji ben de gedicem. o büyük kardášler de
diñle o gelmesün. bizim başımıza belá oli felán, filán. babası
bunu eğliyemi. gedi onlardan. atına binen terKisini vuri yo-
la düñi. bi atlán bi terKi altın da köççüğüne verile. o çıñi yu-

ħoru babasının elini öpi, anasının elini öpi. baba diji seten sen bizi bele yollisin heÇ demisin ki oğul felân yerden giriP filân yerden çihcahsız. şu kapudan giriP, şu kapudan çihcahsız. bize yol göstermisin, bele de seviye olur me? padişah diji hanım bunda iş var. bah diji öbürleri hiÇ allaha ismarladih bile demediler. sanKi şeye gedile. he oğul, burdan gediceksiz gediceksiz felân yerde bi mağara ögüze gelicek. o mağara da ele bi güllük gülşanlık yer ki, kuş bile konamış oranin üzerine. her teref oTlanmış, bura kimün. orasi zümrüt gibi, olmiya ki siz oriya atlari salasız. ora sahaplu, sizi öldürürler. ordan geçersiz. yermi metiro o yana geÇsez serbestsiz. ordan kalhtiz mi bi de ahsama kadâ yol gidiceksiz. orada da bi büyük çayır rast gelicek. o çayır da hep gürbüzdür. o çayır da sahapludu. aman orda da kalmayasız. orayi da kaçarsız beş-on metiro o tarafa geçersiz, daha ondan öteye geştiz mi daha artih kimse çarışmaz, devrosi gün kaçıncahsız gediceksiz, gediceksiz, uzun bi güzel seveli ağacı rast gelicek. oranin da dibi istedigün gibi çayır çimen. yanê bazen hani yorulmuşuz, yoğ adamın hoşuna gide. bi de orda kalmıycahsız. pekij baba diji. daha diji korçmayın nerde kalırsaz kalın. allaha ismarladuh diji. şuriya atılı, buriya atılı gedi kardaşlarına kavuşi. selâminaleykim, aleykimselâm. bile oğlanın heÇcevabını almile. sen neye geldin? felân filân. neyse. bunna gedile gedile gedile. oğlan da gedi onlardan. gedile-gedile-gedile ahsam oli. dediKleri gibi, babasının dedigi gibi mağaranın önüne kavuşile. o büyük kardaş emür veri. diji gedin de alın hayvanların ayarlarını mağaraya koyun. hayvanları da koyyerün buriya. aman diji abeyim etme eyleme bizim babamız bu sözi soledi. bah ordan buriya geldik,

herkeş konan yerler bellü. göçmüş, yendimüş konağ yerleri bellü. bağ buriya heç kimse gelmemüş. bura sahaplu. biz buraya nasıl gidek? o da hani ya o zaman padişahlıq zamani. şimdiki başbakan, mesele şe nasılsa onlar da èle. şeyliklerine gidile. yav kim bize bi şey yapabülür? diye. biráz de gürbüzle. hani ya yigitler. oğlân ne yaPsin? kalile, bu da meCburu kali onlardan, çıhile mağaraya. hayvanla açihmişle girişile. bunlar yiyile, içile, yatile. oğlân bi de bağı Ki mağara birden ikiye ayrıldı. bi sakalli çıhTi. diğ «ey insanoğli buriye kuş kanadinan ilan göbeginen gelemez diğ. siz neylen geldiz?» haman o güçük qardaşı ordan kağı; dede elin öpem diğ. benim burda bi abem yati. çoğ taviz vèrdi. şimdi o kuğarsa seni de öldürür beni de. yav nasıl senin aben beni öldürür diğ. elinde de bi şe varmiş. oni sepse orayı kül eder. diğ dede gözön sevem hele o elindeKi şeyi baña vèr de görem. o nası şey? ulá dur oğul, olmaz diğ. hençeri yerine koyi. daha devî yavaşılati. elindeKi urəsi dönderi. erife doğru urésden vurti. erifin kafasını kesip ati oriya, kulağlarını de kesi cebine kati. heç sölemi qardaşlarına. devin leşini de götürü sağıli. sabahTan oli. ya diğ başımıza bela olıcahsın bah hayvanla nasıl yemişle, tükürmişle, doymişle. yurun çabuğ ayarları Ki bineK, gideK. her şilerni o göççük oğlân yapı. çaylarını, maylarını yapile yèdürile. binile gèdile. gèdile, gèdile, gèdile. heç oğlân sölemi Ki beşe başımıza iş geldi bizi öldürüceklerdi. gèdile o dedükleri büyük çayırá kavuşile. büyük qardaş gine diğ burda qalağ. olá diğ orda olmadi burda olu. benim babam çoğ yalvardi. heç olmazsa bu sözünü tuttağ. gidáğ o yani, orda koyvèrek, yoğ diğ. koyvèrile. gine gèdile zaman doli bi de bağı Ki yèddi başli dev çıhTi. bi bağıri.

burîya dji: kuş kanadılân yılân göbegılân gelemez. siz nasıl burîya bu hayvanlari salmışsınız dji?

nasıl dönderise urésdan vurti dévın yéddi başi birden kópi, düşi oriya. ólá dji: amma yigitmişsin. bi daha vursáne. yoşsa bi daha vurdı mi dırılırmış o. ben anamdan bi deFa dünyaya gelmişim. ben neye vuruyim daha. buni de götüri bi terefe saşlı. gine kaçıle Ki atla yemiş. épéyice doymış. ya oğul bağ komidın atla şe ola. a gine binile sürüle. sürüle sürüle, sürüle. dévrüsi gün aşsam oli. gine gédile o dedüğü sevli ağacın dibine. bi de oriya koyvürüle. koyvürüle oriya. bu oğlân üş gündür yuğu almamış. beKli, beKli. yuğusu geli, dali. dalduğundan, hamma üş Tene pəri kızi gelile. büyük baci büyük karđası, ortanca baci ortanca karđası, göÇÇük baci göÇÇük karđası alile uçile. bunler de o padişahdan kaçırderlermiş. gelile Ki padişahın oğullari, alile havalanile. oğlân bi de ayıği Ki havadala. iş işTen geşTi. götürile herkeş odasına. büyük baci emir veri Ki bulari kesin. bular bize düşman. o göÇÇük baciyan göÇÇük karđasın allahdan birbirlerine gövulları düşi. Küçük baci yalvari dji ki yav dji: bunlar yoldan gelmişler, çoğ yorđunlar, ezılmışler, herkeş odasına kosun, bunlari bi kaç gün besliyek. bunlari herkeş odasında kırđ gün beslile. koyvermile aman, o göÇÇük kıız gédip geli, o şe ye dji korçmayın, ben sizi korürum. üstünüze kimse áyađını basamaz. gün tamam oli şimdi. sabağTa keşicekle bunlari. gece küçük baci kaği heman hePPının odalarını açi. bu üş karđası da koyveri. küçük baci bi üzük veri dji Ki sen bu yüzüğü nerede yalarsan, ben orda saân kavuşurum. ama dji siz o çiti geçersiz kırtulursuz. evin etirafi çitten örölmüş. bunla gédile. bu baciler duyile Ki bunla kaçmışle. gédile ye-

tışemile. göÇÇük baciye başlıle bi iki söyvege, möymege. sen buni yaPTın. sen koyvêrdın diye. bunla çiti geçile gêdile. gêdile Ki bi yêrde yol üÇe taħsim oli. büyük qardaş dij Ki bu yoldan gideK. ortanca qardaş dij Ki şu yoldan gideK. küçük qardaş da dij Ki bu yoldan gideK. bi saat çene çalıle. küçük qardaş dij ben size bişê söleşem küsmezmişiz? yoh dijler, dij sen orayı seşTın o yoldan gêT. bu burayı seşTi burdan gêTsin. ben de bu yolu seşTım burdan gidem. zā şeye çıhmêrük. gine birleşürük bi yêrde. heberder êderük. pekij dijler. ayrılile. onların ikisinin yolu farz êT Ki istanbul'a çihî. yayan gêdile. araba yoh, bişê yoh. küçük qardaşın ki de doğrudan doğru hint padişahına gedi. gedi oriya, aħşam oli. gedi bi qapıya dayani. ne bile? ham. qapıya vurunca qarı çihî dij ki babam ne isTisin sen bu gece vaħTi? ana dij çoħ yorulmuşım misâfir kabul êder misiz dij? oğlum dij ben ne misâfir kabul êdem. benim evümde êrkegim yoh. kimsem yoh. êrkeği olan bi eve gêT dij. ana dij ele qapıdan elni uzat. qapunun aralığundan elni uzati. bêle bi avuç altun elîne koyi. dij gel gel oğul atan da qurban sâân da. atan arpa vêricem sâân da yumurta yêdüricem. onun da bi kızi varmiş. o kız dá oğlâna vurli gördüğinden. neyse, oturi. meseleyi anlâti. dij ki oğul dij bu o hint padişahının durdiği yêrdır. o buranın hükümdarıdır. işTe. dij Ki qurban kim oni barmağıynan gösterüpse onun barmağı yohTur. elinan gösTerenin elni kesmiş, ayağıynan gösTerenün ayağı kesmiş. dij ben saña bi ipek mendilim var vêrem. elinde çoraP toħuya toħuya, el işin göre göre geçersin orda. soradan mendili o qapudan biraħırsın. hep mermerden yapılmış. qapudan. dij ben orayı belülerım. sonra mendili düşTi gideriken diyecekler. ne bü-

lücekler? gèdi gèdi, onlar ırakTan sèyrèdi. baħi ki işTe felân kapıda mendili biraħi. gèce oli. gèdi. kapu yèrine urèsdan vurti. bèle darmadağm oli. açılı. gèdi ki at içèrude. at içörde ama bu kesimde zencil boynundan asılmış. bèlinden çıħmış. yèddi kaTdan yuħari çıħmış. yèddi kaTda yati ħari. yèddi kaTda yuhori gine tekrar ħarinin bèline sarılmış. her kaTda da bi ħüt adam, bi ħüt ilân, bi ħüt ħaplan nöbetçi bekli. bunlari yura yura, yura yura, yura yura gèdi. ama o dèdügü kız da dèmiş: oldi Ki o ati gördünse onun baş ucunda mum yanar. oni áyah dibine koyıcaħsın. áyah dibinde Ki mumı de baş ucuna ħorsan o daħa uyanamaz dii. oğlân èle yapi. gèdi kızın bèlinde söki o şeyi. aşşığı yèndüri. ne kádá altun vursa dolduri. ne kádá èyi, degerli malla vursa dolduri, ata yükli. o atın da áyari bütün gümüsten yapılmış. onu da yuri. bini, sür ħa sür, sür ħa sür, sür ħa sür. gèce gündüz geli istanbul'a isTanbul'da sorı buranın ħani nèresi? oteli nèresi? bi adam da ögüne ħati. para vèri. ama èyi otel olıcaħ, èyi ħan olıcaħ. ħana geli. ħanciya dii sen aħşama kádá bu ħandan ne kádá para alisin? o zamanın parasıyla beş lira, on lira. ne olacaħ? ahan saān yermi lira. bu ħan iki gün ħapali ħalıcaħ. ahan iyermi líra vèricem. bu adam da günden güne yèmini, suyuni vèricek bu atın. para vèri, dii: buna da sımarlá yèmek gele, çay gele. gèdi geli ki yèmeği de ħardaşı getürmiş çayi de ħardaşı getürmiş. bulaşıħÇilik èdile loħantáde, şède. kirlenmişle, o elbiseleri yırtılmışle, ne lo bu ne bèle? bu ne haldir? bu ne váziyetdür? ħardaşlarını görile utanile. hama bu bunlarí ali gèdi bunların, saābinun evine. bu ħardaşlarımın hèç size borci morci var? diiler yoħ baba onların bize ne borci olıcaħ? bunlari götüri berbere tıraş eTdiri. ha-

mama götüri. yâhaTdüri. temizleti. ne vârsa üsTünde çihar-Ti ati. hersine bütün elbise ali. efendım. gëdöri. dë hadë dij. hePsine bi at ali. orda para da vëri. çihile yola. gëdile, gëdile, gëdile. o dëdüğü sevlı ağacınñ dibinde böyük bi meneğişe oli. hani harb oli. dijle ki yav biz nasıl bu kavğanın içinde gecek? küçük kardaş dij ki a bële kenarda selâm vërin. kim selâmmızı alırsa o terefe gidek. selâm vëri. o az teret dij aleykümselâm. geçile gëdile az terefe. gëdile Ki o kızlá. neyse gëdile kızların yanna. hama o göÇÇük baci o oğlání tani. barmağında yözüğü var. dij hele siz yorulmuşsuz. müsáde édün biraz de biz onlarda harb êdek. yoñ moñ omaz, siz misafirsuz. siz yorgunsuz. yaralanursuz. yoñ dëmiş. oğlân ırahtan nasıl bi urëde vurtise başlı tókülmege. bi de bañi Ki yariyi geşTi esker. kálánla da kaçmaya başlıle. döni geli. bu kızla havaslánile. artuñ o güÇük baciye dijle vay allah senden razi olá. sen bunları saldın. bunları yıhaTTurın. üstünü değışTürün. kızla birbirlerñe dijle: Şimdük biz bunları nelen razi êdicöyök? bunlar zenginle. böyük baci geli hoş bëşTen sora, dij baba siz bize bu kádá, mesele, şe yaPTız. bizden ne murad istisez isteyin. böyük kardaş dij ki küçük kardaşım bilür. ortancası dá dij küçük kardaşım bilü. küçük kardaş dij: yav siz bize ne vëriceksiz? biz üçümüz de békáruñ. siz de üçüz békársız. eğer söz benim olıcañsa, böyük baci böyük kardaşa, ortanca baci ortanca kardaşa, güÇÇük baci dá güÇÇük kardaşa. dij baba biz bi söz vërdük ne dërsez de baş üstüne. siz bize geldız bu kádá, mesele, şe yaPTız. bunla dijle biz gëdek görüye gine gelirik burda birleşürük felan. gëdile ne kádá çeyiztleri vârsa alile, gelile. birleşile. bunlar atlara binile. hePPının hanımlari dá barabar gëdiler. Ki orda,

memleketde, düğün edicekle padişahın uşahlarile. gédiler yolda bahile bi KeKlik қаһи uresden vurti KeKlik düşi yère. şurdan davşan қаһи hama urésden vurti düşi yère şimdük bunlar döneriken bu iki қардаş gendü gendülerine diiler Ki şimdi biz gëTdük babamızın yanna, biz buni hëÇ kōmidik gele. babamız dëdi Ki buni götmëyesiz, è biz dëdük yolda şe olıcaһ. biz ne yapaһ? dii ki felán yërde bi қуйи var. götüreһ kuyunın aғzına keÇeyi атаһ. diyeK қардаş gët otur. қардаş gëtsin қуйууа düşsün. biz alaһ gidek bunları. қуйунун yanna gëdile. orda da bi ceylán kahi. ceylání da oғlán vuri. õһ dii: қардаş gëtür Ki soyaһ da ama orda һanımla бүşürsünle, oni de yiyek. gëdile alile gelile. o, oña dii geÇ otur o, ona. dii ile baba sen geÇ ele otu, sen yorulmuşsun. oғlán geçi Ki otura yallá қуйудан аssaғı. kadınla èdi Ki aғláyıP sızılıye, ama қорһile. seten bunların belinin direği oғlándi, o da gëTdi. dii ile: nası Ki bi şeğiyesüz biz sizi öldürрük. evde de bele bi şe sölemiceksüz. sizi bele ediceyük, şele ediceyük. padişaha vériceyük birini. o büyük қардаş fikiri kötü. èle yapı Ki güÇügünü gendü alá, náyse, binile gëdile herkeş müjde véri padişaha Ki, müjдеми vérin oғullarız geldi. gëdile Ki üş Tene de қари, mari var, қız var. zenginle, eşyeler çoһ. paralar чоһ. gelmiş ama göÇük oғlu yoһ. hani oғlum dii? baba dii. biz dedük Ki yolláma, gideriken қurt aldı götürdi. ulá oғlum қurt oni götüremez. ne қurti? siz ona bi hekeret yaPTız. yoһ moһ. neyse қандurile anasi babasını. padişa dii Ki gëdın gelinlerimizin çodesını alın ki düğün yapıceyуһ. büyük baciyi ona münasiP görüle, ortanca baciyi gine ortanca қардаша. küçük baciyi de gendü alá. gëdile қızlara sorile. ne dii-siz? ne yapaһ? iki büyük baci dii Ki küçük baci bilür. göÇük

baciye sorile. küçük bacı diji ki benim kırık gün yasım var. kırık gün sora size bi cevap verrüm. ya he ya yoğ derim. orda da bi falci varmış. remilati diji ki şeyiz sağ. o hekerete şaşurtmış bi kere. bi yüzigi yalâsa, araPla gèdip çıkaracağ. yüzigi yalâami, hatırlâmi hêÇ. işTe iki üş gün sora, o zaman da bi yol yolâğ olmaduğundan, bezirgân vardı. bezirgân derlerdi. onbeş igirmi hayvan hızmekârlâri, dolu cangur cangur yollarda gezerlerdi. aşhata ederlerdi. satarlardi. neyse. geli, suyun başında, pıharın başında koni. bi finikleri var. nasıl ekmeK verilerse, finik götüri o kuyudan aşşağı birağıp, bi daha geli. bi daha verile ekmeK, gine götüri kuyudan aşşağı birağı. bi daha verile, bunun arhası sıra gèdiler. gèdile Ki kuyudan aşşağı birağı. ulâ bu ne ele? kuyudan aşşağı çağiri-le. yav orda biri mi var? adam varsa biz ip salik aşşağâ bu iPi kuvvatlı dolanacağsın biz de baş uğarı çekicöyük. seni çıkırcayük dünya yüzüne. ses geli. kuvveti bi degeneK atile. bu degenege, diile ki iPi hap birağı. bu degeneği soğ arasına. onun üstüne iki ayağın koy. yerden ipe de bi de elin at biz de bu yuhori çekicöyük seni. kaymiye hani eyahlari. çekile. kuyudan çıkarile. adam bağı Ki altun gibi bi çocuğ, ama biraz kötulemiş, yav diji senun adın nedir? sen inş mısın, cins mısın? nesın? kim yaPTi bu hareketi saña? doğru sölersen seni çıkarıcam söylemezsen koyvericem seni gine. nedersın diji hêÇ sorma. bezirgân diji o Ki sen ele söylemişsen benim hêÇ çocuğum yoğ. ben bi bezirgenım sen beñe evlâd olur musun? olurum diji. niye olmıyam. diji çıkardırım elese. çıkartile. o esiKimiş elbiseleri çıkarti yenileri göyüri. epëyi kalli bir günlüğ yol gèdile, melmeketin koğsu geldüğünnen, anli, bağı ki ele çocuğ ağıli dersın. yav nedir? senın derdın ne-

dir? dij ki ben felân padişahın oğliyim. işTe benim abelerim baña bële hereket êTdi. ben de saña söz vërdüm nasıl olıcağ? oğúl dij o Ki senin anan sağ, baban sağsa gët. dij bu üs-Tòm başım alın. benim esKilerimi vërün. yoğ dij ólmez. he-lállası, gëdi. gëdi gendülerinmelmekete. bañi bi çoban davar otari. yavò dij sen gëtü elbiselerin baña vër. benimKileri aı. saña bi de para vërem. baña bi kuzu kes. onun parTini de baña vër. o kuzu de señe gine. kesile. o, bu partı ali yhi, pākli, başına vari. o esKi elbiseleri de gëyni, gëdi. neyse, o gëTmeKTe olsun.

o kız bacilerine dij Ki müjdemo vëron, adamımız, dij çıh-Ti dünya üzüne. siz padişaha haber gönderin gelsün. padişā adam yollı, gelün dij kızlarım ne arzu edisez, oni söyleyin. hePPi küçük bacısına sölile. küçük baci dij Ki: biz üş baci-yük. üş Tene enteri YaPTırılcağsın. üçü birbirine benziyecek. en mağasdan kesilmiş, ne terzide tikilmiş olıcağ. fındık ka-buğunun içinde olıcağ. bi tenesi de dij Ki: êle bi tepsi getüriceksin ki, bütün herkeş üzerinde eKmeK yiyecek, bi terefi boş kalıcağ. bi tenesi de dij ki: êle bi tël üzüm getürceksin Ki, bi sahlum, o dügüncü bütün yiyecek. gine bahıcağsın ki êle duri. ne babam dij bizim serPe bağlısız. bu nasıl olá bële? bi sehlüm üzümü kim yiye kim yemiye. hani onların var ya. neyse padişah pekii dij. şimdi padişah gendüsi işTe gëdi terziyi yağali. işTe bële bële üş Tene gelnim var. bële bële elbise tikiceksin. ne terzi tikmiş, ne makas değmiş. fındık ka-buğunun içinde olıcağ. êtekine gëdi. işTe bize bi altundan sini yapılıcağ. bütün misafirlerim eKmeK yiyecek. bi terefi boş kalıcağ. êtekine de gëdi dij bi sahlum üzüm getüriceksin. bütün dügünçi yiyecek gine êle kalıcağ. oğlan gëdi terzi-

nîn tükenîne. bili yā, āyan. dij usTam usTam. ne olá keloğlân. yav dij beni de yannıza çırağ alın. çıh gêt dij babam biz kamanmişuğ. padişā gelin getmiş. bizden bële elbiseler isTi. düğün edicek. onda ne var demiş. beñ de dedim nemiş. baña bi killó fısTığ alursuz. ben yırım. oni yapmağ bāñ ait. gülıle bunla. dij hani ya fakir deme çocuğ. göñli isti. gidün bi kilo getürün. gédile bi kiló fısTığ gêtürile. bunla başli dij hadé gidek eve. baba dur hele. ne işim var gelem. qarile marile beñe şe edele. olmaz ben burda yaticam. kôhile ā; ham adam. koca ağır mallá, elbiselikle tükende. baba dij, siz gedín. koğmayın. gédile gelile. bële koğhusundan ırağTan ırağTan gedi gelile, teqip edile. terzi yuhulámi hêÇ. hem ham adami koydi tükenîne hemin de padişā işi bu. onla ne dijlese o oli. kaç kişinin boyunni kesip ati. hePPi horoz kesmiş gibi. sabahTan oli. gédile Ki üş Tene fındık kabuğu orda duri. ne keloğlân? bu ne? dij: odur işTe götürün vérin. yav dij biz koğhağ véreh. sen götür vér. o kel elbisesinden götürü. tanimile. işTe felán usTam selám söledi. bi de bi kâğıt yazi véri. çırağımdan yolladım diye. o kızle kéfleni. bizim elbisele geldi. dij ben size söylemedim mi erif çıhmış. bağ işTe odu elbiseleri gêtmişle. koğmayın dij. oni götürile véri. ele beni kızlere götürün vérün, bağın begenüle mi? kızla hama begendük biz begendük dijle. bi tePsi altun doldurup, şuni al dijle. oğlân geli. terzi dij: ulá keloğlân nedür? noldu? dij altun dolúydu sepe sepe geldüm. ulá vér ele ne sepTin? seni sevmişle, sâñ bu kádá altun vérmışle. altuni sepTim ne teres? beñ neblem dij. neyse çıhi ordan, yav siz niye bāñ éle dedız diye. mana édi hā. ulán kardaşım étme, éleme gel seni ortağ edek teki. sen néreye gidisin? üzünü gözünü yapile.

seni hamāma götürek, senün elbisen deġuşek. dij yoġ baba. ġedi o baġırcilerin tükenine, bi de oña boyun eġi dij: aġa aġa beni de ıraġ alıcaġsız? bi de onla ġuyılānile. ulā ne alıce-yüġ seni siKTir ġet. bizden beLe padişah Őe isTemiş. sini iste-miş. biz derdimize dūşmüşük sen bizden ne istisin? ahī ben dedim nemiş. bi kilo fisTiġ alın yiyem. o bana aiTdır. sabāā kādā götürürük. onla da vériLe. hem de ġam adam. onla da sabāā kādā yatmile. ġet ge. ġet ge, ġet ge. ġedile Ki bi sini oriya tikilmiş Ki eşi görülmemiş bi elāt. dillen terif edicek Őe degül. bi daha götürile. keLoġlāna bi tePsi altun daha véri-le. kızların da kēfine ġedi. bizim felān yerde Ki tePsidür, si-nidür. gelmiş diye. üçüncide de baġcıyā ġidi. orda da iş isTi. o da ele dij. bi kilo fisTuġ da orda yū. oña da bi saġlum üzüm véri. bini dā siz götürürsüz dij. geli. yavlāri ġal illa sen burda. dij Ki yoġ sen de geLiceksin bizle, ġaber geli Ki padi-şah dūġüne davat etmiş milleTi. heÇ kimse bi yerde ġalmiy-cah. işTe yarın dūġün başli. ne keLoġlān işTe padişah dūġün edi. davat etmiş hadē biz de ġidek oġlum. baba benim orda ne işim var? gelem cirıt gele kelime toġane, ben gelmim de-miş. hadē siz ġedin dij. o usTalari, ev sahapleri ġedile dūġü-ne. hama yüzügi yali. arap ġiġi. dij: buyur ne arzuliysen ha-ma sōle. işTe felān yerdeKi felān ati, felān elbiseyi getiricek-sin. ġedi bi atdan bi elbise, hePPi gümüşTe, sırde hama ali ġeli arap. keLoġlān ama soyini, oni oriya ġoyi. o elbiseyi ġey-ni. o ata bini. ama ele mi ata binermiş? dūġünde at oynatı-lır, ama dūġün edenler iki terefli olur. buna alāyi dērler. bi alāyi o terefte bi alayı bu terefte. bi de ġöz ati Ki iki ġarda-şı o terefte. ġetmi o yana o, bu terefte duri. bi o yana ġeçi. bi bu yana vurti. ne? onun önünde ne ġurtılı Ki. o büyük

ardaşı sūri ati, bu yana o yana dorĝu. a ulān dji bu dā seņe
 dji ama hēÇ. bu ĝu sıra ĝedi. nasıl dōni urēden vuri kulaĝı-
 nīnkōkūne. buni baş asaĝu dūşuri. bōyūk ardaşın terefi,
 ulān dutin bu kimdi padişahın bōyūk oĝluni öldürdi. o hama
 orda ayıb oli. hama geli yüzūĝu yali. arap geli. bunları tes-
 lim ēdi. gine esKi şeleri ĝeyni. gendū gendūye fıstık kırma-
 ĝa başlı. olān oĝlūm keĝĝlān ēyi Ki gelmemişsin. bi atlu gel-
 di. hele ĝoredin. bi heybetlūdū. geldi padişahın oĝlını ĝeT-
 Ti. dji niye beni de ĝötürmediz. heÇdemi Ki benim, neyse
 birez durile, oni ĝōmile mōmile. padişah dji ki adam daha
 bu şē mana olmasın çalın dūĝün olsun. hēÇ şē ēTmeyin. dē-
 mek emir bēleymiş. bi daha gine milleT toplani ĝedi. bu gi-
 ne geli. bu kere de ortanca ardaşı geli. berūden be Tene de
 oņa ati oni de cansız ēdi. bi cirıTTa hā. olān duTun, buni du-
 Tun. o açmi artu. yaalile. bu kere de başa atlān başa
 elbise ĝeymiş. ĝötürile Ki öldürele. buni celleTlere vērile Ki
 ĝötürele kesele. celleTlere dji Ki: padişahā sōleyin hēÇ ifade-
 sūz kimse kesilmemişTur, herkesin ifadesini alile, oņa ĝöre
 keserle. aman bu padişah arada bēle dji: benim ĝōÇÇük oĝ-
 lūmun osu geli dji. ama çocu keĝĝlān olmiş, elbisesi kō-
 ti diye tanımile. çocuĝu ĝötürile padişahın yanna. başlı. dji:
 padişahın üş oĝli vārmış. işTe padişah bēle bēle sōlemiş. ba-
 şundan ĝeçen bütūn he şēyi anlati. dji işTe ben her şēyi yaP-
 Tım. bēle yaPTım. onlari felān yērde bēle urtarTTım, bēle
 ĝetürdüm. hePsi bu terKide mevcuTTur. onla ĝeldile beni
 uyuya biraTile. pilān ullāndile. kızla bilile dji. isTersez
 onlara sorun. zati önce kızla buņa dēmiş ki senin ardaşla-

rın sâñn pilân yapile. seni kuyuya birañiCañla. huylanmiş.
demiş: dërle Ki qardaş qardaşı şetmez de el kızi arasını
açar. dii: o zaman padişah oğluna sarli. yeni başTan bi dü-
gün yapile, yëddi davul, yëddi zurnadan. gëdile kavuşile mu-
radına.

Institut kurde de Paris

Anlatan: İsmail Karakaya (1912)

Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale

Konusu: Zincirli Taş Efsanesi

- 15 -

zencirli daşın efsanesi

ğalanın üsTinde bi tikili daş var ya. èle allah terefından yaPışmış. esKi zamanlardá birisi uluğala'ya gelmiş. sormış. havadan bu neye be'e? oni zencirleñ bağlamışuğ diiler. peki dii o koca daş zencirleñ eğlenür mü? diiler: ne zenciri? čanā-bi allah bağlamış oni. biz neye bağlyah oni, zencirleñ bağla-mađlān o eğlenür mi hēÇ? orda durur mi? yalān. işTe on-dan sora zencirli daş olārah adı kalmış.

Anlatan: İsmail Yüksel (1930)

Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale

Konusu: Ağuçan (Ağu içen) Efsanesi

- 16 -

ağuçan (ağu içen) efsanesi

şimdi zamanın birinde bi dul çarınun bi çocuğu varmış. keremetlimiş. o vakıt de bele hükümet felán yoğ. bele bi ağa zamani bu ağa işte bele bi şehirde, bi kasabada. diğ Ki peKi sen o Ki bele keremetlisün saña bi fincan ağuyi vérecem. içicēsın. fincani koltuğun dibine tutıcahsın. ağuyi tekrar fincana doldurursan bilürüm Ki sen keremetlisün. peki diğ ağa. getüri, bi fincan zehiri véri. çocuğ kafaya çeki. duti bele koltuğun dibine. ahan ağa buyur. peki, bi kavilim daha var. nedür ağa? dellál çağutTuri. furini yağTuri. öyle yanê ne diyem saña yağTiri Ki. bu furunun içine girēceksin. yarım saat içersinde kalācahsın. peki diğ. ona da peki ağa. bütü ahali topláni, furuni yağile. orda o keremetlü, bi çocuğu çapi, çocuğu ali dörgü furuna. furuna giri furuni kapiler.

ondan aman, yaman yanasi, babasi. ağa yavu di: o yanarsa o da yansın. hani ağa dāā. ağali, sızili anasi babasi: yandı ço-
cuğum yandı. otuz dakka oli, yarım saat, açiler kapağı, çıhi
çocuğTen berbar. hani bu dēdügüm zemperi ayında oli hā.
diyem Ki yanē yarım metre qar var ha. çocuğun elinde bi sa-
latalıh. yeşil bi salatalıh. onun de elinde bi gül, hama қоşile.
ulá oğlum nōldi.? di: «ahī, keşKe gelmiyedük.» ondan sora
ağa di Ki yaḥalayin oni. ēle dēmesilen, orda қayboli geli.
ana di artuḥ bu dünya baña heram oldi. benüm bu deyne-
ğim nērde tikilü қалursa benüm қабirim oradur. geçip gēdi.
anasi sızili o yana bu yana gēdi. hani ya ağıуan var ya? o
ağıуan dēdükleri yērde, bi gün gēdile Ki dēynegi tikilü duri.
orda bi қабир yapiler. ağıуan yanē «ağıu için» diiler. ağıуan
tülbesi olaraḥ ziyaret edili.

Anlatan: Emine Gürbüz (1931)

Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale

Konusu: Hatıralar

- 17 -

evlilik

«şimdi birbirimizi bulduñ kurban. gönuldan. yané onun baña düşTi, benim oña düşTi. peki güzel anam, babasi, anasi, ekrabasi geldile babamdan isTedile. allahın emriden vérdiler. pek_ele bi kaç ay kaldum, nişanlı. şuriya, buriya güz dönemleri geldi. bu dönemler. götüricekler. neyse beni gelin edicekler sözde. gelin hamamımız var, gelin duvağımız var, ağılatmamız var. (valla bu ayibe kaçı hā) düğünümüz dutuldi. bi pazen olsun veyahut basma olsun duvağ yaPTiler. duvağı başıma vérdiler. háyvana bindürdiler. háyvanın zengüsünde tahta kaşuñ kırdiler. damada peşli zuvun gövürdüler. ondan sora, hançer bağı dérdük, hançer bağını bi biçäğa doladiler damadın başına vurdiler. kullig vurdiler. çarPut bağladiler. éte beriden, çıharTTiler dama damadi. épéyi bi ahali bi de iki tene sağduç en sağduç en evelce buğda aTdi

başumdan aşşağı. ondan sora üzüm aTdi. onnan sora para
aTdi. onnan sora da damaT elmayi aTdi. birbirlerine hış ba-
bam vurmaya başladile. isTerse bele adam ölsün arada hā.
yanē dāā elmayi alalā, hani kēf. yēndürdiler direge tiktüle.
iki Tene de irisTik yahTiler başımda. bi tabahJa beKmez
geTTiler. barmahdan yēdile. hani Ki birbirimizden, kapu
komşiden, akrabadan daTlu olağ. neyse annaşTuğ, orğaş-
Tuğ. geşTi gēTTi. geldük bu günlere.

Institut kurde de Paris

Anlatan: Emine Gürbüz (1931)

Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale

Konusu: Doğum ile İlgili Gelenekler

- 18 -

ben neblem işTe oğul. doğmağını, bizim buralarda, kadını sancı dutunca gider ebeleri getirüle. ebeler gelü işTe, doğum yaPTurula. allahın emrüle doğar. kız mi? oğlan mi? oğlansa kına geçesi yaparla. kéf yaparla, oynarla, eğlenürle. yané canı kutuldu diye. éle ya kutulan da var kutulmuyan da. ondan sora qarüyi getirü ama yatağına korla. ilkinen getirüle ama bi kaşuğ yağ korla, erüdürlle. qarüya içürüle. bizim buralarda éle. ondan sora getirüle karının yanna bi barça eKmeK korla. bi tasa su korla Ki qarüyi kırğ basmasın diye. esKiden kalhTıh, dèrlerdi işTe el qarısı varmış. işTe kırğ basması de odur. el qarısı gelmesün diye, soğan korla yanna, bi de bi çuvalduz vurula. bi de bi getirüle béle bi örken dolándurula qarının başına, yatağın eTrafına. qarü üç gün ya-

tar. üç günden sora aldurula. gine aynü ebesi gelü. kuranni our. kırını ıardur. üstüni gövürür. aldurur. ocua da hama meme v rmezle. sabaTan yere d şer ocu. saba namazını beKlerle. övleyi beklerle, ükündü vaTi ocua meme dutTurula. üç ezende sora v r le. bizim burda  le.

Institut kurde de Paris

Anlatan: Emine Gürbüz (1931)

Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale

Konusu: Ölümle İlgili Gelenekler

- 19 -

burda bizim ölümüz öli. kañiler. herişi bi işe dali biri suyini getüri. biri gidi kefenni getüri; hocayı çağuri. getüri kefenni bici. eğer kadunsa kadına çağırık o gele yahıya, érkekse hocayı çağırık; o gele yıñıya. biri mertegini yapı. beş gişi, altı gişi, en nehete yèddi gişi, ürüskaTa göre gidi mezerñi kazi. burda suyini daşiler. gidiP tabudunu getürile. yahıyana, su getirene, üsTünü yıñıyana para verile, tabudunu getirene para vèrile, mezar kazana para vèrile. sora qarşudan çağırile ki mezer hazır. burda qahıp köylüler toPumuz, öliyi alıP gédile mezerlige. buni gömile mezerlikTe. orda quranni oñiler. tarutliyi vèrile. gömdükTen sora orda kim tabutunu arñalayıP eve getmişse ona para vèrile. gelile. kimin ölisi ölmüşse onun evine toplánile.

benım anam ölmüş. ölímizi édük, üçgün, beş gün, işTe en niheti bi de bahisin bi aye kede gelenımız oli gidenımız

oli. eKmegimízi vèrük. qonşilerımız yardım édi. eKmegimízi, yemeğimízi yapıp getürile. işTe ölümümüz bêle. sora dönük kırhını beklík. kırhí geli. evel ekmek vèridük. şimdi ekmek qahmiş. şimdük kırhını vèrende, hocaya sôli felancá gün gel. kırhımız dolmiş bizim. camiye dolík. aqrabalarımıza çağırík, kırhımız var diye. geliceksiniz. camiye toplaník. qarile bî gözde oturi, érkekler bî gözde oturi. hoca ohi kırhını yöndürcek sırada, qahík mevlüt şekerımızı dağítük. qadına ayrı. érkege ayrı vörük. çhıp evimize gelük eğer biri kırhına kavuşmazsa geli elli ikisinde aynı şeleri yapı

Anlatan: Zeynep Yılmaz (1939)
Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale
Konusu: Maniler-Şiirler-Bilmeceler

- 20 -

uluğala dörT bucağ
sulâri çoğ ilicağ
ulukalâya kız vèren
cenneTi gözünen görecek

ķaynanam aħurda yatar
çulîni başına örter
oğli gelîr tanımaz
götürür sığra ķatar

bağÇada pêTek ķaynana
altından küTek ķaynana
bana dil uzatırsan
atarım köTek ķaynana

çarşıda nohuT kaynana
 gel beni ohuT kaynana
 oğlun elinden alıcam
 * gendüni şaşurT kaynana

dér baba gül dibini
 dérerler gül dibini
 ehtiyar oldum diye
 unuTTum bildigümi

bu haber ne haberdi
 dertlerimi kabardi
 bir yanım dertler yedi
 bir yanım bê haberdi

uluğala yoli demir çahmahtan
 heç mi utanmadın çektiğim ahtan
 yolla cevabını kırtul günahTan

bağçasına vardım bir ufağ beşik
 sesine vurgunum yüzüne aşığ
 gitdim akli yetenlere danışTım
 dediler Ki senin işin çelPeşük

- ŞİİRLER -

bizim çaybağı'nın hayvası değmiş
 yavrum eskerlikde boynını eğmiş
 zalim yüzbaşısı yavrumi almış
 kırılınsın elleri o nasıl kıymış.

yavrum sen gideli yedi ay oldu
 haneler boşaldı silalar doldu
 seninle gidenler silaya döndü
 ey muhannet yavrum sana ne oldu.

mêşelîge çıhtım bi mêşe kesem
 yavrumun hasretinden olmuşum sersem
 nasib ola bi silaya gelürse
 sürüde bir kuzuyu kurbanlar kesem

sabağın érinde eyledim yolci
 kaç yılda gelirsın canımın içi
 mor kêsede sahlá verdüğüm saçı
 sen ağlama kara gözler islanır
 ben ağılyam ayrılmışan senden cigerim geçi.

- BİLMECELER -

1 - tarla báyaz tohum kara
 el eker dil dövşürür.

(yazı)

2 - ufacık mezer, mehleyi gezer.

(ölçek)

3 - yol üstünde kitli sanduğ.

(mezar)

4 - uzun uzun kâmişlár,

uzah yoldan gelmişler

(yağmur)

- TEKERLEME -

- kırık yumurta sayamadım, soyamadım, yiyemedim.
- topalcada, topal şaban, yapar saban, satar saban.
- elifTen beye, seğürdüm köye, köyde bi yuğa buldum
oni de yedim övleye.

Institut kurde de Paris

Anlatan: Emine Gürbüz (1931)

Derleme Yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale

Konusu: Maniler-Şiirler-Bilmeceler

- 21 -

deniz dalgasını çalar daşlara
gine nişan düşTi göğ ağaşlara
ben seni sorarım uçan kuşlara
sen beni sormasın arşadaşlara

pişarın başına varam oturam
ellerim yanyier suya baturam
tanımim yollari gidem getürem
var mi benüm gibi yari yetüren

yüce dağ başında göç katar katar
sürüden ayrılmış bir kekliK öter
ötme kekliK ötme ben de öterim
derdimi söylesem senden beterim

giderim harğ uzuni
 ğazal basmış yüzuni
 na vah o gün olıcağ
 görem yarun yüzuni

kıbrısın dağları kar ilen duman
 günlerim aldi dert ilen vërem
 sizde bulunmaz mi mürekkep kalem
 yazam arzuhalımı yara gönderem

dırnağlar oja, dudağlar boya
 mini etek çıTi kalmadı haya
 camiler doldı meyhanalar boşaldı
 hoca aPTesT, namaz, duva bilmiyor

Qalanın ardındayım
 sahatın dördündeyim
 çeKme gülüm üregın
 ben senın derdındeyim

amasiye düzüne
 hasret kaldım yavrilerin üzüne
 kısmet olur bu sileye gelürse
 öperim iki ale gözüne

su bağladım soğana
 güller benzer doğana
 navah o gün olıcağ
 çüt sarılağ, cümlesine yorğana

eKmeK çıñmıř elliye
 santım vermem kelliye
 misafır de gelürse
 un getürsün kendiye

sabañTan yedügüm sineKlü beKmez
 teneyi sorarsan tenezzül étmez
 eti de sorarsan gücümüz yétmez

tekneyi, siniyi duvarda asTım
 çocuñlar eKmeK isTedi zoPPayi basTım
 hePPımız eKmeKTen umudi kesTım

üce dağ başında yanar bir işuñ
 düşmişim derdine olmuşim aşuñ
 dedım bir gün gelem seni görmeye
 varam dedım yollar kaTma karuşuh

çahırım çuhurbağa
 Kırharım yağmur yağa
 diñler gel bağda gez
 ben sensüz girmem bağa

kaynananın eyisi
 derin ola kuyusu
 teneşürün üstünde
 soha yılan yavrusu

çıñam yayuh pıñarının başına, çalam sazımı,

hêÇ biriz yanımda yoħsuz, kime yapam nazımı

- BİLMECELER -

- 1 - mozidür mozi ħakTur mozinin sözi bi burni var kırħ gözi (çarıħ)
- 2 - burdan urdum kırıci misirden çırTi uci (yıldırım)
- 3 - iki meregim var bi d regi var (burun)
- 4 - bal datlu balta saplu orağ ergi sapi dorgu (orak)
- 5 - yol içinde saru vala al da başan bağla (merkeb işegi)
- 6 - yol içinde kıazan kıaynar (karınca yuvası)
- 7 - çarşıdan alınmaz mendile koyulmaz tadınnan doyulmaz (uyħu)

Anlatan: Mustafa Fidan (1931)

Derleme yeri: Tunceli/Çemişkezek/Ulukale

Konusu: Tahir ile Zöhre

- 22 -

adım Mustafa Fidan, Çemişkezekin Ulukale köyünden
reşid oğlu. 1931 doğumliyim. uluğalalıyım.

bu Tahir ile Zöhrenin bir hikayası ve macarası geçmiş za-
manın birinde. şimdi Zöhre bir padişah gızı, Tahir bir fakir,
ayle çocuğı. o, ona aşık oli, her ikisi birbirine. buna babası
mani olmağ için çoğ orğası, mufarık getiremi. ondan sora
buni mardin iline sürgün edi. oradan bir müdet sora dolani
geli. geli sarayinin etrafından dolani padişahın. o zaman gi-
za bir mani, bir türkü söli. diğ ki

işte geldim mardinden
dolandım sarayın ardından
uyur musum uyanığ mısın
Zöhre ölüyorum derdinden

kız o zaman diğ ki:

uyhudan da uyandım
 gül yasTığa dayandım
 uyhu arasından bir seş aldım
 ben oni garaçol sandım

ve ğızla oĝlan gine birbirlerini buliller. bir müddeT görışiler. babası bunları duyduĝunan ğüna bunlara mani olmağ üçün birağmi. bu defa de demirdân bir sandığ yapı, denize ati. denizden giderken oĝlan diğ ki:

sandığÇığım demir paresi
 giderim iki deniz arası
 hêç mehremetiz yoğ mu
 içizde beni ğurtara

ğız diğ ki;

sandığım demir parası
 gidersen iki deniz arası
 elimizden bi şē gelmez
 ğurtarsın seni all ah

dēyi. oĝlan gidi. bir ay mi, ĝırğ gün mi, ondan sōra bi dalğa vuri ati suyun kenarına. orda bi padişahın ğızı geli o ölkenin, diğ ki, üş tene ğız. en bŭğü diğ ki, elbise benim. ortancası diğ parasa benim. kücŭğü de diğ ki canlı bi insansa benim. koye memleketine babasına ğaber vēriler. babaları geli. bi at arabasi getiriler, atıp götüriler. açiler ki bi genç deliganlı yirmi yaşında. o zaman diğ ki padişah, hadi oğlum sen benim Küçŭğ ğızımın ğismetisin sen çığTın. hayir diğ, ben almam. sōle sōle senin muradın ney? benim muradım, beni memleketime gönderin, gine duti bu adami o zamanın şartlarına göre, bi vapura bindiri, gönderi memleketine. geli, padişah gine baği tahir gelmiş. ulan diğ tejr sen gine geldin?

sen benim bu ğızımdan hêç fark geçmisin. gel sen benim ğızımın ismini hêç ağzına alma bi türkü söle dij ben ğızımı sana verecem. yoĥ ismini ağzan alursan boynun uracam. peki dij, o zaman tair dij ki;

ayaĝına geymiş sedef nalını

geliyor salını salını

bir terfinden ay doğmuş bir terfinden gün doğmuş

benziyor zöhre hanıma

déyi. tamam déyi götürün bunun boynunu urun, götüriler bunun boynunu uriler. ğızın haberi oli. aman déyi baba, dij sen ne yaptın buni. baba déyi;

senin sarayın ak mıydı

hêç göksünde mehremetin yok mıydı

böyle babağıT tahire

zöhre hanımın çok mıydı?

dij. hay vah hay, ğızımın göyni var dij. gidin çabuĥ geri dönderin bi de gidiler ki, tahirin boynunu kesmişler. ve ğız ĝara sevdaya tutuli. hasTa oli. o zamanın doĥtorlarına hekimlerine, hocalarına götüriler, dijiler ki. tairin etinden bi parça kesip getirip buna yédürüsez éyi olur. yédürmezsez éyi olmaz. bunnar gidiler tahirin etinden mezellikTe bi parça et getiriler, közleme yapiler atašta getiri önüne goyiler ki yiye. zöhre baĥi ete tani dij ki,

oy tatarlar tatarlar

oĥ yayını atarlar

kasaPlarda et tükenmiş

teirin etini satarlar

onu da yémi. ondan sora ğız bir fincan aĝı hazırlı gidi teirin mezerinin başına dij ki;

oy arğsayım arğsayım
 bağram taşlar basayım
 gönder tahir hançeri
 ben de bağrıma başayım

o zaman zehiri içi, ve o anda onun yanında öli. ondan sora orasi da bunnari gömiler, gömdükTen sora bunnarın yerinden iki tane gül biti biri beyaz gül oli, biri ğırmızı gül. bu iki gül büyi, bi buçuğ metre oli, bunlar ikisi birbirene sarılacağ zaman ortada bi siyah ğaraçalı çıhi, manı oli. biraħmi, bu gine. gelen giden söki o gülleri o çaliyi kökünden ğaybêdiler, ondan sora gene bu güller biti bunnar tam ğavuşacağları vaķiT, o çallı ortada gine biraħmi, beyle işTe bunun evsanası bêle söleni. ama yalan ama gercek, orasını allah bilir hani bunnar bêle düzme ğoşme işlerdir. yanê bunları ğören yoğ. bi tanesi söli bu bêledir.

Anlatan: Fadime Ağgöl (1927)

Derleme Yeri: Tunceli/Hozat

Konusu: Hayat Hikâyesi

- 23 -

on bir yasındadım rıza bana talip çıhtı ben almêrdım babam hasteydi babama çoğ yañınlığ gösterdi babam da vesiyet êtdi ki ben ölürsem gızımı bu çocuğa verin bî zaman sonra geldiler iştemeğe geldiler allanın eriyle geyğamberin galbiyle gız iştemeğe gelmişik ben de dedim yoğ almêrım babam dedí eğer benim evladımsan beni dinlêrsen bu çocuğu al. nisanı aldıñ bî zaman sonra geldiler götürmeğe beni götürdüler düğün êtTiler bir iki yıl sonra babaşı anaşı öldü tek galdıñ çağa çoluğ yohti ondan sonra esKer oldu, ondan sonra bî gız dünyaya geldi.

gendisí orda ürya gördü ben ismini dilif goydum. o orda ürya gördü dedí ürya da yazdı mekduba ki senin işmin yıldij gızın işmi intizar dedí ben ürya gördüm biñhtiyar adam yêner merdivenden ben de altgat Tayım bana derki senin gızın işmi intizar dır anaşının işmi yıldijdir. üç kere baañ tekrarla-

dı ğızın da işmini deĝiştirdi benim de. benim işmim fedime-
dir bana yıldız dır simdi.

ondan sonra bî çocuh oldu bês aylıh oldı çocuh hastelen-
dî bij bu dünyada ne vardışe ilaç getürdñh ne yaptuh nusga
etTih nêtdih ki çeresini bulamadih oĝlan öldi ondan sonra
bî tene dünyaya gine geldi işmi ali durşun ondan sonra, ali
durşun dan sonra bî ğız oldu perihân perihân dan bî ğız ol-
du bî oĝlan oldu, alişan alişan dan sonra heycân işminde bî
ĝız dünyaya geldi bês yasını doldurdu ğız yandı babaşı evde
yohdı êstenbola gêtmişdi çalışmaĝa fakirdih çaĝa çoluĝ say-
bıyuh mezbur gêtî

ben evdedim yendim adam çite göndermişim asaĝıya
öküzü bağlayam ğız uharda yalavuzdı. bijim büyük ğız da su-
ya getTi hema yendim merdivenden aşıĝıya öküzü içeri ĝat-
Tim hema seyi atTim boynuna baĝdım ğız baĝırî baĝırmaĝı-
na geldim ğızı elev almıs su tökTüm üstüne şöndü üstünü çı-
hartdım aldım gucaĝıma ben de gine hamileydim kimse yoh-
tı ğızı aldım gucaĝıma sâât bês, altıya gelêrdî aĝsam bijim bî
ĝomsu vardı ben aldım onların ĝapusuna geldim beni heyva-
na bindirdi aldı geldi başka bir köye hoşanın içinde başka bî
köy vardı oraya ĝeldim millet önümü keşTi dedî sen bu ğızı
götürêrsin ğız yolda ölür yazuhTur dedim yoh beni götürün
dediler yoh götürme yolda ölür gine oraya döndüm

orda şüleyman işminde dayım vardı. dayımın evinde
durdum sabaĝa yaĝın ğız dan şordum ğızım sen tanêrsin bu-
ra nêredir dedî anê yoh bilmêrim bijim ev degil, dedim yoh
birej şu iştedi şu vêrdim su içti bubam geldî ben geldim o
benden sonra geldi sabaĝa yaĝın babamı ĝaldırdım dedim
baba şen hoşata gêt zaten ğız öldü kefin getir dedim bez ge-

tır zaten öldü kefenü ederih ölmedise bije lazım gêtTı hozata gêtTı orda birez ilaç ala gele işte orda ölmedí dedím gızım eve gıdeh orda at getiriler gızada ceneze bağladılar éle tabut gibi

köyden birez hema ayrıldıh ayrılmadıh dedí ané acım imam işminde dayım vardı. dayım dedí bacı gıdem ekmeğ getirmeğe dedím dayı şenin aqlın yohtur bu gız hasté ölér o gendí ögünde éle sölér bu éyí del kí ekmeğ istér bijden eve gıvuşturduh gıvuşturmadıh gızı nasıl yéndirdih gız teslím etti yöldü babası orda yohtı haber verdiler yakın köy vardı şıh haşan işminde bı adam vardı orda tahta getirdí çivi getirdí gıza tabut yaptı güzel güzel yihadiler gına elíne şürdüm dört bés tene keten yaptım gendisine galdırdım babasına haber gönderdím

ben hastédím iki canlıdım ürya gördüm daha gız ölmeden ürya gördüm ki bı dolabın ögünde üş tene memur içeri girdi béle bı maşa aramıza yendirmıştıh üş tene kitap defterlerini yendirdí üstüne döndüler bana şordı birisi bana dedí şenin oğlun işmi ismail dir ben de gendí gendíme dedím benim oğlum işmail ali dursun alışan dir herhalde bu oğlan bunun işmi ismail dir ondan sonra izma atTılar gayboldular daha ondan sonra iki ay araya girdí, oğlan dünyaya geldi üç yaşını doldurdu babaşı evde yohTı babaşı eve geldi bije mışafir gelmiş Ti o mışafir yohtı eve gêtTı ben de gêtTım ki iki tene gızu var gızuymu emzirem bijim o sultan işmin de büyük gız onla bu güler aldılar gêtTiler babam gile babam gilde nohut yere düsmüs o nohutunu béle ağzına almış genzine sıçrér gız dedí ben nasıl yéndím asağı heman yéndim merdivenden asağıya bepo oğlan béle ses mes çıhmér ben aldım guca-

ğıma dedim götürsem ziyarete babaşî gavustu beni döğdü dedi ki şen nêye ziyarete götürêrsın haydi doğtora götürêğ haydi aldığ geldiğ aldığ ğarsısına ben hamileydim ben döndüm eve gêtTım dedi şen hastêsin ayıpdır gêt ben dedim almayı seversen oğlan nerde ölürse tez eve ğetir oğlanı aldı ğeldi hoşan da êledir, bizim köyde yahındır oğul da ordadır. naşıl oraya ğavuşterêr o köyün arğasında oğlan can teslim edêr, ölêr iste aldı getirdi ğaldırdığ

ondan sonra biğiz heycân işminde oldu. ondan sonra alırza dokuz tene şimdi heyâtTa dört tene de ölmüs ben de ne heyât dêrsın fakırlıh görduğ yalanuzluğ görduğ her sey de çekdiğ herifin de heyri bâân yohtı ne ğardasların heyri oldı ne de herifin heyri oldu yanı bi heyât görmedim yanı hersey de basıma geldi olmiyanı gördüm, şimdi buna da şükürler olsun çocuğlarım da yetismis biri komşêrdir, biri müyendisdir biri öğretmen dir kızlar da herkeş evlenmiş isTe intizar, gülizar, sultan, heycân, nurgül, nurcan simdi hepsi de ev barğ saybiler simdi bij ikimiz ğalmışğ bijim de allanın elinde ki is alla bizi onlara engel etmêye kimseyi kimseye yök etmêye

Anlatan: Fadime Ağgöl (1927)
Derleme Yeri: Tunceli/Hozat
Konusu: Masal

- 24 -

varmış yohmus bî tã ğarı varmış üş tene ğızı varmış, bî de bî padîsaĥ varmış, bî de oğlu varmış, bu padîsaĥın oğlu bî ğün gezmeĝe gidêr ki bôyûk ğız dêr ki allahTan hevâ olaydı bu padîsaĥın oğlu beni götürêydî ben ĝendisine bî çadır bî hem yapaydım ne ĝadar orduşu var, altında sıĝaydı.

bu adam onı aĥlına ĝoyêr padîsaĥın oğlu dervüsü ĝine gezmeye gidêr baĥar ki ortancı ğız dêr ki, allahTan hevâ olaydı. bu padîsaĥın oğlu beni götürêydî ben bî ĥali yapsaydım ki, olan eşĝerler üstünde otursaydı yarısı da öĝünde ĝalaydı o da êledîr onu da ĝafasına ĝoyêr.

devrüsü ĝün gidêr o küçüĝü de dêr benim elimden bî şey ĝel mî allahdan ada olaydı padîsaĥın oğlu beni götürêydî ben bî saçu altun ğız doĝaydım bîde saçu altun oĝlan doĝaydım onuda aĥlına ĝoyêr

bu ĝelêr eve iste ne ĝader ki, aradan ĝeçêrse gidîp dêyî

ki o büyük gızı bāān getirin adamlar gidérler böyük gızı getérerler daha bî yıl galér iki yıl galér dèr ki garı sen dèrdin çadèr açèr, çadèr yapèrim, olan esger altında otursun ya bu nedir è bahar ki garının elinden gèlmèr onu atèr dışarı ortancını getèrèr dāā o da ne gadar aradan sürer yanî bî iki yıl sürer ne gadar olèrse garı sen balı yapèrdin esgerleri üzerinde oturèr yarısıda boş galér ha: i onu da dışarı edèr çünkü yalandır küçügü gızı getèrèr allanın emrinden getèrèrler gız hamile olèr doğduğu zaman hastaheneye götürèrler bî bibişi hastahenaya gidèr bî köpek de gızler iki tene yavruşu olèr garı doğèr ki iki tene doğmus bî altun saçlu gız bî altun saçlu oğlan doğèr bibişi onları alèr köpek yavrularını salèr ögünde yèndèrèr dèr ki sen köpek doğmuşsun bibişi dir ne bilèr

onları götürerler bî sandığa goyer atèr şuya bî degirmençi suyun ögünde gider ki şu bî sandığı şuyun kenarına atmış açèr ki bî altun saçlu gız bî altun saçlu oğlan getèrèr bahèr beslèr.

padısaħın oğluna haber vèrèrler dèrler ki iste garın doğmus köpek yavruşu doğmus. iki tene ne yapaħ ne yapmayaħ adamın eli gètmèr ki garıyı vura dèr götürün yèdi yolun üstünde bağlayın, bu garıyı yanına da bî toħmaħ yèndirin gelen giden bu toħmaħdan gafasına yèndirsin

bu garıyı götürèr bağlèrler gelen giden bî toħmaħ gafasına vurèr. bu çocuħlar böyüler ikisi allah Tan taraf yètişkin olıler dāā gız da oğlan da gezmeğā gidèrler babaşı da orda görèr gani gayer tabi, onların da gani gayer necisis kim-siz nōlmus dèr ki iste biz degirmençinin çocuğuyuħ onlar bî gün anaşının yanından geçèrler anası bahèr ki bu çocukların

saçu altundur yanında bî tene adam var çocuğ alêr ki toğmağ
 anaşının basına vura, adam el atêr yapma o şenin anendîr
 sonra bu adam gelêr o degirmençiye yalvarêr dêr nölur şen
 bu çocuğları bāñ verêrsîn çocuğları getêrer bahêr

naşıl olêrse bibişi bilêr bu şeyi o ğarıdan sorêrler dēyî-
 ler sâñ nöldu ne yaptılar iste hemsire allanın şeyi yüreğın-
 de olêr ne olêrse anlatêr dêr iste falan ğarı burda doğdu al-
 tun saçlu çocuğ oldu bibişi de götürdü bêle yaptı yanî, kô-
 pek yavrularını getirdi öğüne saldı yavruları da şuya atı. is-
 Te tam degirmençiden sorêrler dêr sen naşıl buldun tabi es-
 kere olêr.

bu adam ğarıyı da çîharer getêrerler bibişini de getêrer-
 ler sen ne yaptın hepsi isbat edêrler bî şamoş ğatırın guyru-
 ğuna bağlêrler onu götürüp parçaler ğarıdan ğoca da yeni-
 den düğün edêr muradına ereşêr.

Anlatan: Fadime Ağgöl (1927)
Derleme Yeri: Tunceli/Hozat
Konusu: Türkü

-25-

ğarsı bağ bijim olsun
tevegi üzüm olsun
dünya elemde baħi
yalavuz bijim olsun

bizim baħçe tutludur
dibi çayır otludur
ğurban olam allanın işlerine
el ğızı nanca datludur

gelir geçer insanın
ğoynuncadır nisanı
hey vicdansuzun ğızı sen orda sallanêrsın
ben burda perisanım

bizim baħçe ħan erik
yaprağı delük delük
egildim yari görem
saçı bağı bölük bölük

Institut kurde de Paris

Anlatan: Zeycan Coşkun (1907)

Derleme Yeri: Tunceli/Hozat

Konusu: Masal

- 26 -

varmış yohmuş bî padişah varmış. padişahın ğarısı ölmüş bî ğız varmış, padişah, evlenmiş bî ūrum ğızı almış o ğıza analıĝ getirmiş. bu ūrum ğızı ğızla epeyce şey olêr mış ğız da büyük analıĝı dêmış bi ğızı gaybedêrsen êt, gaybêtmêsen ben bosanırım dêmis. padişah teciz olmuş, şeyini çağırmiş dêmış gel örkeni al dêmış bu ğızı al da gêt bî daĝın basına ğızı ĝandır dê ki hadê gîdeĝ oduna ğızı ĝandırmış almış gêtmiş

bî de bî şu ĝabaĝı almış dêmış ĝabaĝı meşeye baĝla şen onu bêle bî yêrde yêndir dê ki burda otur ben şuraya odun kesmeĝê gidim. çağururum barabar gideriĝ güzelcesinek şu ĝabaĝını taĝar meseye ĝum ĝum dêr iste yanî baltayla odun ĝırêr.

bu ğız daha aĝsem olêr, aç susuz düşüb yatêr. sabah olêr gaĝer gine gine şartı şurtı gaĝer, gidêr aĝa dêr bu naşıl

adamdur tamam_étmedi arhayı, gidér ki su gabağını meseye bağlamış, o vurér meseye gız ağlér düşér bî yola ayrı bî yola gider babasının memleketine gelmez gider az gider çoğ gider bî dalın altında bî armudun altında bî puğar ağér o puğarda durur elini yüzünü yıhar ağşama gavuşér gine aç susuz çıhar dalın başına. garanlığ bastı çihér dalın basına hanı yuğusu da gelér dala sarélér dala sarélér ki aşığıya düşmüye

gız yuğler, sabağ olér, aşığı yénmez bağar ki iki tene atlı geler. o puğarın başına gelér atı suya vurér daha güneş vurmuş, atı suya vurér ki su içe; at geri gaçer ne dérse at içmér. gızın resmi şuda göriker. halla halla bu néye içmér bî uğarı bağér ki gız orda dala sarılmış yén dér yén gel. gız dér yoğ gidin ben neye yénem padişahın oğlu gızı alér atın üstüne bindérér ata gendi de binér av guşa gidérler

arhadaşı da var av guş edérler sepetleri doldurérler çihér gelér gızı alér gelér gendi odasına goyer kimseye göstermez beslemesini çağérér dér bān iki tabağ yémek getür iki tene de gasuh getür o da getürér beslemesi bağér ki mışafiri yoğ bişesi yoğ yéndérér gider ikisi barabar yerler gendisi çarşıya gidende gızı odasına kitler anağ Tarı da babaşına vèrmez yanı gızı görmiye bî gün bële on gün bële tamam üç ay bële, üç ay sonra gider dér ki ana beni everin babama de ki beni evere anaşı gider söler dér ki padişam dér bu oğlan evlemeğ istér bî gız işte alağ gelek bu çocuğa padişah dér kimde göynü var hangi vezirin gızında göynü var gidem ben işteyem, dér, oğlan gider o gızı alur gelir. anasına gösterir ele bağar ki bî güzel gız, ne güzel bî gız gıza sorérler sual edérler, gız dér ben de bî padişah gızıydım anam yoğTı. babam

evlendi bîürum ğızı beni bu ħala getirdi beni yabana saldı beni de padişahın oğlu geldi gördi düğün tutulur ğırh gün davul zurna yemekler verildi ondan sonra çoçuğu olur.

birinin adını nöldum ğoydı, bîtene daha doğan nōlacam ğoydı nēydim, nöldum nōlacam. ğız ev barĥ sāābi oldu, ğaynatası yanında ğaynanası yanında ğız babasına bedīva édér dēr éle bîçalı babamın ayağına bata, éle bîçalı babamın ayağına bata ki doĥtorları geze kimse çıhardamya. benim elim dege benim elimden çıĥa babası béle gezmeye gider bîçalı batar ayağına bu padişah doĥtorları gezer her bîşeyleri gezer tiken çıĥmaz iste. alla tarafından. o da gider o memlekete ama bilmér ki ğızı orda ğızı daha yabanda ğurt mu yēdi ne yēdi bilmér. gider o padişahın ğapısını döger o ğız görür esĝerlere dēr salın gele padişah dēr babam gelir padişah baĥar pencereden esĝerlere dēr salın gele, salın gele, açun ğapıyı açarlar padişah gider yuĥarıya bu önünden ğaĥar güzel ĥizmet éder, çaylar ğoyur, yemekler gelir o padişah dēr ki nēydim nōlacam dēr. şu getir o padişah dēr bu ne adlardır bu ne türlü adlardır, siz bu çocuĥlara ğomuşsuz. ğız eşkereye çıĥar dēr baba ĥoř geldin. safa geldin, elini öper, nasıl oldu sen buralara geldin. nēye topallérsın? dēr nēblem doĥtorları gezdim ayağıma tiken battı, ğızım dēr defār yoĥ inneyi alér gelir inneyi baturduĝundan tiken çıĥar yér içer muradına geçer.

Anlatan: Şirin Karaca (1932)
Derleme Yeri: Tunceli/Hozat
Konusu: Maniler

- 27 -

kosoglu gulabi aĝa
oglu çıhdı evlânmaĝa
dügünçiler daĝıtmadan
insan getirdiler mezer ĝazıtmaĝa

dügünçüler daĝıtmadan
insan getirdiler mezer ĝazıtmaĝa

mıĝaranın dasına
neler geldi basına
mıĝaranın dasına
neler geldi basına

beybabam öldüğüne
 tël çekin gardasına
 beybabam öldüğüne
 tël çekin gardasına

bu gün ğıstır ellerim üsêr
 bu gün dūsman dögêsêr
 bu gün ğıstır ellerim üsêr
 bu gün dūsman dögêsêr

hasan aĝayı sorêrsen
 valilerden ğonesêr
 hasan aĝayı sorêrsen
 valilerden ğoneser

basındadır mor fesi
 hasan aĝayı sorêrsen
 üş ayın güvegisi
 üş ayın güvegisi

baki aĝanın ğızı kime edêrsin nazı
 baki aĝanın ğızı kime edêrsin nazı

baki aĝanın ğızı uzaĝ yêre
 şilaları satmayın
 baki aĝanın ğızı
 uzaĝ yêre atmayın

tarlada yem eselim
kus dili konuşalım
kus dili konuşalım
vay vay

sen ol üzgar ben yağmur
sen ol üzgar ben yağmur
bu gece görüselim
bu gece görüselim
vay vay

galede yendid atlu
galede yendi atlu
heyva kestim nar datlu
heyva kestim nar datlu

anam babam sağolsun
anam babam sağolsun
el gızı daha datlu
el gızı daha datlu

galede yendi ayan
galede yendi ayan
mendilim dolu payan
mendilim dolu payan

o yar gıvvet vermiyor
dayan yüregim dayan

dayan yüregim dayan
vay vay

sanduh üstünde galem
benden o yare selem
küşmeşin darılmesin
izin alam ki gelem
vay vay

su gelir ahar gider
yar gelir bahar gider
ne yapam böyle yari
cigerim ahar gider

delik tasın kenarı
altında yedim narı
küştürdüm yola vurdum
sırma bıyıklı yari

erzurumda kaç da gel
sular gibi aq da gel
ben sene gel diyemem
sen kalbime bah da gel

duman baştı dağlara
yayıldı ovalara
elā gözlü eminem
geldin mi buralara

minarede taş olmaz
yarda kalem kaş olmaz
yarda kalem kaş olsa
hıvarda da baş olmaz

armudun kurusuna
çıhamam yarısına
ben kurban canım kurban
o yarın sürmesine

kaledede endim yenis
mendilim dolu yemis
ben o yara gönderdim
niçin kendi gelmemis

bu dağın oylumuna
kus konar yaylımına
egil egil öpeyim
geldim yol ayrımına

çiğ sütTe kaymağ olmaz
o yardan doymağ olmaz
egil egil öpeyim
yolcuyum durmağ olmaz

arpa ekdim duvara
çim eke çim suvara
ben küçük yarım küçük
kim uyhudan uyara

kalet kaleye baħar
kalede kanlar aħar
cahil durduğu yerde
ihtiyara kim baħar

kağife yařtuħ yüji
felek ayırdı biji
çifte yılanlar saçsun
yalınız yatan gızı

kağifeden kesesi
kağyfedenden gelir sesi
inmiş tavlada oynar
cigerimin kösesi

odam kireç tutmuyor
kumunu katmayınca
sevda baştan gitmiyor
sarılıp yatmayınca

odam kireçtir benim
yüjüm güleçtir benim
şirin değil gir koynuma
terim ilaç dur benim

Anlatan: Şirin Keşkek (1935)
Derleme Yeri: Tunceli/Hozat
Konusu: Manîler

- 27 -

bûlbûlüm güle ğarşı
gözyasım sele ğarşı
için için ağlarım
gülerim ele ğarşı

yüce dağ basında bî destе kenger
daramıs zülfünü eylemiş hengел
gelin ben ölürsем üstüme sen gel
ahıp gözyaşınla yusunlar beni

bir ğarip yülmüs diyeler
üs gündен sonra duyalar
soğuş suyla yuyalar
söle ğarip bencileyin

yağmur yağar taslara
su yener ağaçlara
ben de gurban olam
o najlı ğardaşlara

gülüm açığ sarıdır
gülü yeyen arıdır
yollara baħa baħa
benzim onun için sarıdır

Institut kurde de Paris

Anlatan: Zülfüye Taş (1931)

Derleme Yeri: Tunceli/Hozat/Uzundal

Konusu: Bilmeceler

- 29 -

üstü eşil içi ğırmızı
läleler içinde var çifte çifte badeler
akıllılar arayalar bulalar
akılsızlar mat mat olup duralar
(karpuz)

ğalenin üstü bademdir badem
yeşil ekdim ğırmızı çıktı
nedendir neden?
(kına)

bir ğuş gelir eginden
selam verir beginden
o nasıl ğustur ki
tene yer göbeginden

(el taşı)

açıldı sandıh
töküldü fundıh
(davarın pisliği)

kendisi var, gölgesi yoh
(su)

dam ardında teke bağlu
boynuzları köke bağlu
(kabak)

dal üstünde kitli sanduh
(ceviz)

yol üstünde kitli sanduh
(mezar)

beyazla başladım
yesille isledim
ğırımızıyla bitirdim
cümle eleme yedirdim
(kiraz)

ağaç titrer ğar seper
(Kalbur)

ğırmızı minder golloyu dönder
(iğ)

yeşil dalda ğara oğlan
(zeytin)

iki ğaşuĥ duvara yapuşuĥ
(kulak)

bığelinim var sabaĥ olıse bezenı
aĥsam olıse söküli
(yatak)

bıldırcın budunu kıasar
bulduĝunu bana taşır
(çatal)

babamın adı mullā hıdır
evleri bizden çoĥ uzaĥdır
çaĝırdıĝım yerde de hazırđır
(hızır)

daĝdan gelêr daĝ gibi
ĝolları budahı gibi
egilir bısu içer
baĝırır oĝlahı gibi
(çıĝ)

melemez melemez atasın üstüne gelemez

gelsede heyrini bulamaz
(yağ)

bitekem var yandan iser
(yıbrık)

adı var dadı yoh
(kötü söz)

anaşı ğırhda ğızıda pazarda
(salatalık)

Anlatan: Hüseyin Şen (1335)

Derleme yeri: Tunceli/Hozat/Gözlek

Konusu: Rus işgali ve yöredeki insanların etnik kökenle-

ri

- 30 -

tarihin birisindá ruslar bizim memlekete gelirken kızılmezre köyünde, bizim köyün mezresi olan köy, o burunda ruslar buraya geldiği zaman, halk, dërsim halkı, başta seyit rıza olmağ üzere, o bizim köyümüzde bir kadın, şengi adında bi kadın, erkeklerle bereber çars çapısına ğadar getmişTi. rusları sürüp götürmüşler. erzincanda ermeniler kadınların memelerini yüzüp kendi omuzlarına atmışlar ve kendi gözüyle görenler olmuş. o dönemde rusları sürüp çars çapısına ğadar götürmüşler. o ğadın orda mavzerini ğaldırmış demiş: ruslar, ben bir ğadınım. bana çalsa türkiyenin bir tırnağ toprağını size vërmiyecem. o zaman deli halil paşa ona büyük bir madalya tahmışTi. o madalyayı otuz sekizden evel kendi gözlerimizden gördük. böğünkü çağlarda bütün dünyalar türkiyenin torpağına göz dikmişler. bunun biz farkında-

yız. biz h̄alis muh̄lis **HORASAN TÜRKLERİYİZ.** biz **KÜRT DEĞİLİZ.** h̄orasan türkleri hünkar hacı beктаş-ı veli, karamanlı can baba seyyid mahmud-ı hayrani, ahmed-i yesevi, sarı saltıh bu memlekette türk devletini kurmuşlar. isTanbuldan erzuruma kadar rum diyarıymış bütün memleket. bunlar, rumlar burada türkçeyi yasaqlamışlar. bunlar çoğ hakaratlar yapmışlar. o dönemde hacı beктаş horasan'ın nişabır şeherında hareket ediyor. şimdiki hacıbeктаş kazasına geliyor. orada bu zatlar etrafına toplanıyor. rum diyarını irşad etmek için çoğ çabalar harcıyorlar, o dönemde. hacı beктаş-ı veli bu zatlarla bereber türk devletini buraya gürmüşlar. biz h̄alis muh̄lis **Horasan Türkleriyiz** biz aynı türküz. biz **kürt değiliz.** sadece kürtçe gonus̄Tugumuz lisanın dolayısıyla bize kürt kelimesi taħılmıştır. biz kimseyi hor görmüyoruz. biz insanoğullarının hepsini severiz. bağrıma basarız. biz asla asla kimseyi kötü görmüyoruz. allayılan kulun arasına kimse giremez. kim insansa bizim için en önemlisi odur. onun için bazı kişiler çamur atıyorlar, alevinin kesTi-yi yenilmiyor. alevi kızılbaştır. namazı yoğ, abdesti yoğ, biz bēnamaz, bēabdest değiliz. bizim namazımız da var, abTes-Timiz de var. biz evela iç abdesTi taşıyoruz. ondan sora dış abdesT geliyor. iç abdesTin manesi eline, beline, diline sahip olan bir kişinin, iç abdesTi mevcutTur. ondan sora sıra suya geliyor. allah buyuruyor: «pāk pāki sever, hak da pāki sever». suyi insanlar için yaratmışız. biz temizliğı seviyoruz. yapıyoruz bunlari. fakat bize bunlari söyleyen cahil insanlar, bu halkı karşı karşıya getirmek için, menfaatçiler çoğ çabalar harcamışler. bu menfaatçilerin sözüyle bu halk böğün birbirine garsı böyük bir rakabata giriyor. halbuki bunnar had-

dizatında çok yanlış bişiler. asla böle bişe biz gâbul etmiyoruz. biz bunnarın anlamlarını biliyoruz. onun için biz halis muhlis horasan türkleriyiz. her düşmana gârşî da göğsümüzü gerip, kanlarımızı vermeye hazırız. onun için gâfil olmayın, yanlış hareketler yapmayın böğün türkiye dahilinde hepimiz türk bayrağının altında yaşıyoruz. bizim dinimiz muhammed dinidir. allahın birliğine inanmış; iman etmişiz. heç bir kimse allahsız pēhambarsız değildir. hepimiz de bu kadar cihana gelmiş pēhambarların hepsini de tanıyoruz ve biliyoruz. onun için, bizde ayırım gâyırım yohTur, biz hepimizi insanız, bütün insanoğlu birbirine mōtaçTır. eğer ademin sülbünden gelen insanlar birbirine bu gâdar rekabet yapmasaydılar bu çelişkiler araya girip de millet, birbirine çamurlar atmazdı. bu cehaletTir. bu yanlıştır. böle bi şey gati surette gâbul etmeyiz.

Anlatan: Ferhat Işık (1934)

Derleme Yeri: Tunceli/Mazgirt

Konusu: Halk İnançları

- 31 -

Salı günü ile ilgili inanışlar var mıdır?

ana fadimā banoya gêtmiş bano yapmış imamleri kırmışler haber gelmiş ki imaleri kırdiler, anadin mi ana fadimā bugün bedua êtmış, dêmiş kim kı salı gün bano yapêrse cenabı âlah bu bêne bêle bi haber gelmişse onların... imam huşenin anasi biz eski zemânda işte bêle görmüşu eskilerde ne diyem ben sene.

Ziyarete gidiyor musunuz? Çoban Baba ile ilgili inanışlar nelerdir?

ziyaretlere gidêruş. çoban babaya gideruş kılğere gideruş, çoban babaya gêtTuğu zaman, niyaz miyaz pişireruş. çereluş vêrêruş, ekmek pişirêş gömme atiruş. kazeneye pişireruş gece oraya gideruş ziyaret êdêler. cuma gêcesi, cuma gêcesi ziyaret êderler para mara çocuklara dağderler. âlâ için gideruş bu adam tē meke medinde gelmiş burā

efendim burada şehid olmuş. koynin arkasında buraya gelmiş koyni su içmiş bu puğarda o da bumbarek demiş sen bu kadar beni yoridin o memleketTe bu memleketi getürdin, koyin puğarde kaybolmuş, kendisi de başini vermiş şeye vefât etmiş. o da kaldirmişler türban yaptırmışler, eski zamānlarda türbana keko gil bağherdi yani giderdi süpürerdı alatirik yahérdi, cuma gècesi yahérlerdi üç tene mum yahéruh, bal muminden yahérler.

Institut kurde de Paris

Anlatan: Mehmet Ali Özdemir (1331)

Derleme Yeri: Tunceli/Mazgirt/Darıkent/Anıtçınar

Konusu: Halk İnançları

- 32 -

Coşik ziyareti ile ilgili inanışlar nelerdir?

şimdi alatTin zemânında cöşit bebâ şehid olmuştır. bi cö-
şit bábâ bir da ince belanğ vardır ki, tam gömanın üst tare-
finde bir gerçek de orda vardır. bu gerçeği biz inançile şehit
olmuştır, diye senede iki defe ziyaretine gidiyoruz. kurban ki-
mi götürür, kimi mesela öteberi götürür, dileklerini miredleri-
ni neyse, kalblerinde bune inancile yalvarıyörler ziyaret edı-
yörler. etrefini dolaşıyorler oñıye oñıye kuranı kerimi on-
dan kurban koçlarını eğer bir şehid bir münevver adam rast-
gelirse postını göksini one allah rızası için fakırdır diye vè-
rurler, giderler bu cöşitin ben tām sâne seksinyedi yaşında-
yım babamın adı velidir. babamın babası alidir. babamın de-
desi çavıştır, çavış o zemân ziyaretlerde kıldıñı ibadetleri
zikrleri, çavış imiş onun için ismi helâ bu ane kader sürünü-
yor. ben de seksenyedi yaşına girmişim daima bu inançile

orde bulunuyoruz. köyümüzün en mubarek günleri bir hıdı-
rilyamız bizim yigirmi beş gün kış geçmiş biz öle sayıyo-
ruz. fakat resmi olarak hazrenin altısında oluyor biz kışın ya-
pıyoruz.

Institut Kurde de Paris

Anlatan: Süleyman Elkatmış (1337)

Derleme Yeri: Tunceli/Mazgirt/Darıkent/Aydınlık

Konusu: Halk İnançları

- 33 -

Ermış kişiler ve ziyaret yerleri, hakkında yörede ne gibi inanışlar vardır?

bir kısmı darbe inen yani seyid olmuş zalimlerin elinden, bir kısmı de efendime diyem vade inen yani seyid olanlar iyi insanlar demektir. seyid olanların manasi sudır ben iş-Te bu yahınlerden yeşilırmağ haritalerden vardır, görmüşin tokata taraf oreda sulema baraji oluyor. bizim de bi ademiz orda grededer işliyordı, sonrasi grededer dayeniyor bi turbe çihariyor, hani sanduk şeklinde orden efendim tokat valisine haber veriyurler tokat valisi geliyür o eyilerin tarihini ohiyor, altiyüz yetmiş yedi senedir. yani ölmüş hâ! darbeynen hâ! vâdeynen eskiden de betun varmış yohsa kireçTen yapılmış yani o hamze o bene anlâtiyordı ben görmemişim yemin ederdi diyordı, sizi yareden hak için ben kendi gözümle görmüşim. bana diyordı, o hamze yani eşitmemiş kendi gö-

riyor sora da tokat valisi geldi onin tarihini oħıdı sonradan sanduk gibi yapmışler bêle o sandığın köşesinde üç parmağ boşluğ biraħmışler başTen başe üzerinde tavut şekilinde tavut kapağı gibi balığ sırtı yapmışler o kapağı de üç parmağ bêle boşluğ biraħmışler sonre de o mezara o sandığe komişler öliyi burden üç yêrden delmişler saħı soli ince demiri taħmışler lehim tutmuş, sonre de vali geldi tarihi oħıdı demir bişhuyi geturdi, o teli kestiler kapağı kaldırdı sayiki dün bezden yani topten bêz kesmişler kefen etmiş şimdi de vali kaldırmış dağın başine efendim orde yaptırmış çam fidanları çiçekleri éyiler vardi, vatan uħrinde vatan yolinde ölmüş ya êle insanlara şeyid diyorlar yalanız oraye şeyid ziyareti diyorler.

Institut kurde de Paris

Anlatan: Derviş Öztürk (1334)

Derleme Yeri: Tunceli/Mazgirt/Darıkent/Ortaharman

Konusu: Halk İnançları

-34-

Ortaharman köyündeki ziyaretler ve günlerle ilgili inanışlarınız nelerdir?

şimdi bizim köyde ziyaret durmance vardır. köyün üst tarafindedir sonre aynı zemânde birisi hâste olurse erkek kadın, çocuk, ne ise, onu alır götürirler üzerinde bir kurben gıdık, kuzu ve horoz bunlerin dışında şayet kurben olmazsa yağlı ekmek alırlar pişürirler, o ademle hâste olan ademle götürirler, orade beraber gidenler var, orde dağıdılar. o ziyareti ziyaret ederler. hâ o gidenler hâ o hâste tekrar dönerler kalan mübarek lokmaları dağıdırler gelirler şifa bulmağ için ya bulunır ya bulunmaz bulmağ şarttır, bulunır bu bizim ziyaretin eseri şireti budur. sonra hizi belânğ dediğün ziyaret vardır. o da gine insanlar içündür. orde küçük çocuklar var, küçük çocuklar topreğ yiyorlar topreğden kesilmorler, benzeleri sararır, e ne yapêrler o çocukleri oreye götürler oranın

topreğinden biraz alır yédirler, gelince toprağden kesilir ve düzelir. çocuğ vālā biz dedelerden babalardan eşideli bu eserler vardır. tağib édilir gidiliyor, ondan öncesini bilmiyoruz. yani üçyüz dokuzyüz tarıkinde ben diyem tahmini bir tariğ yalnız çarşembe geceleri çarşembe günü ağır sayérlar, ağır günleridir. aynı zamanda kazan kurulmez, hamen édilmez çameşir yığılmaz, yığanılmaz. bunları diyorlar eskiden haftanın ağır günüdür ē zarar görürler, ya bī hastelğe tutulurlar ya bī cine tutulur ya bī periye tutulur. ama bēle biz görmedik çarşembe günü ağırdır gecesı ağırdır, kazan komeyin bannō yapmayın çameşir yıhameyin, bunu söylemişler eskiden bu yana vardır.

vala nezar vardır. nezardan korunmağ için muskalar var bişeler var ki, bizim bilgimiz yoğ Tur. bizim bī kirvamız vardır kendısı de seyit Tur, dededir. o bir gün bizim at kuzlemiş bī tay getirmiş. otuz gün olmuş, tay tay da hopır hopır hoplıyor. güneş açmış o bizim memed gülin kapının önünde otirmişler ben getirirken o dedüğüm seyit aşığden çığ Ti dedi sen atın ne zaman kuzledi? dedim vālā kuzlemesi bī ay felan oluyor. aman dedi maşalah tay var. dedi, var deyince bizim memed de dedi yoğ canım tay bī şe ye yaramaz yoğ dedi eyidir biz eve geldik dedim karı bu tay bizim bu gece heralde tehlikedir dedi niye dedim bēle dedi vālā zor tay kurtulur. o gece yatmedim bī ayağım ağırde bī ayağım burde gider taye bağer gelirdim. geldim tahminim bī sāt uykude kalmışım uyanıp kalğ Tim git Tim ki, atın önünde atın yuları boynına dolamış tay ēle havade boğılmış şişmiş durmuş. orda yuları sırdım hasıl ben geldik Ten sonra, tay boynına dolamış bu nezara karşı hocalar muska yapér

Anlatan: Mehmet Çakmak (1931)

Derleme Yeri: Tunceli/Mazgirt/Darıkent/Özdek

Konusu: Halk İnançları

- 35 -

Ceviz ağacı ile ilgili inanışlar nelerdir?

ceviz ağacını yani yaşlı adam indirsınler küçük ademler, indirmesınler. büyük adam kalan oldımı yani oni bilmerım yalandır doğridır, oni bilmem, ben görmemişim, ben bilmerım yane kalham yalan söyleyem éle bişé ben duymemişim fakat bèle ağzinde duymışım, fakat ölen yoḥ ben görmemişim ē belki de ölmek belki, yalan belki doğridır, vālā éle dërler

Baba ve anne ile ilgili inanışlar nelerdir?

babamla anamla ilgisi mesele babama hürmet etmeḥ anama hürmet etmeḥ iyi, doğrı, çalışmaḥ. mesele şunda bunda boş durmaḥ kimseye mutaç olmaḥ, anam babam da beni sevsin yoḥsa ben çalışmaḥTan sonra bişe etmeḥTen sonra anam da sevmez babam da sevmez. o zemān anam ve babam dövşeríz kavga, éderız, sen çalışmërsın tembelsın, o ze-

mān anan da kötü olırsın baban da kötü olırsın. hama ben anamla babamla iyi oldıhTan sonra babam da beni sever, onlar da beni sever. tabi adem anasına babasına kîmet vèrmedimi cenetTe de gider, kötü de olur. herkez de sevmez bahmaz tabi sen anana babana şe'etmemişsin ha ālahına şe'etmemişsin.

Peki cuma günü ile ilgili inanışlar nelerdir?

cuma günü başhadır diğèr, günler başhadır cuma günü ālānın i̇baat günidir. ālānın i̇baatıdır cuma günü. benim bildiğime göre, gidip i̇baatını yapacağsın. zati onda sonra başka bi iş yapmiyacağsın. yani cuma günü işe gitmeğ iyi değıl. ēle diyorler.

Institut kurde de Paris

Anlatan: Hüseyin Mengüş

Derleme yeri: Tunceli/Ovacık/Karaoğlan/Doludibek

Konusu: Köy ile ilgili bazı hatıralar

- 36 -

ovacığ dolidibeK kövünden hüseyin mengüş, burda dünyeye geldik. büyüdük. kısaca küçüklük hayatımı ve erginlik hayatımı anlatmaya çalışacağam.

çocuğluğ hayatında tarla sürmeye gidiyoduğ. ğara sabanı dutuP höküzlerin peşinde ğoşTuğumda bi ğaş tene ğarasanban ğırmışTım. tabi yetimdik. küçüKlüK hayatımızda işe güce başladığ. eziliyoduğ. büzülüyoduğ davarın peshinde, ğidiklerin peşinde, ğuzuların peşinde ğoşiyorduh. çaba harcıyoduğ. bizim memleket tabi ğış memleketi, yedi ay ğış görüyoruz. dört metre beş metrē yağın öle zamanlar oluyor ğar yağıyor, ğışın işlerimizi hep ğızağnan görüyoruz. odunlarımızı, otlarımızı, dağlarda ğızakla endiriyoruz. bi çeşit daha var, çesan, çesanlarla endiriyoduğ.

bi gün tabi ğış günü gine dağdan çesan indirirken bağıTığ ğarşı tarafTa dağın başında bi ayı çıTı. kocaman bir

ayi. geldik eve köye haber vërdik. bir ğaş arhadaşla çıTıTı ğeTıK. ayıyı avlamağ için. ğeTTik ayıyı gezdirdik, dolaşTırdıTı, aşıağı yuħarı getirdiK köyün içine. köyün içinde bütün ğalk toplanmış, ayının pëşinde. o zamanda kimsede silah da yoħTu. hepsi almışlar baltaları. baltalarla ayıyı govaliyoruz. heç unutmuyorum. ozaman ben daha çocuħTum. o ayıyı ğovaladıTı, üş dört sahat ğovaladıTı. en sonunda köyün içine geTTirdiK. tam böle bi yamaca dönerken, benim bi yaşlı amcam vardı, o dönemde bu bekÇiydi, tek onda bir bekÇi tüfegi bulunurdu. tabi devleT vërmışTi. o da iħTiyar, biraz da rãtsiz, iħTiyar olduğu için gelemi pëşinden, ğeTTim dëdim, amca vër şu tüfegi, vërmedi. vërmedi, düştüK ayının pëşine. ayi birden döndü bize doğru, bize atılınca biz kaşTıTı. her birimiz bir tarafa dağılınca, amcam da daha tüfegi doğrultamadan aldı altına. aldı altına tabi ayı şimdi. ğarın içinde boğuşuyorlar. köylüler hepsi ğaçmış, sağa sola dağılmışlar. hemen bir kövlümüz geldi baltaynan yanaştı, nası ğaldırdı baltayı ayının başına vuracağ, ayi onu da aldı. pençeyle çekTi altına aldı. şumdi diğerleri hepsi ëyle kalmışlar. en sonunda bir kişi daha geldi onu da daha baltasını sallamadan onu da altına aldı. üçüncüsü geldi. onu da altına aldı. en sonunda o bi ğardaşı geldi. balta sallamasıynan ayinin ğafasına indirdi. ayi orda cansız ğeTTi tabi...

bi gün de bizim köylülerimiz yaylaya çıħmış. ben köyde yalnız ğalmışım. tek başıma. bizim evimiz de hep orman içi olduğu için yabani hayvanlar, ayılar, domuzlar heç eksik olmazdı. geliyolardı. gündüzden, ğeçe gündüz heç devamlı geliyolardı, eraziye. hele bi ayi alışmış, hep o erazide gelip otlanıyordu. hep beraber yaşıyoduħ. birbirimize öyle alışmışTıħ

Ki, hêç yanê. ben baħiyordum tarlanın içinde otlanıyor. ben geçerdim orda, o çıhardı öbür tarlaya giderdi. ben oraya giderdim, o oradan çıhardı başka tarlaya giderdi. hep alışmış-Tıħ birbirimize. öğleleyin bizim ğomşular geliyordu. dağa çıħıyordu çağırıyorlardı, hüseyin! -ne var. ayi filan tarlada. ê ne yapım. gêtsin otlansın. ne yapabirim ki. bir gün gine öğle yemeğimi yemişim. öğledir. öğle yemeğinden çıħTıħ get-TiK. tabi gidip dağda ... getireceğiz. erkenimi aldım, dáremi aldım elime gêttiK. orda bir savoh sü var. tarlanın içinde çeşme çıħi. gêttim su içTim. tam tarlanın içinde çıħım, meğer ormanın içinden çıħmış gelmiş tarlanın kenarında yatmış. nasıl tarladan çıħıp o yola girmemnen ayi birden bire önüme fırladı. tabi o anda ğorħTum. geri ğaşmamla şöle bir yere düşTüm. düşüp ğaħmamla baħTım ayi durmuş beni izliyor. hêş bana yanaşmadı, yanê éle durmuş. bana baħi. ben de ayağa ğalħTım ben de ona baħa ğaldım. yüzünü çevirdi hêş ğaşmadı gêtti ormana. bizim de bi ğomşumuz bêle ğarşı tarafTa tohum ekmiş tarlası var. tarlayı suvari. seslendi hüseyin, hüseyin...tabi ğorħmuşum ağzım açılmı. çıħTım yavaş yavaş gêtTim yanına. yav dedı sen niye ğaçTın? dedim ve işTe ayi önüme çıħTi, ben ğorħTum. inanmadı. yanê dedim işTe ayiydı. benim her gün ğördüğüm ayıdır. inanmadı, yoħ ayi değildir. ayi olsaydı seni yaħalardı. bana inanmadı. ben tuttum bunu istersen gidip izlerine baħalım. çıħTıħ gêttik izlerine baħTıħ ki tabi ayi daha. ona dedim nası, inanmiyodun. ayi olduğu nasıl anlaşılıyor. geçTi gêtTi. ikinci gün sabah erken ğaħTım. o ğomşu su bağlamış tarlasını suvariyor. ben de ğaħmışım tabi baħacam etrafıma ayi var mı yoħ mu çevrede. ayi nerdeyse, ayi ğörüm de nerdeyse ben de öbür

taraftan gidem işime. bêle etrafımı kontrol edim. bahtım bizim o gömşi çıktığı tarlanın sarhasına suyu değiştirecek, elinde kürek. nasıl harha gavuştu tarlaya su verecek, o anda bağırdı. bi bağırmasıyla nasıl bağırdı hadê bahalım baş aşağı. su gıtlığı var, ben zannettim gavğa oldu. bazen su üzerinde gavğalar oluyor. dövüşler oluyor. çünkü ben bişey görmedim. meğerse bunun da ayi çıkmış tam garşısına, görmüş. nasıl ayi birden fırlamış bu tabi gaçıyo da ben de seslenmedim, ben de goştum gettim. dedim gavğa var, goştum gettim. çökmüş. yavdedi. ayi beni yağaladı sen niye bağırmıyorsun dedim ben ayiyi görmedim. sen dedim bana inanmadın ben de ayiyi görmedim ki inanam. dedim gavga mı oldu noldu ki sen bu kadar goştun. hem de nasıl goşuyo bêle. zırzıklı goşuyor, bir sağa goşuyor eê dedim, peki sen niye éle goştun. ben zannedyodum ki ayi peşimde. éle zırzak kıri ki şe yapmasın.

Anlatan: Zeynep Çelik (1950)
Derleme yeri: Tunceli/Pertek
Konusu: Soğan Dolması

-37-

iri soğanları suda haşlúk. içini çıkarúk. sonra bi ğabda ğıymadan buğluru birbirine ğatúk. soğan, maydınos içine ince ince dorğúk. içine salça, toz biber, duz ğatúk. o ğıymayı soğanın içine doldurúk. ğuşhanaya düzúk. zifirini yapúk, üstüne su bağlúk.

Anlatan: Zeynep Çelik (1950)
Derleme yeri: Tunceli/Pertek
Konusu: Sulu Kıyma

-38-

yağın ya da ğavurmanın içine soğan dorğúk, maydınos, salça, toz biber goyup ğızartúk. sona içine su ğatúk, ğaynadımı, ince bulğurun üstüne dökúk tevekTen yeyúk.

Anlatan: Zeynep Çelik (1950)
Derleme yeri: Tunceli/Pertek
Konusu: Mercimek Kıyması

- 39 -

mercimegi suda haşlık, bişdikTen sora, birez ince buğ-
lur içine gatük. beş on dakika galacah, ondan sora, bol ğuru
soğan dorğük, yağda ğizarTük, sora salça, toz biber gatük,
maydinos dorğük, sorhaçı mercimegin içine ğatup yoğurük,
küçük küçük sıhıp tevekTen yeyük.

Anlatan: Zeynep Çelik (1950)
Derleme yeri: Tunceli/Pertek
Konusu: Dut Pestili (dut bastuĝu)

- 40 -

tutu büyük savana dökük, leĝende eyüce ezdikTen son-
ra, ğazana iki üç sitil de su tökük. eyüce gaynatük. sonra ğil
çuvalda süzük. bi de temiz dölbentTe süzük. nişeyi leĝene

goyup, sudan yoğurük. sonra tutun şerbetinden sıvıdük, ğa-
zana dökük, ataşTa dibini almıya diye, çabuğ çabuğ ğaruşdu-
rük. bulamaç halini ali, sonra bişti mi, saplıdan sitile çekip,
dama çıhartük. temiz bezlere ince serük. bir gün ğalur. ikin-
ci gün yüzü ğuyulu çevirüp, arhasına su sürük. çekük, ince
nişeyi dölbende goyük, basTuğun arhasına vurük.

Institut kurde de Paris

Anlatan: Zeynep Çelik (1950)

Derleme yeri: Tunceli/Pertek

Konusu: Orcik

- 41 -

üzümü torbalara doldurup kurunda éyice çıgnük. döl-
bentTe süzüük. éyü gaynatük. suda unu yoğrük. o hamuru şi-
re ile sıvıdük, gázana dökük, garuşTurük. bulamaç haline ge-
li. saplıdan sitile çekük. cevizi yada bademi ğirip iplere dü-
zük. düzdükTen sora, önce şirenin içine batırıp asük. bi ğaç
sahat bekledip tekrar batırük. iki üç gün sora ğurur. ufağ
ufağ kesip bastuğa dolük, tenekelere basük.

Anlatan: Hatun Kaygusuz (1950)
Derleme yeri: Tunceli/Pertek
Konusu: Keşkek

- 42 -

suyu üstüne gorih, su gaynar. ondan sonra bulguru içi-
ne dökerih. yendireceğimiz zaman dağlımiye diye, birez un
ğatarih, yendiririh. bu sefer ğurutu sürerih. ortasını kortik
éderih. önce sarmısahlı ayranı dökerih, daha sonra yağı eri-
tir içine dökerih.

Anlatan: Elif Piliç (1947)
Derleme yeri: Tunceli/Pertek/Geçitkaya
konusu: Ayranlı Köfte

- 43 -

buğluru bi legene goyih, su gaynadımı üstüne döküh. yu-
muşadımı üstüne birez de un ğatêh, yuğurih. ufağ ufağ dö-
kih. onu sıcağ suda haşlih, üstüne sarmısahlı ayran döküh.

Anlatan: Selvi Küçükkuş (1933)

Derleme yeri: Tunceli/Pertek/Hıdırdamı

Konusu: Kurut

- 44 -

ayranı ataşın üstüne verih. o ayran ataşTada kesili, onu torbaya doldurih. kamil oldumu, tayden boşaldih yuğurih, sonra ufağ, ufağ dökih. tağTanın üstüne dizih. gurudumu gışın godikTe ezih, gene ayran oli.

Anlatan: Selvi Küçükkuş,

Derleme yeri: Tunceli/Pertek/Hıdırdamı

Konusu: Tuluh peyniri

- 45 -

pendiri süzgece doldurih. o pendirin suyu éyi gide diye. ağzını bağlih. kirkor otunun üstüne biraşih, üstüne daş göyih. bi gün galdımı éyi suyu gidi. onu teşte boşaldih. ufağ ufağ oli. duzlih posTa basih.

Anlatan: Elif Ülgün (1927)

Derleme yeri: Tunceli/Pertek/Zeverek

Konusu: Saç Kavurması

- 46 -

davarı kestih mi, ufağ ufağ doğreriş. éyi şahadıh mı sa-

cın üsTüne vèrèrih. az su goyih, suyu çekildimi, birezim ev yağı içine gøyarih. sacda èyi gızardırh. bazı zaman içine birezim isot suyu gøyarih.

Anlatan: Hane Arslan (1917)

Derleme yeri: Tunceli/Pertek/Akdemir/Aşağı Gülbahçe

Konusu: Mercimek Çorbası

- 47 -

suğu gáyınadırh, mercimegi içine biraşırh. birezim gáyınadımı bi gáb buğlur içine biraşırh. bi gábda yağı eridirh, içine soğandan isot suyu biraşırh. gızardımı o zaman zifiri mercimeğin içine tókerih. bi iki gaynar geldimi yèndiririh.

Anlatan: Hediye Çelik (1930)

Derleme yeri: Tunceli/Pertek/Akdemir/Yukarı Gülbahçe

Konusu: Tumas (Kaymak Çökeleği)

- 48 -

yuğurdun üsTündeki gáymağı toplèrih, o gáyмага gáblara biraşèrih gáymağı gürutéreğ, sora postun içine goyéreğ. üsTüne süd yoğurT dökèreğ, gürudèreğ, o çökeliği gıl postTa basèreğ.

SÖZLÜK

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

SÖZLÜK

- abadıncı : Baklaya benzeyen yabancı bir ot
 acığıdon : Acice
 acıh : İnat
 acıh ol- : Acılmak
 ağrayağ : Hamile
 ağuçan : Bir ziyaret adı (Ağu için)
 ağulu gögüç : Mavi, beyaz renkli küçük timsah
 ağuz : İneğin doğumdan sonraki ilk sütü
 ağ : Yakmak
 ağırı : Sonunda
 ağur : Ahır
 ağıtarma : Tarlayı ikinci defa sürme
 ala : Allah
 ala : Hele
 alma : Elma
 altun : altın
 amıke : Hala, babanın kız kardeşi
 amnu : Yaz mevsimi
 ane : Anne
 anuğ : Nane
 ap : Amca
 apo : Amca
 arda : Damı örtmek için kullanılan ağaçlar,
 genellikle ardıç
 arduğ : Kuzu çobanlarının sürü sahiplerinden
 topladıkları hediye
 arğı : Ağrı

asme	: ay
asmen	: Gökyüzü asuman
asTare	: Yıldız
aş1	: Deli İlyas'ta koçların süslenmesi için kullanılan toprak
atlu	: Atlı
av guş ét-	: Avlanmak
av	: Su
avguş	: Kuş avı
avreğ	: Hayvan derisinden yapılan kılsız çökelek postu
ayan	: Yayan
azab	: Yaşı geçmiş müzmin bekar
babıko	: Hamurdan yapılan bir yemek
badanoz	: Maydanos
badik	: Ağzı geniş büyük tas
bağa yaprağı	: Yara ve sancıların tedavisinde kullanılan yağlı ve tüylü bir ot
balcan	: Patlıcan
bano	: Banyo
bapir	: Dede, yaşlı
barmağ	: Parmak
bars	: arı oğulu
bas	: Baş
baskél	: Bal mumu ile yapılan başı üçgen biçiminde arı oğulu yakalama aleti
bava	: Baba
bayiv	: Badem
belanğ	: Yüksek yer

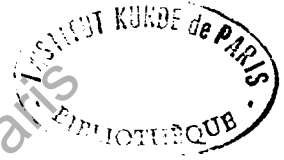
bèle	: Böyle
benbarek	: Mübarek
beppo	: Şaşkınlık ifade eden bir ünlem
beran	: Koç
serhbir	: İlk kuzu kırkımı
beroş	: Küçük kazan
besme	: Basma
bêyle	: Böyle
bıdıķ	: Üzüm salkımının bir bölümü
bıdıķ	: Domates
bıldır	: Geçen yıl
bıra	: Kardeş
bıvır	: Balta
bızın	: Keçi
bibi	: Hala
bij	: Biz
bijek	: Oğlak
birej	: Biraz
birezim	: Biraz
bişhu	: Bıçkı
bocık	: Böcek
boji	: Kol
böyük	: Büyük
buğdaycık	: Buğdaya benzeyen yabancı bir ot
buğlur	: Bulgur
bumbarek	: Mübarek
bügelek	: Hayvanları ısırarak bir tür sinek
camord	: Erkek adam, mert
cecim	: Yünden yapılan çul

- cer : Üzüm salkımı
- cerbelek : Un, bulgur ve kurut ile yapılan bir tür yemek
- cerek : İki direk arasına asılan ağaç askılık
- cez : Çeyiz
- çıçıç : Boncuk ve benzeri süs eşyası
- çıl : Yatak
- cırne : Ağaçtan yapılmış yalak
- cızdede : Hıdırilyas ile alakalı küçük bir kuş türü
- cinik : Kadın
- comart : Cömert, mert
- culur : Üzümün küçük tanesi, aşısız asma üzümü
- cummur : Yağ ve undan yapılan yemek
- cumur : Yağlı ekmek
- cücük suyu : Peynir ve çökelek suyu
- çadire : Çadır
- çağa çoluç : Çoluk çocuk
- çand : Kaç
- çapik : Alkış
- çekem : Armutların üstünden alınan ve ilaç olarak kullanılan bir.....
- çemçe : Kepçe
- çenek : Kız
- çetükdaşağı : Yabani bir ot
- çır : Bir çocuk oyunu
- çıraçpa : Çıranın bulunduğu yer
- çiraluç : Alevi dedesine verilen hediye
- çirtik : Altı kare biçiminde çizilerek oynanan çocuk oyunu

- çim : Kim?
 çireç : Kireç
 çivra : Kivre
 çor : Hayvan hastalığı
 daa : Daha
 dadak : Süt
 dağarcık : Koyun derisinden yapılan ve içinde yiyecek saklanan torba
 dağum kuşu : Siyah renkli küçük bir kuş türü
 dapir : Nene, yaşlı kadın
 daul : davul
 davat : Düğün
 dayma : Daima
 dehe : On
 deka : Nine, büyük anne
 delegen : Ağaçkakan
 delep : Çiftleşme zamanı gelmiş dişi eşek
 derhun : Ekmek tahtası
 des : On
 dest : El
 dev : Ayran
 déyin : Sincap
 dımbılıh : Bidon
 dındik : Muma benzeyen ve gaz yağı ile yanan bir lamba
 dısme : Düşman
 dıstar : Buğday öğütülen taş, el değirmeni
 dik : Horoz
 doğanek : İpin ucuna takılan çengelli ağaç

döges	: Döğüş
dögecek	: Havan
dölbent	: Tülbent, kadın baş örtüsü
dujmin	: Düşman
dur	: Uzak
durde	: Dürbin
duzurik	: Sülük
düstan	: Yemek pişirmek için ocakta kullanılan üç ayak
eki	: Ki, eğer
ekmek ğırdı	: Sırın
ele	: Öyle
esıl	: Yeşil
eskere	: Aşıkâr
eski	: Ekşi
et-	: Yetmek
ev	: O
evro	: Bugün
ez	: Ben
ezıñg	: Odun
fam	: Anlayış, kavrayış
famkor	: Anlayışsız
fanla	: Fanila
fasile	: Fasulye
faşule	: Fasulye
fera	: Kap kacak
fetil	: Mayasız ekmeğ
fizza	: Acıdan haykırmak, bağırarak
ğa	: Öküz

ğadik	: Küçük tuluk
ğah-	: Kalkmak
ğah	: Elma ve armut kurusu
ğalînt	: Başlık, çeyiz
ğallik	: Büyük yün çorap
ğaradon	: Şalvar
ğatığ	: Katık, yağ
geko	: Ağabey, baba
gem	: Döven
genim	: Buğday
gerçekçi tort	: Bir tür ot
gevçi	: Kaşık
geven	: Dikenli bir dağ bitkisi
gîdik	: Oğlak
ğılabala	: üzüme benzer ufak taneli, kırmızı renkli yabani bir meyve
ğıldırık	: Domates
ğır	: Çizgi içinde taşlarla oynanan bir çocuk oyunu
ğırni	: Küçük kene
ğizlengiz	: Saklanbaç
ğodik	: Tahtadan yapılmış kap
ğoje	: Ceviz
ğol	: Göl
ğolik	: Dana
ğom	: Ahır, ağıl
ğomsu	: Komşu
ğone	: Ağıl
ğonÿ	: Kan

ğort	: Tarlanın ıslahı
ğóstarme	: Örnek, ibret verici
ğovik	: Huni
göbelek	: Mantar
gögoğlak	: Ötüşü yazın geldiğine işaret olan bir kuş
ğuk	: Dana
ğulik	: Prasaya benzer yabancı bir ot
ğulurç	: Acımsı sebze
ğuzig	: Testi
guzik	: Kambur
ğuzla-	: Hayvanlarda doğurmak
gümenli	: Hamile kadın
güz	: Çeyiz
halicük	: Dikenli bir ot
ğam	: Yabancı
hama	: Ama
ğange	: Kızkardeş
hard	: Yer
ğark	: Ark
ğasi	: Bir yaşında erkek keçi
havir	: Hamur
hayva	: Ayva
ğe	: Tuz
hedik	: Kara batmamak için ayağa takılan tahta bir alet
heft	: Yedi
hekin	: Ekin
ğem	: Çadır
hemel	: İlak

hepı	: Hepsi
her	: Hayır, yok
herd	: Yer
here	: Git
herik	: Erik, zerdali
herk	: Ekilmemiş boş tarla
hermi	: Armut
hermu	: Armut
hesk	: Kepçe
hestemi	: Eğiş, ateş küreği
het	: Taraf
heyva	: Ayva
hıllık	: Ceviz oyunu
hındır	: Karın
hırap	: Günah
hindi	: Şimdi
hit	: Islak, yaş
ho	: Tuz
honça	: Yemek tahtası
hort	: Delikanlı
hosap	: Hoşab
hot	: Yedi
hotay	: Yetmiş
hoje	: Tuz
hoz	: Domuz
hozor	: Bin
höllük deliği	: Ocağın kenarında bulunan ve küçük çocukların altına konan kumun konarak ısıtıldığı yer

hudi	: Sahip
hurç	: Heybe
hün	: Kan
ıkrar	: Sağdıç
ılan	: Yılan
ısrıgan	: İsrıgan otu
iğnecük	: Olgunlaşınca dikenlenen bir tür kır otu
iro	: Bugün
is	: İş
isal	: Bu yıl
isot	: Biber
isterik	: Yıldız
isu	: İnsan
işgölek	: Bir yemek
işlik	: Gömlek
itegü	: Ekşi hamurun saklandığı kap
ivli	: Yivli
izma	: İmza
jér	: Aşağı
jın	: Kadın
ķabi	: Kab kacak
ķalfe	: Grup, bölük
ķalman	: Yaşayan. (özel ad)
ķaracuk saçı	: Yonca veya fige benzeyen ot
ķaramuk	: Fige benzeyen bir ot
ķav	: Densiz, sözünü sohbetini bilmeyen kişi
ķaytke	: Bal
ķazayağı	: Yabani kereviz
keko	: Ağabey

keri	: Tuluğu çalkalamakta kullanılan ağaç
kerp	: Eşek
keşik	: Kurşağın üstüne bağlanan ip
kırot	: Yabani sarmısak
kıyık	: Yorgan iğnesi
kızoz	: Armudun küçüğü
kirkit	: Dokuma yapılırken demir tarak
kisek	: Damı örtmede kullanılan ağaç, cisir
kızık	: Kız
ko	: Dağ
koçık	: Kaşık
kofik	: Kurutulmuş hiber, içi boş şey
kolçağ	: Kollara geçirilen koruyucu bir bez
koli	: Odun
kom	: Yayla evi, çadır
kor	: Kör
kormuk	: Çukur
kornapa	: Saya
kort	: Çukur
kortik	: Çukur
korut	: Bir yaşında erkek keçi
kök	: Düğün davetiyesi
köyneg	: Gömlek
kullig	: Takke, baş sargısı
kupa	: Çay bardağı
kura	: Kulak kepçeleri olmayan koyunlara verilen ad

- kurtkartalı : Çevrede kurt olduğuna işaret sayılan
 bir kartal türü
 kurut : Çökelekten yapılan ayran
 kuş ekmeği : Laleciğe benzeyen bir tür ot
 kutık : Köpek
 kutik : Köpek
 kuz : Testi
 küleg : Süt kübı
 laduz : Mısır
 lar : Soğuk
 laz : Erkek
 lazık : Erkek çocuk
 lengeri : Tepsi
 lerze : Acele
 ley : Kazan
 livingç : Pestik bulamacının hazırlanmasındaki
 ilk safha
 lobik : Fasulye
 locın : Ocak
 loğ : Damı düzeltmede kullanılan silindir
 biçiminde taş
 lolp : Ayran yaymakta kullanılan ağaç
 lor : Eksimiş süttten yapılan çökelek
 malez : Pestik bulamacı
 malik : Bağırsak solucanı
 manga : İnek
 manikê : Deriden yapılan ağız büzölmüş torba
 mar : Yılan
 masi : Balık

mast	: Yoğurt
mat mat	: avanak avanak konuşmak
mendik	: Maydanoza benzeyen yabancı bir ot
merde	: Koca
merê	: Fare
merik	: Erkek
mersef	: Maşrapa
meske	: Tuluk
meşk	: Tuluk
mezbur	: Mecbur
mezer	: Mezar
mezin	: Büyük
mığara	: Mağara
mını	: Ölü
mırışk	: Tavuk
mi	: Koyun
mir	: Hamur
miyaz	: Bir çeşit çörek
mom	: Mum
momÿ	: Davetiye
mordem	: Adam
mose	: Balık
mozık	: Tosun
mozik	: Erkek dana
mucuf	: Çok küçük sinek
mumuḥ	: Kızılıcık
muri	: Armut
na	: Hayır, yok
nahal	: Deve

naç	: Göbek
nan	: Ekmek
nanca	: ne kadar
naço	: Budur, bu (işaret sıfatı)
nast dost	: Dost düşman, tanış biliş
na'v	: İsim
naz	: Niyaz
nek	: Haksız, na hak
nem	: İltihap
ném	: Yarım, nim
neyir	: Nehir
nisk	: Mercimek
niv	: Yarım
nozoz	: Bilmemek
nu	: Ekmek
oğıt	: Öğüt
okutucu	: Düğüne davet eden kişi
olage	: Ayak yolu, tuvalet
omet	: Ümmet, halk
orcik	: Üzüm şırası ve ceviz içinden yapılan kışlık yiyecek
öğ	: Ön
Ökçe	: Kapı eşiği
örge-	: Öğrenmek
pağaç	: Değirmende pişen tuzsuz ekmek
palah	: Kuru ot
palaz	: Keçi kılıyla yapılan çul, kilim
par	: Geçen yıl
parhaç	: Tuzsuz ekmek

pars ét-	: Dilenmek
part	: Otuz ceviz veya otuz burmaya denir
parzın	: Genellikle bezden yapılan ve süt süzmede kullanılan süzgeç
payız	: Sonbahar
péç	: etek
péjdo	: Yoğurt ve çökelek usuyu
pemb	: Kuzların doğum zamanı
pembı	: Pamuk
peme	: Pamuk
pendir	: Peynir
pesere	: Yağlı ekmek
peşere	: Yağlı ekmek
pıncar	: Pancar
pır	: Çok
pışı	: Kuru yaprak
pız	: Ucu sivriltilmiş sopa
pızañg	: Büyük sinek
pi	: Babaya hitap
pil	: Kol
pireğuran	: Koyun perisi
pirikemal	: Olgun, yaşlı
pisinğ	: Kedi
pızav	: Soğan
por	: Saç
posteki	: Hayvan derisi
poyr	: Bir yıldız
puhar	: Pınar
puk	: Ruzgarlı soğuk hava

pur	: Kabuk
puşı	: Kadınların başlarına örttükleri renkli örtü
puşu	: Bohça, çıkın
rayver	: Pir, seyyit, rehber
rem	: İltihap
ro	: Gün
roj	: Gün, günler
rojin	: Ocak
rokaçu	: Koç katımında oynanan oyun
roz	: Günün ağarması
roze	: Gün
ru	: Yüz, yanak
ruci	: Oruç
run	: Yağ
sal	: Yıl
salta	: Erkek ceketi
sancıout	: Bağayaprağı
sanduh	: Sandık
saplı	: Büyük kepçe
sarı sandal	: Sonbaharın geldiğini bildiren renkli küçük bir kuş türü
savan	: Büyük bez
sayiki	: Sanki
seker	: Şeker
sekkali	: Bulgur döğmek için kullanılan tahta tokmak
sél	: Ekmek sacı
seme	: Cumartesi
sêmel	: Bıyık

serd	: Soğuk
sersal	: Yeni yıl
sêv	: Elma
sık	: Şüpheli, ihtimal
sıma	: Siz
sınor	: Tarla sınırı
sırğireda	: Sırın (Yufka, ekmek ve yoğurtla yapılan bir tür yemek)
silâ	: Silah
silahlık	: Silah ve benzeri aletlerin asılması için duvara çakılan ağaç
siviñg	: Damsaçığı
soj	: Ekmek pişirme sacı
sokku	: Bulgur döğülen taş
su-	: Gitmek
sulu ekmek	: Hamuru cıvık ekmek
şabah	: Sabah
şahatur	: Erik
şahmaran	: Yılan perisi
şamoş	: Arsız
şamoş gâtır	: Huysuz katır
şarlesivan	: Koyun perisi
şekok	: Bir armut türü
şem	: Gümüş
şen	: Sen
şer	: Aslan
şer	: Kavga kötülük
şesemi	: Salı
şevle	: Gölge

şeyit	: Şehit
şiret	: Suret, yüz, çehre
şiv	: Taze dutun pişmiş ve sıkılmış posası
şivan	: Çoban
şıla	: Silah
şılan	: Bir çalı türü
şinik	: Kilenin dörtte biri
şintil	: Sitil, kova
şir	: Süt
şirani	: İlk kuzunun doğum haberini getiren çobana verilen hediye
şirkam	: Dut suyu, dutun sıkılan küsbesinin tekrar sulandırılmasıyla elde edilen dut suyu
şitin	: Şeytan
şoğuklu bocik	: Sümüklü böcek
şor-	: Sormak
şu	: Sus
şu	: Su
şuluğurt	: Bir yemek
şüjök	: Peynir ve çökelek suyu
şüşek	: Bir yaşında dişi koyun
tağmin	: Tamin
tahtig	: Yeşil sebze
takiv	: Takip
talip	: Sevgili
tamuz	: Arap-zenci rolündeki çoban
tavut	: Tabut
tehne	: Bulaşık bezi
temsî	: Tepsi

tencik	: Küçük tencere
terehorasan	: Sulu yerlerde yetişen turunç
tesir	: Tacir
teşi	: İğ, yün eğirme aleti
tevek	: Asma yaprağı
tevük	: Kızak
tırı	: Üzüm
tırsık	: Ekşimsi
tir	: Oklava
tor	: Balık ağı
torfe	: Baltâ
tort	: Pancar
tove	: Tövbe
tozık	: Bir kar çeşidi
tök-	: Dökmek
tu	: Sen
tuman	: Kilot
tumas	: Kaymak çökeleği
tüfenğ	: Tüfenk
türık	: Küçük torba
u	: O işaret sıfatı
uçucik	: Müjde böceği
ulay	: Vallahi
ura	: Ekmek yapılanca artan un
urarı	: Yukarı
urum	: Rum
urup	: Kilenin dörtte biri
urze	: Kalkmak
uskotust	: İki yaşında keçi

uyaz	: Üvez
uza	: Ora
üç gül	: Yoncaya benzeyen ve yoncadan biraz daha büyükçe bir ot
üklük	: Yüklük, yataklık
üre	: Yöre
üre	: Yöre
ürek	: Yürek
ürya	: Rüya
üsgüre	: Tas
üsü-	: Üşüme
üş	: Üç
üz	: Yüz
üzger	: Rüzgar
vae	: Kız kardeş
vame	: Badem
varcık	: Kök salan zehirli ve zararlı bir ot
varık	: Ferik
vaze	: Söylemek
veç	: Çeyiz
vıra	: Bura
vore	: Kar
vozd	: İç yağı
venne	: Mide karın
yağlıca	: Kengere benzeyen yabancı bir ot
yalancı tort	: Bir tür ot
yalavuz	: Yalnız
yamraş-	: Karışmak

yapıştı	: Kışın otuz ikinci günü kar yağar, o gün herkes zarafat yapar. Bu bilindiği için aynı gün gençler evlerin bacalarından bir torba sarkıtarak zarafattan pay isterler. Buna yapıştı denir.
yaz	: Yaş, ıslak
yazuğ	: Yazık, Günah
yek	: Bir
yel	: El, yabancı
yele	: Öyle
yem	: Yerme
yên-	: İnme
yëndir-	: İndirmek
yene	: Cuma
yerik	: Aş, ekmek
yêsil	: Yeşil
yıha-	: Yıkamak
yıldij	: Yıldız
yigirmi	: Yirmi
yök	: Yük
yöl-	: Ölmek
yu-	: Yıkamak
yuha	: Yufka
yuğu	: Uyku
yundu	: Bulaşık suyu
yüfele-	: Üfelemek
zağik	: Yabani pırasa
zarafat	: Un ve yağ ile yapılan bir çeşit yemek
zem	: Yerme, kınama

zer	: Altın
zerefet	: Hamurla yapılan yağlı bir yemek
zerzevat	: Sebzeler
zevt	: Beddua
zifir	: Sohraç
zoğanek	: Büyük tahta kapının kilidi
zu	: Tez

Institut kurde de Paris

**DOĞU VE GÜNEYDOĞU
ANADOLU GERÇEĞİ
MEHMET TURGUT'UN
KALEMİNDEN:**

**DÖNE
DÖNE
DÜŞÜNMEK**

**YAKIN TARİHİMİZDE
DERSİM İSYANLARI
VE GERÇEKLERİ**

SUAT AKGÜL 25.000

**ŞEYH SAİT İSYANI
YAKINDA ÇIKIYOR**

**TÜRK MİLLÎ
BÜTÜNLÜĞÜ İÇİNDE
DOĞU ANADOLU**

**PROF. ÖGEL, PROF. YILDIZ,
PROF. KIRZI OĞLU, PROF.
ERÖZ, PROF. KODAMAN,
PROF. ÇAY... YAZDILAR**

25.000.TL-

DOĞU VE GÜNEYDOĞU ANADOLU ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR

**I- Muzaffer ÖZDAĞ,
Prof. Türkdoğan, Prof. Eröz,
Prof. Kaplan - 15.000**

II- Dr. Ahmet Buran 15.000

**III- Prof. Çay, Prof. Yıldırım,
Prof. Unan, Prof. Öksüz, Suat
Akgül 15.000**

Institut kurde de Paris

Institut kurde de Paris

ISBN = 975 - 451 - 088 - 1
93 - 34 - 0216 - Y - 1 - 2000

36 500 TUF